

TĀ SAUCAMĀ = BOĒĀRA SATVERSMĒ =

Uz tautas nobalsošanu virzītais

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒS GROZĪJUMU PROJEKTS

2002. gada redakcijā

Satura rādītājs

Panta Nr.	Panta nosaukums	lpp.
	Preambula	1
	I. nodaļa.	
	Vispārējie principi un noteikumi	
1.	Latvijas valsts darbības pamatprincipi	4
2.	Latvijas tauta un tās tiesības	4
3.	Latvijas Republikas pilsonība	4
4.	Latvijas Republikas pilsoņa galvenie pienākumi un tiesības	4
5.	Latvijas valsts un tās teritorija	4
6.	Latvijas valsts valoda un karogs	4
7.	Latvijas Republikas augstākās amatpersonas	4
	2. nodaļa.	
	Cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības	
8.	Cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību pamatprincipi	5
9.	Tiesības zināt savas tiesības	5
10.	Tiesības būt atzītam par personu	5
11.	Tiesības uz rīcību, kas nav aizliegta ar likumu	5
12.	Tiesību vienlīdzība	5
13.	Diskriminācijas aizliegums	5
14.	Tiesības uz dzīvību	5
15.	Tiesības uz personas brīvību, neaizskaramību un drošību	5
16.	Verdzības, piespiedu darba un cilvēku tirdzniecības aizliegums	5
17.	Tiesības uz taisnīgu, neatkarīgu tiesu un atlīdzinājumu	5
18.	Nevainīguma prezumpcija	5
19.	Procesuālās pamattiesības	5
20.	Goda un cieņas aizsardzība	6
21.	Privātās dzīves, mājokļa, korespondences neaizskaramība un personas datu aizsardzība	6
22.	Spīdzināšanas, cietsirdīgas, cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās un nežēlīgu sodu aizliegums	6
23.	Prettiesisku medicīnisku eksperimentu un tirdzniecības ar cilvēka orgāniem aizliegums	6
24.	Pārvietošanās un dzīvesvietas izvēles brīvība	6
25.	Izbraukšanas un atgriešanās brīvība	6
26.	Personu izraidīšana un izdošana	6
27.	Domu, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvība	6
28.	Uzskatu, vārda, preses, radio un televīzijas brīvība	6
29.	Tiesības uz labu valsts pārvaldi	6
30.	Apvienotās brīvība	7
31.	Sapulču un gājienu brīvība	7
32.	Sūdzību un iesniegumu brīvība	7
33.	Tiesības uz īpašumu un uzņēmējdarbības brīvību	7
34.	Darba pamattiesības un pamatbrīvības	7
35.	Ģimenes un bērna tiesības	7
36.	Tiesības uz mājokli	7
37.	Aizsardzība pret nabadzību, sociālo izslēgšanu, veco cilvēku tiesības un tiesības uz sociālo nodrošinājumu	7
38.	Tiesības uz veselības aizsardzību	8
39.	Tiesības uz izglītību	8
40.	Akadēmiskā, zinātniskā, mākslinieciskā un citādas jaunrades brīvība	8
41.	Mazākumtautību tiesības	8
42.	Tiesības uz tūru vidi	8
43.	Patērētāja tiesību aizsardzība	8
44.	Cilvēktiesību valsts pilnvarotais	8
	3. nodaļa.	
	Saeima	
45.	Saeima, tās sastāvs, pilnvaru laiks, valoda, atbildība un amatpersonu vēlēšanas	8
46.	Saeimas darbības vieta	8
47.	Saeimas tiesības un pienākumi	8
48.	Saeimas tiesību ierobežojumi	8
49.	Saeimas neaizskaramība	9
50.	Saeimas vēlēšanu sistēma	9
51.	Vēlēšanu īpatnības pēc proporcionālās un mažoritārās vēlēšanu sistēmas	9
52.	Tiesības vēlēties Saeimu	9
53.	Tiesības tikt ievēlētām Saeimā un iegūt deputāta pilnvaras	9
54.	Saeimas vēlēšanu laiks	9
55.	Vēlēšanu rezultātu noteikšana	9
56.	Deputātu pilnvaru pārbaude, to sākums un beigas	9
57.	Deputātu atsaukšana	9
58.	Deputāta imunitāte	9
59.	Deputāta apcietināšana, krimināllietas ierosināšana un saukšana pie kriminālatbildības	9
60.	Deputāta izslēgšanas no Saeimas sastāva pamati	10
61.	Deputāta izslēgšanas no Saeimas sastāva un viņa pilnvaru atjaunošanas kārtība	10
62.	Deputāta aizvietošana	10
63.	Jaunievēlētās Saeimas pirmā sēde	10
64.	Saeimas prezidijs, tā pilnvaras, sastāvs un izveidošana	10
65.	Saeimas prezidija locekļa amata zaudēšanas pirms laika pamati	10
66.	Saeimas prezidija locekļa amata zaudēšanas pirms laika kārtība	10
67.	Saeimas priekšsēdētāja statuss un pilnvaras	10
68.	Saeimas priekšsēdētāja imunitāte	11
69.	Saeimas priekšsēdētāja amata zaudēšanas pirms laika pamati un kārtība	11
70.	Saeimas atļaušana	11
71.	Saeimas kārtējās sesijas un sēdes	11
72.	Saeimas ārkārtas sesijas un sēdes	11
73.	Saeimas darbības kārtība	11
74.	Saeimas sēžu atklātums	11
75.	Lēmumu, priekšlikumu, citu aktu projektu iesniegšana un pieņemšana	11
76.	Saeimas pastāvīgās komisijas un apakškomisijas	11
77.	Saeimas ārkārtas komisijas	12
78.	Pieprasījumi un jautājumi	12
79.	Aizliegums deputātam saņemt valsts pasūtījumus un koncesijas	12
80.	Deputātu atalgojums	12
	4. nodaļa.	
	Likumdošana	
81.	Likumdošanas tiesības un valoda	12
82.	Likumprojektu un likumu ierosinājumu iesniegšana un virzība	12
83.	Likumu pieņemšana	12
84.	Satversmes, tās grozījumu, tautai būtisku likumu, lēmumu pieņemšana un grozīšana	12
85.	Vēlētāju tiesības iesniegt Satversmes grozījumu un likumu projektus	13
86.	Vēlētāju iesniegtu Satversmes grozījumu un likumprojektu nodošana tautas nobalsošanai	13
87.	Tiesības piedalīties tautas nobalsošanā	13
88.	Satversmes, tās grozījumu un likumu pieņemšana tautas nobalsošanā	13
89.	Likumu publicēšanas apturēšana un to nodošana tautas nobalsošanai	13
90.	Likuma atcelšana tautas nobalsošanā	13
91.	Tautas nobalsošanai nenododamie likumi	13
92.	Aizliegums otrreiz izskatīt un nodot tautas nobalsošanai steidzamus likumus	13
93.	Valsts budžets	13
94.	Starptautisko līgumu apstiprināšana	13
95.	Valsts prezidenta pieprasījums otrreiz izskatīt likumu	13
96.	Likumu parakstīšana, izsludināšana un stāšanās spēkā	13
97.	Ministru kabineta tiesības pieņemt noteikumus ar likuma spēku Saeimas sesiju starplaikā	13
98.	Ārkārtas likumdošana	13
	5. nodaļa.	
	Valsts prezidents	
99.	Valsts prezidenta statuss un atbildība	13
100.	Valsts prezidenta tiesības un pienākumi	13
101.	Valsts prezidenta kandidāts	14
102.	Valsts prezidenta kandidāta izvirzīšana	14
103.	Valsts prezidenta vēlēšanas	14
104.	Valsts prezidenta amata nesavienojamība	14
105.	Valsts prezidenta pilnvaru laiks	14
106.	Valsts prezidenta svinīgais solījums	14
107.	Valsts prezidenta aktu līdzparakstīšana (kontrasignācija)	14
108.	Valsts prezidenta pilnvaras un pienākumi ārkārtējos apstākļos	14
109.	Apžēlošanas tiesības	15
110.	Likuma ierosināšanas, apturēšanas un izsludināšanas tiesības	15
111.	Valsts prezidenta imunitāte	15

Satura rādītājs

112. Valsts prezidenta amata zaudēšanas pirms laika pamati	15				
113. Valsts prezidenta amata zaudēšanas pirms laika kārtība	15				
114. Valsts prezidenta pilnvaru apturēšana uz laiku	15				
115. Valsts prezidenta aizvietošana	15				
6. nodaļa.					
Valsts padome					
116. Valsts padome, tās uzdevumi un akti	15				
117. Valsts padomes sastāvs	15				
118. Valsts padomes locekļu sastāva pārskatīšana un viņu atkāpšanās	15				
119. Valsts padomes sēdes	15				
7. nodaļa.					
Ministru kabinets					
120. Ministru kabinets, tā sastāvs, atbildība un darbības laiks	15				
121. Ministru kabineta tiesības un pienākumi	15				
122. Ministru prezidenta un ministra amata kritēriji	16				
123. Ministru kabineta sastādīšana	16				
124. Uzticības izteikšana Ministru kabinetam, Ministru prezidentam un ministriem	16				
125. Ministru kabineta pilnvaru zaudēšanas pirms laika pamati	16				
126. Ministru kabineta pilnvaru zaudēšanas pirms laika kārtība	16				
127. Ministru prezidents, viņa tiesības un pienākumi	16				
128. Aizliegums ieņemt amatus	17				
129. Ierobežojumi interešu konfliktu novēršanai	17				
130. Ministru kabineta locekļu svinīgie solījumi	17				
131. Ministru prezidenta imunitāte	17				
132. Ministru kabineta locekļu amata zaudēšanas pirms laika pamati	17				
133. Ministru kabineta locekļu atkāpšanās kārtība	17				
134. Ministru kabineta locekļa atļaušana veselības stāvokļa dēļ	17				
135. Neuzticības izteikšana Ministru kabineta loceklim	17				
136. Ministru kabineta locekļa pilnvaru apturēšana uz laiku	17				
137. Ministru kabineta un tā locekļa aizvietošana	17				
138. Ministru kabineta darbība	17				
139. Ministrija	17				
8. nodaļa.					
Valsts ārpolitika					
140. Latvijas ārpolitikas galvenie mērķi	18				
141. Latvijas valsts ārpolitikas pamatprincipi	18				
142. Valsts ārpolitikas pēctecības un stabilitātes nodrošināšana	18				
9. nodaļa.					
Valsts aizsardzība un nacionālā drošība					
143. Valsts nacionālā drošība un tās garantēšana	18				
144. Valsts institūcijas, kas atbild par nacionālo drošību	18				
145. Nacionālās drošības padome	18				
146. Valsts aizsardzības un drošības bruņotās institūcijas	18				
147. Aizsardzības ministrijas, aizsardzības ministra un NBS virspavēlnieka pilnvaras	18				
148. Nacionālo bruņoto spēku vadība	18				
149. Zemessardze	18				
150. Valsts aizsardzības pienākums	18				
151. Iekšlietu ministrija	19				
152. Valsts drošības iestādes	19				
10. nodaļa.					
Tautsaimniecība, dabas resursi, finanses un ipašums					
153. Tautsaimniecības un tirgus darbības pamatprincipi	19				
154. Dabas resursi	19				
155. Valūtas, budžeta, finanšu un kredīta politika	19				
156. Latvijas Banka un valūta	19				
157. Monopoldarbības ierobežojumi	19				
158. Enerģētika	19				
159. Gaisa satiksme	19				
160. Dzelzeļa satiksme	19				
161. Autoceļi un pasažieru pārvadājumi ar autotransportu	19				
162. Kuģniecība un zvejniecība	19				
163. Tautsaimniecības un reģionu attīstības plānošana	20				
164. Nodokļi	20				
165. Lauksaimniecība un mežkopība	20				
166. Vides aizsardzība	20				
11. nodaļa.					
Tiesu vara					
167. Tiesu varas neatkarība, tās veidošanas un darbības pamatprincipi	20				
168. Tiesu neatkarība	20				
169. Tiesnesim izvirzāmās prasības	20				
170. Tiesnešu ievēlēšana un iecelšana amatā	20				
171. Tiesneša amata zaudēšana pirms laika, pārcelšana citā amatā un pazemināšana amatā	20				
172. Tiesu sistēma	20				
173. Rajona (pilsētas) tiesas	20				
174. Apgabaltiesas	20				
175. Augstākā tiesa	20				
176. Tiesas process	21				
177. Kriminālbildība un sods	21				
178. Prokuratūra un tās pilnvaras	21				
179. Ģenerālprokurors un viņa pilnvaras	21				
180. Ģenerālprokurora imunitāte	21				
181. Ģenerālprokurora amata zaudēšanas pirms laika pamati	21				
182. Ģenerālprokurora amata zaudēšanas pirms laika kārtība	21				
183. Advokatūra	21				
184. Satversmes tiesa un tās pilnvaras	21				
185. Satversmes tiesas sastāvs, tiesnešu apstiprināšana un iecelšana amatā	21				
186. Satversmes tiesas tiesnesim izvirzāmās prasības	21				
187. Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru laiks	21				
188. Satversmes tiesas priekšsēdētāja un viņa vietnieka pienākumi un tiesības	22				
189. Satversmes tiesas tiesneša amata zaudēšanas pirms laika pamati un kārtība	22				
190. Tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu un aizlieguma piedalīties tiesas sastāvā noteikums	22				
191. Satversmes tiesas sēde	22				
192. Satversmes tiesas spriedums	22				
12. nodaļa.					
Pašvaldības					
193. Pašvaldības un to iedzīvotāji	22				
194. Pašvaldību varas un izpildu institūcijas un to valoda	22				
195. Pašvaldību pamattiesības	22				
196. Pašvaldību ekonomiskās tiesības	22				
197. Pašvaldību tiesību ierobežojumi	23				
198. Pašvaldības domes vēlēšanas	23				
199. Deputāta pilnvaru laiks	23				
200. Deputāta pilnvaru zaudēšana pirms laika	23				
201. Deputāta pilnvaru nolikšana uz laiku un viņa aizvietošana	23				
202. Deputāta pienākumi domē	23				
203. Deputāta tiesības savā vēlēšanu apgabalā	23				
204. Deputāta pienākumi savā vēlēšanu apgabalā	23				
205. Pašvaldības domes vadības un kontroles institūciju ievēlēšana	23				
206. Domes lēmumu pieņemšana	23				
207. Pašvaldības domes un tās vadības atļaušana pirms laika pamati un kārtība	23				
208. Pašvaldības vara un kompetence	23				
209. Domes sēžu atklātums	24				
210. Pašvaldību darbības uzraudzība un kontrole	24				
211. Pašvaldības un uzņēmējdarbība	24				
212. Likumdošana par pašvaldībām	24				
13. nodaļa.					
Valsts kontrole					
213. Valsts kontrole un tās pilnvaras	24				
214. Valsts kontrolieris, viņa iecelšana un Valsts kontroles padome	24				
215. Valsts kontroliera atbilstības amatam prasības	24				
216. Valsts kontroliera atskaitīšanās kārtība	24				
217. Valsts kontroliera imunitāte	24				
218. Valsts kontroliera amata zaudēšanas pirms laika pamati	24				
219. Valsts kontroliera atļaušanas kārtība	24				
220. Valsts kontroles padomes lēmumu pārsūdzēšana	24				
221. Likumdošana par Valsts kontroli	24				

Projekts

Visi grozījumi šeit ir ar tumšākiem burtiem, bet spēkā esošās Satversmes vai tās grozījumu projektā ietvertās citu likumu normas - parastajā salikumā

15.4.2002. redakcija

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMĒ

ar tās grozījumiem 2002. gada redakcijā

Preambula

Latvijas Republikas tauta pieņem 1922. gada Satversmes jauno 2002. gada redakciju, lai:

- uz visiem laikiem nodrošinātu latviešu tautas valstiskumu latviešu un līvu vēsturiskajā teritorijā, 1918. gada 18. novembrī pasludinot neatkarīgu Latvijas valsti, kas nostiprināta latviešu tautas pašnoteikšanās un neatkarības cīņu rezultātā un pēc piecdesmit gadu ārvalstu okupācijas atjaunota 1990. gada 4. maijā;
- īstenotu 1990. gada 4. maija Latvijas Neatkarības deklarācijas 7. pantu par jaunas, mūsu laikmetam atbilstošas Satversmes sagatavošanu un pieņemšanu;
- garantētu Latvijas valsts attīstību, uzplaukumu, tās iekšējo un ārējo drošību vienotas Eiropas valstu saimē;
- nostiprinātu cieņu pret cilvēku un cilvēktiesības visiem atbilstoši Latvijai saistošajām starptautiskajām cilvēktiesību normām, Satversmei un Latvijas likumiem;
- panāktu, lai visu tautsaimniecības reformu mērķis Latvijā būtu tautas labklājības celšana;
- sekmētu politiski un sociāli integrētas, brīvas, patiesi demokrātiskas sociālā taisnīguma valsts, kā arī atklātas sabiedrības izveidošanu;
- nepieļautu jebkuras šķiras, politiskas partijas, valsts, pašvaldību institūcijas, ekonomiskā grupējuma, ārvalstu, vietējās korporācijas vai personas diktatūru;
- sekmētu Latvijas politiskās sistēmas stabilitāti;
- panāktu vēlēto amatpersonu augstāku kompetenci, atbildību vēlētāju priekšā, lai īstenotu atbildīgu valsts, pašvaldību politiku un labu valsts pārvaldi;
- sekmētu stabilas demokrātisku politisko partiju sistēmas veidošanos un nostiprināšanos Latvijā;
- nostiprinātu godprātības, labticības, augstas morāles un ētikas principu par Latvijas politikas pamatvērtībām.

I. nodaļa Vispārējie principi un noteikumi

I. pants Latvijas valsts darbības pamatprincipi

1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.
2. Latvijas un latviešu tautas suverēnais valstiskums nav zaudējams, tā atņemšana vai ierobežošana pretēji Satversmes noteikumiem nav likumīga un nav atzīstama nekādos apstākļos.
3. Latvijas valsts suverenitāte un neatkarība nav ierobežojama, kā arī Latvijas valsts parlamentārais raksturs nav maināms citādi kā vienīgi tautas nobalsošanā. Latvijas valsts var nodot daļu no savām suverēnajām pilnvarām tikai tai starptautiskajai organizācijai, kurā Latvija piedalās kā pilntiesīga dalībvalsts.
4. Latvijā nedrīkst ievest, izveidot un atrasties ārvalstu, to juridisko vai fizisko personu bruņotie spēki vai bruņotas vienības citādi kā tikai saskaņā ar Saeimas ratificētiem starptautiskajiem līgumiem.
5. Latvija nav kolonizējama, visi tās stratēģiskie dabas resursi pieder valstij un tautai.
6. Jebkura vara, kuru, pārkāpjot Satversmi, ieguvusi kāda valsts vai pašvaldību institūcija, personu grupa vai amatpersona, ir prettiesiska, tās sagrābšana ir noziegums pret Latvijas tautu un valsti, par ko vainīgie saucami pie atbildības par noziegumu pret Latvijas valsti.
7. Persona, kuras rīcība ir vērsta pret Latvijas starptautisko drošību vai uz tās valstiskuma zaudēšanu, ir vainīga noziegumā pret Latvijas valsti, pat ja tā izpilda pavēles.
8. Visai Latvijas valsts pārvaldei jābalstās tikai uz likumu.
9. Ja Latvijas likums vai likumpamatots akts ir pretrunā ar vispārētītu starptautisko tiesību principu vai Latvijai saistošu starptautisko līgumu, tad piemērojama starptautisko tiesību norma.
10. Latvijas valsts darbības mērķis ir nepārtraukta visas tautas labklājības celšana, balstoties uz sociālo taisnīgumu un rūpēm par ikvienu sabiedrības locekli, īpaši tiem, kuri paši nespēj uzlabot savu labklājību.

2. pants

Latvijas tauta un tās tiesības

1. Latvijas valsts suverēnā vara pieder Latvijas tautai, kuru veido Latvijas pilsoņi.
2. Visu Latvijas valsts institūciju un amatpersonu vara izriet vienīgi no tautas.
3. Latvijas tauta īsteno savu suverenitāti tieši, kā arī ar Saeimā un pašvaldībās ievēlēto deputātu starpniecību.
4. Visas valsts un pašvaldību institūcijas un to amatpersonas ir atbildīgas tautas priekšā.
5. Tautai ir tiesības ievēlēt, iecelt amatā un likumā noteiktā kārtībā atbrīvot no amata jebkuru valsts un pašvaldību amatpersonu.
6. Latvijai pieder neatņemamas un suverēnas tiesības noteikt savas valsts iekārtu, politiku, tautsaimniecību, pieņemt Satversmi, likumus, veidot attiecības ar citām valstīm, lemt par iestāšanos starptautiskajās organizācijās un kultūras dzīvi atbilstoši savām tradīcijām un interesēm.

3. pants

Latvijas Republikas pilsonība

1. Latvijas Republikas pilsonība ir laikā un telpā noturīga personas politiskā un juridiskā saikne ar Latvijas valsti.
2. Latvijas Republikas pilsonības iegūšanu un zaudēšanu nosaka likums.

4. pants

Latvijas Republikas pilsoņa galvenie pienākumi un tiesības

1. Latvijas Republikas pilsoņa galvenais pienākums ir būt uzticīgam Latvijas valstij, aizsargāt to, nežēlojot savu dzīvību, un godprātīgi pildīt likumus.
2. Pilsoņu, kuriem šīs tiesības nav atņemtas, pienākums ir piedalīties varas institūciju vēlēšanās un tautas nobalsošanā.
3. Vienīgi Latvijas pilsoņiem ir tiesības:
 - 1) pieņemt likumus tieši – tautas nobalsošanā un ar savu brīvi ievēlēto pārstāvju starpniecību;
 - 2) likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību pārvaldīšanā;
 - 3) pildīt valsts civilo dienestu un ieņemt citus likumā noteiktos amatus.

5. pants

Latvijas valsts un tās teritorija

1. Latvijas valsti veido tās tauta, viņai vēsturiski piederošā teritorija un tautas varas organizācija.

2. Latvijas Republika ir teritoriāli vienota valsts, kas nav dalāma autonomās vienībās.

3. Latvijas valsts teritoriju starptautiskajos līgumos noteiktās robežās veido Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale.

4. Latvijas Republikas galvaspilsēta ir Rīga.

5. Latvijas Republikas teritorija nav atsavināma pretēji Satversmes noteikumiem.

6. Latvijas Republikas teritorijas un robežu izmaiņas noteic vienīgi ar likumiem un starptautiskajiem līgumiem, kuri Saeimā jāratificē ar divu trešdaļu balsu vairākumu kā izmaiņas Satversmē.

7. Būtiskas teritoriālas izmaiņas apstiprina vienīgi tautas nobalsošanā. Kādas teritoriālas izmaiņas ir būtiskas, Saeima noteic ar visu tās deputātu balsu vairākumu.

6. pants

Latvijas valsts valoda un karogs

1. Valsts valoda Latvijas Republikā ir latviešu valoda – tās tautas valoda, kura savas pašnoteikšanās rezultātā izveidojusi Latvijas valsti.

2. Visu Latvijas valsts un pašvaldību institūciju oficiālā un darba valoda ir Latvijas valsts valoda.

3. Valsts nodrošina latgaliešu valodas kā latviešu valodas īpašas vēsturiskas, literārās formas un lībiešu valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību.

4. Latvijas karogs ir sarkans ar baltu svītru.

7. pants

Latvijas Republikas augstākās amatpersonas

1. Latvijas Republikas augstākās amatpersonas to rangu kārtībā ir: Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, Augstākās tiesas priekšsēdētājs un Satversmes tiesas priekšsēdētājs.

2. Latvijas valsti nedrīkst vienlaikus atstāt Valsts prezidents un Saeimas priekšsēdētājs.

3. Latvijas valsts amatpersonas var būt tikai Latvijas Republikas pilsoņi.

4. Latvijas valsts amatpersonas savā darbībā vadās no Satversmes, likumiem un likumpamatotiem aktiem.

5. Valsts amatpersonas drīkst pieņemt ārvalsts, tās juridisko vai fizisko personu piešķirtus apbalvojumus, dāvanas, honorārus, titulus vai amatus tikai likumā noteiktā kārtībā.

6. Valsts amatpersona drīkst atteikties pakļauties augstākstāvošas amatpersonas vai valsts institūcijas rīkojumam, ja to devusi augstākstāvošā amatpersona vai institūcija ar to nepārprotami pārkāpusi Satversmi vai likumu.

7. Visām algām valsts budžeta sektorā jāveido vienotu likmju tīkls un jābūt piesaistītām pie minimālās algas valstī. Valsts augstāko amatpersonu algas nedrīkst paaugstināt, nepaaugstinot minimālās algas valstī. Minimālās algas drīkst paaugstināt, vienīgi pieaugot iekšzemes kopproduktam uz vienu iedzīvotāju.

8. Valsts vai pašvaldību amatpersonas alga nedrīkst būt augstāka par Valsts prezidenta vai Ministru prezidenta algu.

2. nodaļa Cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības

8. pants

Cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību pamatprincipi

1. Latvijas valsts atzīst un ar visu tās institūciju palīdzību aizsargā Satversmē, likumos un Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos noteiktās cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības.

2. Ja Satversmē un likumos noteiktās cilvēktiesības aizsardzības līmenis ir zemāks par Latvijas starptautiskajās saistībās noteikto, tad valsts institūcijām jānodrošina starptautisko saistību izpildi.

3. Satversmē noteiktās cilvēka pamattiesības darbojas un ir īstenojamas tieši. To piemērošanai nav nepieciešamas citas tiesību normas, ja vien Satversmē vai Latvijai saistošā starptautiskajā līgumā nav noteikts citādi.

4. Likumi un citas tiesību normas drīkst ierobežot cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības tikai tik tālu, cik Satversme to paredz.

5. Neviens valsts institūcijai vai amatpersonai nav tiesību uz darbību, kuras mērķis būtu iznīcināt cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības vai ierobežot vairāk, nekā tas noteikts Satversmē, likumos vai Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos.

6. Satversmē noteiktos cilvēktiesību ierobežojumus nedrīkst izmantot citiem mērķiem, nekā tie šeit paredzēti.

7. Likumi un citi normatīvie akti Satversmē noteiktās cilvēka pamattiesības un pamatbrīvības var tikai konkretizēt, bet ne ierobežot.

8. Latvijas pastāvīgo iedzīvotāju, kam nav Latvijas pilsonības, un ārvalstnieku cilvēktiesības Latvijā nodrošina līdzīgi kā Latvijas pilsoņiem, izņemot Satversmē, likumos un starptautiskajās tiesībās noteiktos ierobežojumus.

9. Nekas no šajā Satversmē noteiktā neliedz saskaņā ar Latvijas likumdošanu ierobežot to personu politisko darbību, kuras nav Latvijas pilsoņi.

9. pants

Tiesības zināt savas tiesības

Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības.

10. pants

Tiesības būt atzītam par personu

Ikvienam ir tiesības būt visur atzītam par personu likuma priekšā.

11. pants

Tiesības uz rīcību, kas nav aizliegta ar likumu

Ikvienam ir tiesības uz rīcību, kas nav aizliegta ar likumu, ja tā nav pretrunā ar valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, Latvijā

pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību ievērošanu.

12. pants

Tiesību vienlīdzība

Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.

13. pants

Diskriminācijas aizliegums

1. Jebkura diskriminācija, izslēgšana, tiesību ierobežošana vai priekšrocības pēc rases, ādas krāsas, nacionālās, etniskās piederības, valodas, dzimuma, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelsmes vai stāvokļa sabiedrībā, īpašuma, ieņemamā amata, iedzimtajām īpatnībām, veselības stāvokļa un vecuma ir aizliegtas.

2. Jebkura veida nacionālās, rasu un reliģiskās neiecietības un nauda propaganda Latvijā ir aizliegta.

3. Valsts respektē valodu, kultūru, reliģiju daudzveidību un budžeta iespēju robežās atbalsta mazākumtautību skolas, ievērojot to pārstāvju skaitu sabiedrībā.

4. Invalidiem ir neatņemamas tiesības uz viņu cilvēcisko cieņu, darbu, pasākumiem, kas pēc iespējas kompensē invaliditāti, nodrošina neatkarīgu dzīvi, kā arī uz līdzdalību sabiedrības un kultūras dzīvē.

5. Šā panta pārkāpums nav atsevišķi no pilsonības izrietoši politisko un citu tiesību ierobežojumi, priekšrocības un izslēgšana.

14. pants

Tiesības uz dzīvību

1. Ikvienam ir tiesības uz dzīvību. Nevienam nedrīkst patvaļīgi atņemt dzīvību.

2. Nāvessods Latvijā ir atcelts. Saeima ar likumu var to uz laiku piemērot valstij ārkārtēju briesmu gadījumā.

3. Dzīvības atņemšana nav pretrunā ar šā panta 1. daļu, ja tā notiek:

1) personas nepieciešamās aizsardzības gadījumā pret prettiesisku vardarbību;

2) tiesiskas aizturēšanas vai aresta gadījumā, ja aizdomās turamais izrāda vardarbīgu pretestību;

3) aizturētā, arestētā vai notiesātā bēgšanas gadījumā no aizturēšanas, aresta vai soda izciešanas vietas;

4) starptautiskajām tiesībām atbilstoša kara, kā arī bruņotu nemieru, diversijas vai terora akta apspiešanas gadījumā.

4. Genocīds ir vissmagākais starptautiskais noziegums pret tiesībām uz dzīvību, kam nav noilguma.

15. pants

Tiesības uz personas brīvību, neaizskaramību un drošību

1. Ikvienai personai ir tiesības uz brīvību, neaizskaramību un drošību.

2. Nevienam nedrīkst pretlikumīgi atņemt vai ierobežot brīvību.

3. Personas brīvību iespējams atņemt vai ierobežot vienīgi atbilstoši likumam:

1) pēc tiesas sprieduma;

2) lai piespiestu personu pakļauties tiesas spriedumam un izpildīt tā uzliktās saistības;

3) lai nodrošinātu aizdomās turētā vai liecinieka ierašanos tiesā vai citā tiesību sargāšanas institūcijā, ja viņš izvairās no tās;

4) lai novērstu noziegumu, ko persona gatavojas pastrādāt;

5) lai piespiestu nepilngadīgo izpildīt ar tiesas spriedumu vai administratīvu lēmumu uzliktu izglītības, audzināšanas vai administratīvās uzraudzības programmu;

6) lai novērstu bīstamu infekcijas slimību izpla-

tišanos un nodrošinātu šo slimību, kā arī sabiedriski bīstamu garīgo slimnieku, alkoholiķu un narkomānu piespiedu ārstēšanu;

7) lai novērstu robežu, vīzu, imigrācijas likumu pārkāpumus un nodrošinātu šo likumpārkāpēju izraidīšanu;

8) lai nodrošinātu starptautiskās tiesiskās sadarbības un starptautisko noziegumu apkarošanas līgumu īstenošanu, ieskaitot liecinieku nopra-
tināšanu un noziedznieku izdošanu.

16. pants

Verdzības, piespiedu darba un cilvēku tirdzniecības aizliegums

1. Verdzība un tai līdzīgs atkarības stāvoklis, piespiedu darbs, kā arī tirdzniecība ar cilvēkiem, īpaši sievietēm un bērniem, ir aizliegta un ir starptautiskais noziegums.

2. Nav uzskatāms par piespiedu darbu tas, kas saistīts ar:

1) noziedznieku rehabilitāciju saskaņā ar tiesas spriedumu un ieslodzījuma vietas apkopšanu;

2) obligātā militārā vai alternatīvā dienesta pienākuma pildīšanu;

3) stihisku nelaimju novēršanu;

4) darba spējīgo iedzīvotāju iesaistīšanu vietēja rakstura sabiedriskajos darbos pilsonisko pienākumu ietvaros.

17. pants

Tiesības uz taisnīgu, neatkarīgu tiesu un atlīdzinājumu

1. Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā un neatkarīgā tiesā.

2. Nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstošu atlīdzinājumu.

18. pants

Nevainīguma prezumpcija

1. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu.

2. Šā panta 1. daļa neatbrīvo no pienākuma pierādīt īpašuma iegūšanas godīgumu un nodokļu nomaksas pareizību likumā noteiktos gadījumos un kārtībā. Nepieciešamībai pierādīt sava īpašuma izcelsmi nav noilguma.

19. pants

Procesuālās pamattiesības

Ikvienam ir šādas procesuālās pamattiesības:

1) tiesībpārkāpuma gadījumā vērsties ar sūdzību vai iesniegumu policijā, prokuratūrā, tiesā, Satversmes tiesā, pie Valsts cilvēktiesību pilnvarotā un savlaicīgi saņemt atbildi valsts valodā par viņa lietas izlemšanu pēc būtības;

2) aizturētajam vai arestētajam nekavējoties jāpaziņo viņam saprotamā valodā, kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā viņu tur aizdomās;

3) kriminālnoziedzumā aizdomās turēto aizturēto personu ne vēlāk kā triju dienu laikā ar pamatotu tiesas lēmumu jāapcietina, jānoteic viņam cits drošības līdzeklis vai jāatbrīvo;

4) krimināllietā aizdomās turētajam apsūdzība jāceļ ne vēlāk kā desmit dienu laikā no drošības līdzekļa noteikšanas;

5) apsūdzētajam ir tiesības uz savlaicīgu, taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu neatkarīgā, objektīvā un likumīgā tiesā, balstoties uz likumu;

6) kriminālnoziedzumā aizdomās turēto nedrīkst turēt apcietinājumā ilgāk par vienu gadu, bet nepilngadīgo - ne vairāk kā sešus mēnešus, skaitot kopā pirmstiesas un tiesas izmeklēšanas laiku, izņemot tos, kas tiek turēti aizdomās par vairāku smagu noziegumu pastrādāšanu, vai kad aizdomās turētais pats apzināti vilcina vai apgrūtina tiesas procesu;

7) tiesības tikt tiesātam, kā arī aizstāvēties per-

soniski vai ar advokāta palīdzību, izņemot likumā noteiktos gadījumos;

8) uz advokāta palīdzību. Maznodrošinātajiem advokātu visās lietās nodrošina uz valsts rēķina;

9) lietas dalībniekiem, kuri nepārvalda valsts valodu, tulku nodrošina uz valsts rēķina;

10) uz pietiekamu laiku un apstākļiem savas aizstāvības sagatavošanai;

11) krimināllietā nevienam nedrīkst piespiest liecināt pret sevi vai atzīt sevi par vainīgu;

12) tiesājamā vaina krimināllietā jāpierāda apsūdzētajam;

13) nepilngadīgo lietās pirmstiesas izmeklēšanā un tiesas procesā jāņem vērā viņu vecums, garīgais briedums, rehabilitācijas sekmēšana un garīgās veselības aizsardzība;

14) pārsūdzēt spriedumu augstākā tiesas instancē;

15) cietušajiem un lieciniekiem uz atbilstošu drošību kā pirmstiesas, tā arī tiesas procesa laikā;

16) valstij procesa laikā jāaizsargā cietušo un liecinieku – īpaši nepilngadīgo un sieviešu – tiesības un drošība;

17) nevienam nedrīkst atkārtoti tiesāt par noziegumu, par kuru viņš jau vienu reizi tiesāts, izņemot pēc lietā jaunatklātiem apstākļiem;

18) nevienam nedrīkst tiesāt par darbību vai bezdarbību, kas nebija sodāma.

20. pants Goda un cieņas aizsardzība

Valsts aizsargā cilvēku pret nelikumīgu – fizisku un garīgu – goda un cieņas aizskārumsu.

21. pants Privātās dzīves, mājokļa, korespondences neaizskaramība un personas datu aizsardzība

1. Ikvienam ir tiesības uz privātās, ģimenes dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

2. Dzīvokļa un personas darba vietas kratīšanu, korespondences pārbaudi un noklausīšanos drīkst izdarīt vienīgi cīņas ar noziedzību nolūkos saskaņā ar likumu.

3. Šā panta 2. daļā minētās darbības politisko partiju un sabiedrisko organizāciju, uzņēmēju savstarpējās konkurences cīņas vai jebkuros citos nolūkos ir aizliegta.

4. Ikvienam ir tiesības uz personas datu aizsardzību.

1) Dati par personu vācami un izmantojami vienīgi godīgiem mērķiem, ar personas piekrišanu vai uz cita likumā noteikta pamata;

2) ikvienam ir tiesības brīvi iepazīties ar datiem, kas par viņu savākti, kā arī pieprasīt tos labot atbilstoši patiesībai, respektējot citu personu likumīgās intereses, konfidencialitāti, profesionālos un uzņēmējdarbības noslēpumus;

3) datus savākušās institūcijas pienākums ir tos izlabot atbilstoši attiecīgās personas pamatotam pieprasījumam;

4) šā panta noteikumu ievērošanu uzrauga neatkarīga valsts vai pašvaldības institūcija.

22. pants Spīdzināšanas, cietsirdīgas, cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās un nežēlīgu sodu aizliegums

1. Spīdzināšana, citāda fiziski vai garīgi cietsirdīga, cilvēka cieņu pazemojoša izturēšanās pret viņu ir aizliegta.

2. Nevienam nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

23. pants Prettiesisku medicīnisku eksperimentu un tirdzniecības ar cilvēka orgāniem aizliegums

1. Prettiesiski medicīniski eksperimenti ir aizliegti.

2. Šā panta izpratnē prettiesiski ir šādi medicīniski eksperimenti:

1) eksperimenti, kas veikti ar cilvēku pret viņa gribu vai viņam nezīnot;

2) cilvēku selekcija;

3) cilvēku klonēšana.

3. Tirdzniecība ar cilvēka orgāniem un to daļām ir aizliegta.

24. pants Pārvietošanās un dzīvesvietas izvēles brīvība

1. Ikvienam, kas likumīgi uzturas Latvijā, ir tiesības brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu.

2. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošanai, pamatojoties uz likumu, ar tiesas spriedumu vai administratīvo aktu var noteikt ierobežojumus, kas nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, tiesību sargāšanas un citu juridisko un fizisko personu tiesību nodrošināšanai.

25. pants Izbraukšanas un atgriešanās brīvība

1. Ikvienam ir tiesības brīvi izbraukt no Latvijas.

2. Ikviens, kam ir Latvijas pase, ārpus Latvijas atrodas Latvijas valsts aizsardzībā, un viņam ir tiesības brīvi atgriezties Latvijā.

3. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvības īstenošanai, pamatojoties uz likumu, ar tiesas spriedumu vai administratīvo aktu var noteikt ierobežojumus, kas nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, tiesību sargāšanas un citu juridisko un fizisko personu tiesību nodrošināšanai.

26. pants Personu izraidīšana un izdošana

1. Latvijas pilsoni nedrīkst izraidīt no Latvijas.

2. Latvijas pilsoni nedrīkst izdot ārvalstīm, ja Latvijai saistošā starptautiskajā līgumā nav noteikts citādi.

3. Arvalstnieku, kas likumīgi atrodas Latvijas teritorijā, drīkst izraidīt vienīgi kompetenta varas institūcija pēc likumā noteiktas procedūras, kuras laikā jāuzklausa ārvalstnieka viedoklis, kā arī jāpieņem un jāizskata viņa lūgums pārskatīt izraidīšanas lēmumu.

4. Arvalstnieku masveidīga izraidīšana ir aizliegta.

27. pants Domu, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvība

1. Ikvienam ir tiesības uz domu, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību, to skaitā: brīvību pēc savas izvēles pieņemt vai noraidīt reliģiju vai ticību, ievērot, piekopt to, pielūgt Dievu vienam vai kopā ar citiem, piedalīties dievkalpojumos un mācīt ticību.

2. Nevienam nedrīkst uzspiest kādu reliģiju vai tās mācīšanos, kā arī spiest atteikties no ticības.

3. Latvija ir laicīga valsts – baznīca ir atdalīta no valsts.

4. Šajā pantā noteiktajai ticības brīvībai ar likumu un uz tā pamatotu tiesas spriedumu var noteikt tādas ierobežojumus, kas nepieciešami sabiedrības drošības, kārtības, veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu cilvēku pamattiesību un pamatbrīvību aizsardzībai.

5. Latvijā aizliegta tādu reliģisko kopienu vai sektu reģistrācija un darbība, kuras:

1) apspiežot cilvēka brīvo gribu, liek draudzes vai sekas locekļiem verdziski pakļauties tās vadītājiem, atdot savu īpašumu vai ievērojamu ienākumu daļu, aizliedz saņemt nepieciešamo medicīnisko palīdzību vai rituālos lieto hipnozi;

2) pauž neiecietību, naidu pret citām reliģijām, tautām, rasēm vai atbalsta terorismu;

3) iejaucas Latvijas valsts politikā;

4) noraida demokrātisku valsts iekārtu, Satversmē noteiktās pamattiesības un pamatbrīvības;

5) sludina atteikšanos no pilsonisko un sabiedrisko pienākumu pildīšanas pret Latvijas valsti.

28. pants Uzskatu, vārda, preses, radio un televīzijas brīvība

1. Ikvienam ir tiesības brīvi turēties pie saviem uzskatiem.

2. Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi, neskatoties uz robežām, meklēt, iegūt, uzkrāt, izplatīt informāciju, idejas, paust uzskatus mutiski, rakstiski un mākslinieciskā veidā ar jebkuriem saziņas līdzekļiem.

3. Latvijā ir preses brīvība, kas ietver brīvību dibināt, izdot un izplatīt preses izdevumus, grāmatas, brošūras un citus saziņas materiālus.

4. Valsts finansē sabiedrisko radio un televīziju, kuru apraidei ar visiem tās kanāliem un programmām jāaptver visa Latvijas teritorija.

5. Valsts radio un televīzijai visā Latvijas teritorijā jānodrošina arī civilās aizsardzības informācijas noraidīšana stihisku nelaimju, kā arī valsts aizsardzības nepieciešamības un masu nekārtību gadījumos.

6. Valsts garantē valsts radio un televīzijas neatkarību programmu veidošanā.

7. Valsts radio un televīzijai fakti jāizgaismo partiski un bezpartijiski. To izmantošana atsevišķu politisko partiju, juridisko, fizisko personu vai ekonomisko grupējumu interesēs nav pieļaujama.

8. Valsts radio un televīzijas reklāmas laika iepriekšpārdošana reklāmu, starpnieku un citām firmām un tā tālāka pārdošana ir aizliegta.

9. Privāto radio un televīzijas sabiedrību un staciju dibināšanas un darbības kārtību nosaka likums.

10. Politiskā cenzūra Latvijā ir aizliegta.

11. Valsts aizsargā masu informācijas līdzekļu brīvību un daudzveidību.

12. Amatpersona var atteikties izpaust viņas rīcībā esošo dienesta informāciju tikai tad, ja viņa pierāda, ka tā pēc likuma ir slepena vai konfidenciala.

13. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošana ir saistīta ar īpašiem pienākumiem un atbildību. To īstenošanai ar likumu, uz tā pamatotu tiesas spriedumu vai administratīvu aktu var uzlikt ierobežojumus, lai garantētu valsts drošību, sabiedrisko kārtību, sabiedrības veselību, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvības ievērošanu.

14. Sabiedriskās saziņas līdzekļos vardarbības, nehumānas un cilvēka cieņu pazemojošas rīcības popularizēšana ir aizliegta.

15. Valstij un pašvaldībām piederošajos sabiedriskās saziņas līdzekļos brīvais tirgus nedrīkst izspiest latviešu tautas kultūras vērtības vai atstāt tām nepietiekamu vietu.

29. pants Tiesības uz labu valsts pārvaldi

Ikvienam ir tiesības uz labu valsts un pašvaldību pārvaldi, ar ko saprot:

1) personas lietu kārtošānu valsts institūcijās objektīvi un savlaicīgi;

2) tiesības tikt uzklausiņam, pirms lieta tiek risināta pretēji personas interesēm;

3) pārvaldes iestāžu pienākumu pamatot savu

lēmumu ar likumu un izskaidrot lēmuma pieņemšanas iemeslus;

4) valsts un pašvaldību institūciju atbildību par savu amatpersonu prettiesiskās darbības, bezdarbības vai nolaidības radīto kaitējumu;

5) šā panta 4) daļā minēto amatpersonu atbildību attiecīgajās valsts vai pašvaldību institūcijās par savas prettiesiskās darbības, bezdarbības vai nolaidības radīto kaitējumu.

30. pants

Apvienošanās brīvība

1. Ikvienam ir tiesības brīvi apvienoties un līdzdarboties politiskajās partijās, arodbiedrībās, biedrībās un citās sabiedriskajās organizācijās savu tiesību un interešu aizstāvēšanai, kā arī atturēties no tā.

2. Valsts aizsargā arodbiedrību brīvību un to likumiskās tiesības.

3. Latvijā aizliegts likt šķēršļus arodbiedrību dibināšanai, arodbiedrību un to darbinieku darbībai jebkurā iestādē vai uzņēmumā.

4. Arodbiedrību biedru un to darbinieku diskriminācija iestādēs un uzņēmumos ir aizliegta.

5. Darbinieku un arodbiedrību biedru kolektīvā reģistrācija par noteiktas politiskās partijas vai sabiedriskās organizācijas biedriem ir aizliegta.

6. Politiskās partijas var aizstāvēt arodbiedrību tiesības un intereses.

7. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošanu var ierobežot ar likumu vai uz tā balstītu tiesas spriedumu tik tālu, cik tas nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību ievērošanai.

8. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošanai ar likumu var noteikt īpašus ierobežojumus tiesnešiem, prokuroriem un personām, kas dien aizsardzības spēkos, policijā, valsts drošības un citos valsts bruņotajos dienestos.

9. Latvijā nav reģistrējamas un ir aizliegta tādu politisko partiju, sabiedrisko organizāciju un biedrību, īpaši militarizētu, darbība, kas savās programmās vai praksē iestājas pret:

1) Latvijas valsts neatkarību, teritoriālo neaizskaramību un tās teritorijas vienotību;

2) Latviju kā nacionālu valsti un latviešu tautas valstiskumu;

3) demokrātisku valsts iekārtu, Satversmē noteiktajām pamattiesībām un pamatbrīvībām, pašu totalitārisma, rasisma, nacionālās, šķiriskās vai reliģiskās neiecietības idejas.

31. pants

Sapulču un gājienu brīvība

1. Ikvienam ir tiesības brīvi piedalīties iepriekš pieteiktās miermīlīgās sapulcēs, gājienos un piketos sabiedriskās telpās un vietās. Sapulcēm savās telpās iepriekšējs pieteikums nav nepieciešams.

2. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošanai ar likumu vai uz tā pamatotu administratīvu aktu var noteikt tādus ierobežojumus, kas nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību nodrošināšanai.

32. pants

Sūdzību un iesniegumu brīvība

1. Ikvienam ir tiesības iesniegt sūdzības, priekšlikumus un iesniegumus valsts vai pašvaldību iestādēs, kā arī savlaicīgi saņemt atbildi pēc būtības latviešu valodā.

2. Neviena tiesības nedrīkst ierobežot sakarā ar viņa sūdzību vai iesniegumu.

33. pants

Tiesības uz īpašumu un uzņēmējdarbības brīvība

1. Ikvienam ir tiesības likumīgi iegūt īpašumu, iz-

mantot to, gūt no tā labumu, mantot, nodot to citam un brīvi nodarboties ar uzņēmējdarbību. Valsts aizsargā šīs tiesības.

2. Īpašuma piespiedu atsavināšana iespējama tikai pēc tiesas sprieduma vai izņēmuma gadījumos valsts un sabiedrības vajadzībām uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.

3. Īpašums uzliek pienākumus: to izmantojot, jāievēro pilsoniskā sabiedrībā pieņemtās citu personu un sabiedrības likumiskās intereses.

4. Īpašuma tiesību un uzņēmējdarbības brīvības ierobežošana pieļaujama vienīgi saskaņā ar likumu valsts, sabiedrības vispārējā labuma un sociālā taisnīguma interesēs.

34. pants

Darba pamattiesības un pamatbrīvības

1. Ikvienai darbspējīgai personai ir šādas pamattiesības:

1) uz darbu, tāpēc valstij un pašvaldībām jāsekmē bezdarba izskausana un jaunu darba vietu veidošana;

2) brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši spējam un kvalifikācijai;

3) uz taisnīgu, darbam atbilstošu samaksu, kas nodrošina darbiniekam un viņa ģimenei cilvēka cieņīgu iztiku;

4) uz vienādu samaksu par vienādu darbu;

5) uz darba nedēļu, kas nav garāka par 40 stundām, iknedēļas brīvdienām un ikgadēju četras nedēļas garu, apmaksātu atvaļinājumu;

6) uz taisnīgiem un labvēlīgiem darba apstākļiem, kuros tiek respektēta darbinieka veselība, drošība un personības cieņa;

7) uz aizsardzību pret prettiesisku atlaišanu;

8) uz īpašu aizsardzību sievietēm darbiniecēm, kādu pieprasa viņu dzimums un mātes stāvoklis;

9) uz darba stundu samazināšanu, papildu apmaksātām brīvdienām vai garāku apmaksātu atvaļinājumu darbavietās, kur risku nav iespējams izslēgt vai ievērojami samazināt;

10) slēgt darba līgumu un piedalīties koplīgumā;

11) uz līdzdalību savas darba vietas apstākļu, tās vides, organizācijas, veselības aizsardzības, sociālo, kultūras pasākumu noteikšanā un īstenošanā;

12) piedalīties kolektīvos pasākumos savu darba interešu aizsardzībai, ieskaitot streikus;

13) uz bezmaksas profesionālo pārorientāciju;

14) uz savlaicīgu informāciju par stāvokli savā uzņēmumā un gaidāmajām izmaiņām tajā, kas varētu ievērojami ietekmēt darbiniekus, īpaši par viņu skaita samazināšanu, ievērojot uzņēmējdarbības konfidencialitātes noteikumus;

15) uz darbinieku prasījumu priekšroku iepretim citiem prasītājiem darba devēja maksātspējas vai bankrota gadījumā;

16) uz bezmaksas informāciju par darbavietām, palīdzību darba izvēlē un darbiekārtotāšanā;

17) uz sevišķu darba aizsardzību darbiniekiem – invalīdiem, viņu arodapmācību, rehabilitāciju, iekārtošanu darbā, darba vietu īpašu aprīkojumu, kā arī valsts un pašvaldību atbalstu šo tiesību nodrošināšanā.

2. Pusaudžus nedrīkst pieņemt pastāvīgā darbā pirms pamatizglītības iegūšanas. Ar terminu «pusaudži» šeit saprotamas personas vecumā no 15 līdz 18 gadiem.

3. Pusaudžu darba laikam, smagam un apstākļiem jāatbilst viņu vecumam, briedumam; viņi jāaizsargā pret ekonomisko eksploatāciju un darba apstākļiem, kas varētu kaitēt viņu drošībai, veselībai, fiziskajai, garīgajai, morālajai, sociālajai attīstībai vai tālākai izglītībai.

4. Šā panta 1.12) daļā noteikto tiesību īstenošanai ar likumu vai uz tā pamatotu tiesas spriedumu var noteikt tādus ierobežojumus, kas nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību nodrošināšanai.

bas veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību nodrošināšanai.

35. pants

Ģimenes un bērna tiesības

1. Valsts aizsargā un atbalsta laulību, ģimeni kā dabisku sabiedrības pamatvienību, vecāku un bērna tiesības, kā arī materiāli un citādi sekmē dzimstību. Šā panta izpratnē «bērns» ir persona vecumā līdz 18 gadiem.

2. Darba devējam un darbiniekam savstarpēji jāsaņemas darba un ģimenes pienākumu pildīšana.

3. Bērnam ir tiesības:

1) uz tādu cilvēka cieņīgu iztiku, aprūpi, uzraudzību, izglītību, veselības, citu aizsardzību un drošību, kāda nepieciešama viņa labklājībai un attīstībai labvēlīgos apstākļos;

2) brīvi izteikt savu viedokli viņu skarajos jautājumos atbilstoši vecumam un garīgajam briedumam.

4. Bērnu darba, seksuālā eksploatācija un bērnu pornogrāfija ir aizliegta.

5. Bērnam ir tiesības regulāri uzturēt tiešus sakarus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā ar viņa interesēm.

6. Bērna tiesību īstenošanā jāizvēlas viņa interesēm vislabāk atbilstošais risinājums.

7. Bērnu pabalstiem jāpieaug atbilstoši iekšzemes kopprodukta pieaugumam uz vienu iedzīvotāju.

8. Valstij īpaši jāpalīdz bērniem invalīdiem un tiem, kuri palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

9. Bērnu un jauniešu tiesības nav atdalāmas no viņu atbildības par sevi un savu uzvedību vecāku, audzinātāju, aizbildņu, aizgādņu, sabiedrības, valsts un likuma priekšā atbilstoši vecumam, fiziskajam un garīgajam briedumam.

36. pants

Tiesības uz mājokli

1. Ikvienam ir tiesības uz cilvēka cieņīgu mājokli.

2. Nevienam nedrīkst izlikt no viņa mājokļa citādi kā pēc tiesas sprieduma, bet maznodrošinātos, viņu ģimenes ar bērniem un darba nespējīgos, neierādot citu dzīvošanai piemērotu mājokli.

37. pants

Aizsardzība pret nabadzību, sociālo izslēgšanu, veco cilvēku tiesības un tiesības uz sociālo nodrošinājumu

1. Ikvienam ir tiesības būt aizsargātam pret nabadzību un sociālo izslēgšanu, kā arī gūt labumu no sociālās aizsardzības pakalpojumiem.

2. Ikvienam ir tiesības uz cilvēka cieņīgu sociālo nodrošinājumu vecuma, darba nespējas, darba negadījuma, bezdarba, apgādnieka zaudēšanas un citos likumā noteiktos gadījumos.

3. Piešķirtā valsts pensija jāizmaksā pilnā apjomā.

4. Valstij jāsekmē, lai vecie cilvēki:

1) pēc iespējas ilgāk paliek pilntiesīgi sabiedrības locekļi, nodrošinot viņiem cieņas pilnu, neatkarīgu dzīvi sev pierastajā vidē;

2) saglabā līdzdalību sabiedriskajā un kultūras dzīvē;

3) iegūst informāciju par viņiem domātajiem pakalpojumiem;

4) saglabā vai saņem mitekli, veselības un personisko aprūpi, atbilstošu viņu prasībām, pašu līdzekļiem, valsts, pašvaldību iespējām un veselības stāvoklim.

5. Šajā pantā noteiktās tiesības valsts nodrošina atbilstoši iekšzemes kopproduktam uz vienu iedzīvotāju un tā pieaugumam.

38. pants

Tiesības uz veselības aizsardzību

1. Valsts aizsargā cilvēku veselību, garantējot ikvienam bezmaksas medicīnas palīdzības minimumu un profilaktisko veselības aprūpi.
2. Valstij un pašvaldībām nav jāfinansē privātās veselības aizsardzības iestādes no sava budžeta.
3. Valsts budžeta līdzekļu pieaugumam veselības aizsardzībai jāatbilst iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju pieaugumam.

39. pants

Tiesības uz izglītību

1. Valsts un pašvaldību pienākums ir nodrošināt izglītības un zinātnes nepārtrauktu attīstību kā cilvēka un tautas attīstības pamatu.
2. Ikvienam ir tiesības iegūt izglītību valsts un pašvaldību mācību iestādēs uz vienlīdzīgiem pamatiem atbilstoši savām spējām.
3. Garīgi veselam jauniešiem vidējā izglītība ir obligāta.
4. Valsts nodrošina bezmaksas amata un vidējo izglītību.
5. Talantīgākajiem valsts nodrošina bezmaksas augstāko izglītību, magistrantūru un doktorantūru valsts un pašvaldību mācību iestādēs.
6. Valsts atzīst privāto izglītības iestāžu dibināšanas un darbības brīvību, ievērojot valstī un starptautiski noteiktos standartus par iegūtās izglītības līmeni, valsts un sabiedrības intereses, kā arī vecāku tiesības nodrošināt savu bērnu izglītību atbilstoši viņu reliģiskajai pārliecībai un dzīves uzskatiem.
7. Šajā pantā noteikto tiesību un brīvību īstenošana ir saistīta ar īpašiem pienākumiem un atbildību. To īstenošanai ar likumu var uzlikt ierobežojumus, lai garantētu valsts drošību, sabiedrības veselību un Latvijā pieņemtās morāles ievērošanu.
8. Valstij un pašvaldībām nav pienākums finansēt privātās mācību iestādes no sava budžeta.
9. Visas mācību iestādes Latvijā darbojas uz vienādu likuma prasību pamata par iegūtās izglītības līmeni neatkarīgi no to finansējuma: kā Latvijas privātpersonu, tā ārvalstu, to juridisko un fizisko personu dibinātās.

40. pants

Akadēmiskā, zinātniskā, mākslinieciskā un citādas jaunrades brīvība

1. Valsts atzīst akadēmiskās, zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību.
2. Valsts atzīst augstākās izglītības un zinātnisko iestāžu brīvību, ievērojot valstī un starptautiski noteiktos standartus par iegūtās izglītības līmeni, kā arī valsts un sabiedrības intereses.
3. Valstij jāsekmē zinātnes un mākslas jaunrades attīstību atbilstoši iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju pieaugumam.
4. Šajā pantā noteikto brīvību īstenošanai ar likumu vai uz tā pamatotu tiesas spriedumu var noteikt tādus ierobežojumus, kas nepieciešami valsts drošības, sabiedriskās kārtības, sabiedrības veselības, Latvijā pieņemtās morāles, kā arī citu personu tiesību un brīvību nodrošināšanai.

41. pants

Mazākumtautību tiesības

1. Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem, kuri pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.
2. Mazākumtautību tiesības valsts aizsargā atbilstoši likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem, ievērojot šo tautību savstarpējās līdztiesības principu.

42. pants

Tiesības uz tīru vidi

1. Valsts aizsargā cilvēka tiesības dzīvot tīrā un vese-

līgā vidē atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām ar šādu pasākumu palīdzību:

- 1) uzraugot vides stāvokli un regulāri ziņojot sabiedrībai par to;
- 2) rūpējoties par vides saglabāšanu un uzlabošanu;
- 3) stingri sodot par vides piesārņošanu;
- 4) vides katastrofas gadījumā nekavējoties veicot nepieciešamos pasākumus tās ierobežošanai un sekū novēršanai.

43. pants

Patērētāja tiesību aizsardzība

Valstij jānodrošina patērētāju tiesības saņemt labas, veselībai nekaitīgas preces un pakalpojumus.

44. pants

Cilvēktiesību valsts pilnvarotais

1. Cilvēktiesību valsts pilnvarotais ir no Saeimas, valdības un citām valsts un pašvaldību iestādēm neatkarīga valsts institūcija, kuras uzdevums ir:
 - 1) uzraudzīt, aizsargāt un nodrošināt cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību ievērošanu;
 - 2) novērst valsts un pašvaldību amatpersonu ļaunprātības pret cilvēku;
 - 3) atrisināt strīdus starp cilvēku un valsts un pašvaldību iestādēm cilvēktiesību jomā;
 - 4) izmeklēt, dokumentēt un sagatavot materiālus par cilvēktiesību pārkāpumiem nodošanai prokuratūrā vai tiesā.
2. Cilvēktiesību valsts pilnvarotā amata kandidāta kritēriji ir tādi paši kā ģenerālprokuroram, izņemot prokuratūrā pieprasīto darba laiku.
3. Cilvēktiesību valsts pilnvaroto uz četriem gadiem ieceļ Valsts prezidents. Viņu šajā amatā var ieceļt atkārtoti.
4. Cilvēktiesību valsts pilnvarotajam viņa amata pildīšanas laikā ir tāda pati imunitāte pret krimināllietu un civillietu ierosināšanu un tiesas sprieduma izpildīšanu, kāda Satversmē noteikta ģenerālprokuroram.
5. Cilvēktiesību valsts pilnvarotā atbrīvošanas no ieņemamā amata pirms laika pamati un kārtība ir tāda pati, kāda Satversmē noteikta ģenerālprokuroram.
6. Cilvēktiesību valsts pilnvaroto atlaiž Valsts prezidents.
7. Cilvēktiesību valsts pilnvarotā biroju tieši, bez Ministru kabineta starpniecības, finansē Saeima.

3. nodaļa

Saeima

45. pants

Saeima, tās sastāvs, pilnvaru laiks, valoda, atbildība un amatpersonu vēlēšanas

1. Saeima ir Latvijas valsts parlaments, kas pārstāv Latvijas tautu, īsteno tās augstāko varu un pieņem likumus tautas vārdā.
2. Saeima sastāv no simts tautas pārstāvjiem – deputātiem.
3. Saeimu ievēlē uz četriem gadiem.
4. Saeimas oficiālā un darba valoda ir Latvijas valsts valoda – latviešu valoda.
5. Saeimas, tās komisiju sēdēs un jebkuros tās publiskajos pasākumos citā valodā var uzstāties tikai oficiāli ārvalstu vai starptautisko organizāciju pārstāvji. Tikai viņiem nodrošina runu tulkošanu.
6. Visus Saeimas darba dokumentus iesniedz un sagatavo tikai valsts valodā.
7. Saeima un tās deputāti par savu darbību vai bezdarbību atbild tautai.

46. pants

Saeimas darbības vieta

Saeima savas sēdes notur Rīgā, Saeimas ēkā, un tikai ārkārtēju apstākļu dēļ tā var sanākt citā vietā.

47. pants

Saeimas tiesības un pienākumi

Saeima:

- 1) pieņem, groza, atceļ, aptur un autentiski skaidro likumus;
- 2) pieņem valsts budžetu;
- 3) apstiprina Valdības deklarāciju, Ministru kabineta izstrādāto Valsts tautsaimniecības attīstības programmu un Valsts ārpolitikas programmu;
- 4) noteic valsts nodokļus un nodevas;
- 5) noteic un uzrauga valsts monetāro sistēmu;
- 6) ratificē starptautiskos līgumus;
- 7) lemj valsts teritorijas jautājumus, ievērojot Satversmes 5. panta noteikumus;
- 8) veido valsts tiesu varas sistēmu un jaunas tās institūcijas;
- 9) reizi četros gados ievēlē tiesnešus, izņemot Satversmes tiesas priekšsēdētāju un Augstākās tiesas priekšsēdētāju;
- 10) veido Saeimas pastāvīgās un ārkārtas komisijas;
- 11) noteic pilsonības un naturalizācijas noteikumus;
- 12) lemj par valsts iekšējiem un ārējiem aizņēmumiem;
- 13) noteic valsts ārējās tirdzniecības un tās bilances sabalansēšanas politiku;
- 14) noteic valsts sociālo politiku;
- 15) noteic un pārrauga algas valsts budžeta sektorā un valsts pensiju sistēmu;
- 16) izveido un finansē bruņotos spēkus, bruņotas vienības, tiesību sargāšanas institūcijas, noteic to pakļautību un lemj par to finansēšanu;
- 17) apstiprina nacionālās drošības un valsts aizsardzības koncepciju;
- 18) noteic Nacionālo bruņoto spēku, Iekšlietu ministrijas un Satversmes aizsardzības biroja pienākumus, struktūru, personālu, tā komplektēšanas principus, budžetu, tā izlietojumu un kontrolē šīs struktūras;
- 19) lemj par Nacionālo bruņoto spēku vienību izmantošanu ārpus valsts teritorijas;
- 20) ieceļ amatā un atbrīvo no tā likumā noteiktās Nacionālo bruņoto spēku un valsts drošības iestāžu amatpersonas;
- 21) pieteic karu;
- 22) lemj par izsludinātā ārkārtējā, izņēmuma stāvokļa, mobilizācijas pamatotību un to pasākumiem, ievērojot Satversmē noteiktās Valsts prezidenta un Ministru prezidenta pilnvaras;
- 23) pieņem Ministru prezidenta gadskārtējo ziņojumu par nacionālo drošību;
- 24) lemj par ārvalstu bruņoto spēku atrašanos valsts teritorijā un tās noteikumiem, ievērojot Satversmes 1. panta prasības;
- 25) lemj par Latvijas dabas resursu izmantošanu, to nacionalizāciju un denacionalizāciju;
- 26) lemj par bēgļu uzņemšanas politiku un līmeņiem;
- 27) uzaicina un noklausās Saeimas sēdē vai komisijā jebkuru valsts amatpersonu, liek atskaitīties valsts izpildvaras institūciju un iestāžu vadītājiem vai pārstāvjiem, uzdod tiem jautājumus un pieprasa no viņiem jebkuru informāciju;
- 28) lemj par dabisko un citu monopolu politiku, to nacionalizāciju un denacionalizāciju;
- 29) apstiprina tarifu komisiju sastāvu monopola pakalpojumu uzņēmumos;
- 30) veido monopola preču un pakalpojumu cenu politiku;
- 31) pasludina amnestiju.

48. pants

Saeimas tiesību ierobežojumi

Saeima nav tiesīga:

- 1) pieņemt aktus, kas ir pretrunā ar Satversmi, pasaulē vispārpieņemtiem tiesību vai starptautis-

ko tiesību principiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem;

2) pārkāpt Satversmē noteiktās Saeimas pilnvaras.

49. pants

Saeimas neaizskaramība

1. Saeima ir neaizskarama un nav iesūdzama tiesā.

2. Saeimas telpās bez Saeimas priekšsēdētāja piekrišanas aizliegts veikt jebkurus izmeklēšanas vai piespiedu pasākumus – slepeni pierakstīt sarunas, aizturēt, arestēt personas, izdarīt kratīšanu un izņemt priekšmetus.

3. Saeimai ir drošības dienests, kas pakļauts Saeimas prezidijam.

50. pants

Saeimas vēlēšanu sistēma

1. Saeimu ievēl vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās un brīvās vēlēšanās.

2. 50 Saeimas deputātus ievēl pēc proporcionālās vēlēšanu sistēmas, dodot vēlētājiem iespēju izteikt savu attieksmi pret deputāta kandidātu vēlēšanu likumā noteiktā kārtībā.

3. Pēc šā panta 2. daļā noteiktās sistēmas Saeimā vietas iegūst tikai deputātu kandidāti no to partiju sarakstiem, par kuriem Latvijā kopā nobalsojuši ne mazāk kā 5% no visiem vēlētājiem.

4. 50 Saeimas deputātus ievēl pēc mažoritārās sistēmas pa vienam deputātam katrā vēlēšanu apgabalā.

5. Pēc šā panta 4. daļā noteiktās sistēmas vietu Saeimā noteiktā vēlēšanu apgabalā iegūst deputāta kandidāts tikai no tās partijas, kura Latvijā ieguvusi ne mazāk kā 5% no visām pēc proporcionālās vēlēšanu sistēmas par to nodotajām balsīm vai arī uzvarējusi ne mazāk kā četros 4. daļā noteiktajos vēlēšanu apgabalos.

6. Balsošana pēc šā panta 2. un 4. daļā noteiktās sistēmas notiek vienlaicīgi.

7. Deputātu kandidātu sarakstus Centrālajā vēlēšanu komisijā var iesniegt vienīgi tās Latvijā reģistrētās politiskās partijas un to apvienības, kurām ir ne mazāk kā divi tūkstoši individuāli reģistrēto biedru.

8. Vēlēšanas ir notikušas, ja tajās ir piedalījusies ne mazāk kā puse no pēdējās vispārējās vēlēšanās piedalījušos balsotāju skaita.

9. Vēlēšanu rezultāti pārsūdzami tiesā.

51. pants

Vēlēšanu ipatnības pēc proporcionālās un mažoritārās vēlēšanu sistēmas

1. Pēc proporcionālās vēlēšanu sistēmas ievēl 50 deputātus un 50 viņu aizvietotājus Rīgas, Vidzemes, Latgales, Kurzemes un Zemgales vēlēšanu apgabalos atbilstoši to pastāvīgo iedzīvotāju skaitam. Pēc šīs sistēmas deputātu pilnvaras Saeimā iegūst proporcionāli par katru sarakstu nodoto vēlētāju balsu skaitam.

2. Pēc mažoritārās relatīvā vairākuma sistēmas 50 Saeimas deputātus un 50 viņu aizvietotājus ievēl no 50 vienādiem vēlēšanu apgabaliem pēc tur pastāvīgi dzīvojošo vēlētāju skaita, pa vienam deputātam no katra apgabala. Saeimas deputāta pilnvaras iegūst tas deputāta kandidāts, kurš savā vēlēšanu apgabalā iegūst visvairāk balsu.

3. Deputāta kandidātu var izvirzīt tikai vienā šā panta 1. vai 2. daļā minētajā apgabalā, tikai no Latvijas pilsoņu, attiecīgā apgabala vēlētāju, pastāvīgo iedzīvotāju vai to personu vidus, kurām šajā apgabalā ir zemesgrāmatā reģistrēts īpašums, un tikai no Latvijā reģistrēto politisko partiju iesniegtajiem sarakstiem.

52. pants

Tiesības vēlēt Saeimu

1. Tiesības vēlēt Saeimu ir pilntiesīgiem Latvijas pilsoņiem, kuri vēlēšanu dienā ir sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu.

2. Katrs vēlētājs var balsot tikai vienu reizi proporcionālajā un vienu reizi mažoritārajā vēlēšanu apgabalā.

3. Vēlēšanu tiesības atņemtas personām, kuras ir:

1) notiesātas par noziedzīgu nodarījumu ar brīvības atņemšanu un izcieš sodu;

2) pārkāpušas vēlēšanu likumu, kas atzīts ar tiesas spriedumu;

3) ar tiesas spriedumu atzītas par rīcības nespējīgām.

53. pants

Tiesības tikt ievēlētām Saeimā un iegūt deputāta pilnvaras

1. Saeimā var ievēlēt katru Latvijas pilsoni ar nevainojamu reputāciju, kurš vēlēšanu dienā ir vecāks par divdesmit vienu gadu un vismaz septiņus gadus ir Latvijas pilsonis.

2. Deputāta kandidāta reputāciju vērtē vēlētājs.

3. Saeimas deputāts nedrīkst vienlaicīgi būt Valsts prezidents, Ministru prezidents, Ministru prezidenta biedrs, ministrs, valsts ministrs, valsts sekretārs, tiesnesis, valsts kontrolieris, nevienas valsts vai pašvaldību institūcijas vadošo amatu ieņemošā persona, reliģiskās konfesijas vadītājs vai priesteris, militārpersona, policijas vai valsts drošības dienesta amatpersona.

4. Nevienam nevar liegt kandidēt Saeimas vēlēšanās, izņemot Satversmē noteiktos ierobežojumus.

5. Nevienam nedrīkst atlaist no darba, vajāt vai ierobežot viņa tiesības tāpēc, ka viņš kandidējis Saeimas vēlēšanās no noteiktas politiskās partijas.

6. Deputātu kandidātiem Saeimas vēlēšanu likumā noteiktā kārtībā pirms katrām vēlēšanām jāiziet veselības pārbaude, lai par Saeimas deputātiem nekļūtu rīcības nespējīgas personas vai personas ar tādiem garīgiem trūkumiem, kas traucē pildīt likumdevēja pienākumus, kā arī ir alkoholiķi vai narkomāni.

7. Par Saeimas deputātu nedrīkst ievēlēt personu, kura:

1) ir bijusi notiesāta par noziegumu pret Latvijas valsti, kā arī par kriminālnoziegumiem, kas izdarīti ar nodomu;

2) ar tiesas spriedumu atzīta par rīcības nespējīgu;

3) nav izgājusi šā panta 6. daļā minēto veselības pārbaudi;

4) ir Latvijas pilsonis, kuram vienlaicīgi ir arī citas valsts pilsonība;

5) pārkāpusi vēlēšanu likumu, kas atzīts ar tiesas spriedumu.

8. Persona, kura iebilst pret 6. daļā minēto veselības pārbaudes atzinumu, var pieprasīt ārstu komisijas ekspertīzi stacionārā.

54. pants

Saeimas vēlēšanu laiks

Saeimas kārtējās vēlēšanas notiek oktobra pirmajā sestdienā.

55. pants

Vēlēšanu rezultātu noteikšana

Vēlēšanu rezultātus noteic Centrālā vēlēšanu komisija.

56. pants

Deputātu pilnvaru pārbaude, to sākums un beigas

1. Saeima pati pārbauda un apstiprina savu deputātu pilnvaras.

2. Deputāts var stāties pie savu pienākumu pildīšanas vienīgi pēc Saeimas Mandātu un iesniegumu komisijas un Saeimas lēmuma.

3. Deputāta pilnvaras beidzas, kad:

1) sanākusi jaunievēlētā Saeima, kurā viņš nav ievēlēts;

2) viņš ir zaudējis savas pilnvaras pirms laika Satversmes pantā noteiktā kārtībā.

57. pants

Deputātu atsaukšana

Vēlētāji nevar atsaukt atsevišķus Saeimas deputātus.

58. pants

Deputāta imunitāte

1. Pret Saeimas deputātu nedrīkst uzsākt kriminālvajāšanu, izdarīt pie viņa kratīšanu, veikt viņa piespiedu atvešanu, personas vai mantu apskati, dokumentu izņemšanu, viņu nedrīkst apcietināt, uzlikt administratīvu sodu, citādi ierobežot viņa personas brīvību bez Saeimas piekrišanas, kas pēc Mandātu un iesniegumu komisijas ziņojuma izteikta ar visu Saeimas deputātu balsu vairākumu.

2. Saeimas deputātu par balsošanu Saeimā, tās komisijās vai izteikto viedokli, pildot deputātu pienākumus, nedrīkst saukt pie krimināltiesiskās, civiltiesiskās, administratīvās vai disciplinārās atbildības.

3. Saeimas deputātu var saukt pie kriminālatbildības, ja viņš, lai arī amatu izpildot, izplata:

1) citas personas godu aizskarošas ziņas, zinādams, ka tās ir nepatiesas, vai

2) godu aizskarošas ziņas par tās privāto vai ģimenes dzīvi.

4. Saeimas deputātam ir tiesības atteikties no liecības došanas par:

1) personām, kuras viņam kā deputātam uzticējušas faktus vai ziņas;

2) personām, kurām viņš uzticējis kādus faktus vai ziņas, izpildot deputāta pienākumus;

3) faktiem un ziņām, kas minētas šā panta 1) un 2) punktā.

5. Deputātam nav tiesības atteikties no liecības došanas par starptautiskiem, valsts un smagiem noziegumiem.

6. Deputāta dokumentu izņemšana nav pieļaujama, ja tā skar šā panta 4. daļā minētos faktus vai ziņas.

7. Deputāta imunitāte sākas ar viņa pilnvaru iegūšanas un beidzas ar to zaudēšanas brīdi.

59. pants

Deputāta apcietināšana, krimināllietas ierosināšana un saukšana pie kriminālatbildības

1. Deputātu drīkst apcietināt, ja viņu notver pie nozieguma pastrādāšanas.

2. Par deputāta apcietināšanu nekavējoties jāpaziņo Saeimas prezidijam, bet ne vēlāk kā divdesmit četru stundu laikā. Prezidijs jāautājumu par deputāta apcietināšanu vai atbrīvošanu nodod izlemšanai nākamajā Saeimas sēdē. Laikā starp sesijām par deputāta paturēšanu apcietinājumā lemj Prezidijs.

3. Krimināllietu pret Saeimas deputātu var ierosināt tikai ģenerālprokurors.

4. Jebkura kriminālprocesuāla darbība pret deputātu nekavējoties izbeidzama pēc attiecīga Saeimas lēmuma, bet Saeimas sesiju starplaikā, pēc tās Prezidija lēmuma.

5. Ja Saeima piekrīt uzsākt kriminālvajāšanu pret Saeimas deputātu, viņš zaudē tiesības piedalīties Saeimas un tās komisiju, kā arī citu tās institūciju sēdēs, līdz kriminālvajāšanas izbeigšanai vai brīdim, kad stājas spēkā notiesājošs spriedums. Šajā laikā prokuratūrai un tiesai ir tiesības piemērot deputātam visus likumā noteiktos piespiedu līdzekļus.

60. pants Deputāta izslēgšanas no Saeimas sastāva pamati

Deputātu izslēdz no Saeimas sastāva pirms laika tikai uz šādiem pamatiem:

1) Saeimas vēlēšanas kopumā vai noteiktā vēlēšanu apgabalā ar tiesas spriedumu ir pasludinātas par spēkā neesošām (nenotikušām), vai arī deputāts ir ievēlēts, pārkāpjot vēlēšanu likumu;

2) viņš ir atteicies no savām pilnvarām, rakstiski paziņojot par to Saeimas priekšsēdētājam;

3) viņš viena gada laikā vairāk nekā 100 dienas nav apmeklējis Saeimas plenārās vai komisiju sēdes vai arī vairāk nekā pusi Saeimas kārtējās sēdes vienas kārtējās sesijas laikā neattaisnotu iemeslu dēļ;

4) par viņu stājies spēkā notiesājošs tiesas spriedums krimināllietā;

5) viņš ir izdarījis tādu morālas dabas pārkāpumu, kas nav savienojams ar deputāta pilnvaru pildīšanu;

6) viņš ir izslēgts vai izstājies no partijas, no kuras ievēlēts Saeimā, izstājies no savas frakcijas vai izslēgts no tās;

7) viņš ieņem amatu, kas nav savienojams ar deputāta pilnvaru pildīšanu;

8) viņš ir izdarījis noziegumu nepieskaitāmības stāvoklī vai arī saslimis ar garīgu slimību pēc nozieguma izdarīšanas;

9) viņš ir atzīts par nepieskaitāmu likumā noteiktā kārtībā;

10) viņš ir miris.

61. pants Deputāta izslēgšanas no Saeimas sastāva un viņa pilnvaru atjaunošanas kārtība

1. Ierosināt jautājumu par deputāta izslēgšanu no Saeimas sastāva, iesniedzot pamatotu Saeimas lēmuma projektu, var:

1) ar saviem parakstiem ne mazāk kā 30 deputāti;

2) Mandātu un iesniegumu komisija;

3) ar saviem parakstiem ne mazāk kā viena desmit daļa tā vēlēšanu apgabala vēlētāju, no kura deputāts ievēlēts.

2. Satversmes 60. panta 1), 2) un 6) līdz 10) daļā noteiktajos gadījumos deputāts zaudē savas pilnvaras pēc Saeimas lēmuma, kas pieņemts ar parasto balsu vairākumu.

4. Satversmes 60. panta 4) daļā noteiktajā gadījumā deputāts zaudē savas pilnvaras pēc Saeimas lēmuma, kas pieņemts ar visu deputātu balsu vairākumu.

5. Satversmes 60. panta 5) daļā noteiktajā gadījumā deputāts zaudē savas pilnvaras pēc Saeimas lēmuma, kas pieņemts ar divu trešdaļu visu deputātu balsu vairākumu.

6. Saeimas deputāts zaudē pilnvaras līdz ar iecelšanu par Ministru kabineta locekli, bet, zaudējot Ministru kabineta locekļa amatu vai atsakoties no tā, deputāta pilnvaras viņam atjauno.

7. Saeimas deputāta pilnvaras ar savu spriedumu var atjaunot arī Satversmes tiesa gadījumos, kad viņš izslēgts no Saeimas pretēji Satversmes 60. un šā panta noteikumiem.

62. pants Deputāta aizvietošana

1. Deputātu slimības, komandējuma un citas prombūtnes laikā aizstāj viņa aizvietotājs, kas citādi pilda viņa palīga pienākumus.

2. Ja no Saeimas sastāva izslēgtais deputāts ievēlēts pēc proporcionālās sistēmas, tad viņa vietu Saeimā ieņem nākamais deputāta kandidāts no tā paša saraksta.

3. Ja no Saeimas sastāva izslēgtais deputāts ievēlēts pēc mažoritārās sistēmas, tad viņa vietu Saeimā ieņem kopā ar viņu ievēlētais aizvietotājs.

4. Ja pēc mažoritārās sistēmas ievēlētais deputāts aizvietotājs arī pāriet citā amatā, atsakās no deputāta pilnvarām, izstājas vai tiek izslēgts no tās partijas, no kuras viņš ievēlēts Saeimā, vai no šīs partijas frakcijas, vai citādi zaudē deputāta pilnvaras, tad viņa vietu Saeimā iegūst nākamais deputāta kandidāts, kas šajā apgabalā ieguvis visvairāk balsu.

63. pants Jaunievlētās Saeimas pirmā sēde

1. Kārtējās vēlēšanās ievēlētā Saeima sanāk uz pirmo sēdi novembra mēneša pirmajā otrdienā, kad beidzas iepriekšējās Saeimas pilnvaras.

2. Ārkārtas vēlēšanās ievēlētā Saeima sanāk uz pirmo sēdi ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc ievēlēšanas, un tās pilnvaras beidzas pēc trīs gadiem ar jaunievlētās Saeimas sanākšanu uz pirmo sēdi.

3. Jaunievlētās Saeimas pirmo sēdi līdz Saeimas prezidija ievēlēšanai vada iepriekšējās Saeimas priekšsēdētājs, ja tas nav iespējams – viņa biedrs, ja arī tas nav iespējams, tad jaunievlētās Saeimas pēc gadiem vecākais deputāts.

4. Jaunievlētās Saeimas pirmo sēdi atklāj Valsts prezidents ar vēstījumu par stāvokli valstī. Debates par šo vēstījumu nenotiek.

5. Saeimas priekšsēdētājs un viņa biedri, pirms sāk pildīt savus pienākumus, nodod tādu pašu zvērestu kā Valsts prezidents.

6. Visi Saeimas deputāti pirms jaunievlētās Saeimas pirmās sēdes paraksta šādu svinīgu solījumu: «Es ar šo apliecinu savu uzticību neatkarīgai, demokrātiskai Latvijas valstij, apņemos godprātīgi pildīt deputāta pienākumus, ievērot Latvijas Republikas Satversmi un likumus, vienmēr pirmā vietā turēt Latvijas valsts un visas sabiedrības intereses.»

7. Deputāts, kas atsakās parakstīt šā panta 6. daļā noteikto svinīgo solījumu, ar to apliecina, ka nevēlas īstenot zvēresta noteikumus, tāpēc nav pieļaujams pie savu pilnvaru pildīšanas, un viņu aizvieto atbilstoši Satversmes 62. panta noteikumiem.

64. pants Saeimas prezidijs, tā pilnvaras, sastāvs un izveidošana

1. Saeimas prezidijs:

1) vada Saeimas darbu un tās sēdes;

2) nosaka Saeimas kārtējās un ārkārtas sesijas un sēdes, to dienas un stundas, ja par to nav lēmusi pati Saeima;

3) nosaka Saeimas iekšējo kārtību un tās darba gaitu;

4) pieņem darbā un atlaiž administratīvos un tehniskos darbiniekus;

5) vada Saeimas drošības dienesta darbu.

2. Prezidijs sastāv no priekšsēdētāja, diviem viņa biedriem, sekretāra un viņa biedra.

3. Prezidiju ievēl aizklātā balsošanā ar vienkāršo balsu vairākumu, balsošanā piedaloties vairāk nekā pusei no visu deputātu skaita.

4. Pirms Prezidija ievēlēšanas Saeimā pārstāvētās partijas paraksta rakstisku vienošanos par tā sastāvu, kas var būt saistīta ar vienošanos par Saeimas komisiju vadību un Ministru kabineta sastāvu. Šī vienošanās jāapstiprina ar Saeimas deputātu vairākuma balsojumu un jāpublicē «Latvijas Vēstnesī».

5. Par šā panta 5. daļā minēto balsojumu nedrīkst būt ne apsolīta, ne dota kāda atbildība – ne naudā, ne ar amatiem, ne citādi.

6. Saeimas prezidija priekšsēdētājs un viņa biedri pēc savas ievēlēšanas paraksta tādu pašu svinīgu solījumu kā Valsts prezidents.

7. Prezidijs darbojas nepārtraukti visu Saeimas pilnvaru laiku – arī sesiju starplaikā un brīvdienās.

65. pants Saeimas prezidija locekļa amata zaudēšanas pirms laika pamati

Saeimas prezidija loceklis var zaudēt amatu pirms laika uz šādiem pamatiem:

1) atkāpšanās no amata;

2) veselības stāvoklis;

3) nespēja sekmīgi pildīt savus amata pienākumus;

4) Satversmes vai likuma pārkāpums, kas nav savienojams ar Saeimas prezidija locekļa amatu;

5) morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar Saeimas prezidija locekļa amatu;

7) iecelšana vai ievēlēšana citā amatā;

8) viņa nāve.

66. pants Saeimas prezidija locekļa amata zaudēšanas pirms laika kārtība

1. Ierosināt jautājumu par Saeimas prezidija locekļa, izņemot priekšsēdētāju, atlaišanu 65. panta 2) līdz 5) daļā noteiktajos gadījumos var ne mazāk kā 30 deputāti.

2. Saeimas prezidija locekli var atlaist, ja viņš nav apmeklējis Saeimas plenārās vai komisiju sēdes veselības stāvokļa dēļ vairāk nekā 100 dienas viena kalendāra gada laikā.

3. Saeimas prezidija locekļa veselības stāvokli izvērtē kompetenta ārstu komisija trīs ārstu sastāvā, vienu no kuriem izvēlas Saeimas Mandātu un iesniegumu komisija, otru Saeimas priekšsēdētājs, bet trešo Prezidija locekli, kura jautājums tiek izlemts. Ja Prezidija loceklis ārstu izvēlēties nav spējīgs, to dara viņa dzīvesbiedrs; ja arī tas nav iespējams, tad ārstu izvēlas Saeimas Sociālo lietu komisija. Ja vērtē Saeimas priekšsēdētāja veselības stāvokli, tad otru ārstu izvēlas Valsts prezidents. Eksperti par saviem secinājumiem atbild Krimināllikumā noteiktā kārtībā.

4. Satversmes 65. panta 3) un 5) daļā noteikto pamatu piemērošanu Prezidija locekļa atlaišanai izvērtē Saeima.

5. Par Satversmes vai likuma pārkāpumu pēc Saeimas priekšsēdētāja vai viņa biedra parakstīta pieprasījuma spriest Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā trīs tiesnešu sastāvā. Šā procesa laikā jānoklausās attiecīgā Saeimas prezidija locekļa vai viņa pilnvarotā pārstāvja viedoklis. Augstākās tiesas Senāts spriedumu nosūta Saeimas prezidijam.

6. Satversmes 65. panta 2) līdz 5) daļās noteiktajos gadījumos Saeimas prezidija locekli, izņemot priekšsēdētāju, atlaiž pēc Saeimas lēmuma, kuru pieņem ar 55 Saeimas deputātu balsīm, bet 65. panta 1), 7) un 8) daļā noteiktajos gadījumos ar klātesošo deputātu balsu vairākumu.

7. Satversmes 65. panta 1), 7) un 8) daļā noteiktajos gadījumos Saeima lemj ar balsu vienkāršo vairākumu.

8. Ja Saeimas prezidija loceklis atkāpjas no amata sakarā ar iecelšanu par Ministru kabineta locekli, tad līdz ar to viņš zaudē deputāta pilnvaras. Zaudējot ministra amatu, viņam atjauno vienīgi deputāta pilnvaras.

9. Saeimas prezidija loceklis ir atlaists ar Saeimas lēmuma pieņemšanas dienu.

67. pants Saeimas priekšsēdētāja statuss un pilnvaras

Saeimas priekšsēdētājs:

1) ir Saeimas augstākā amatpersona;

2) vada Saeimas, tās Prezidija sēdes, gādā par kārtību tajās un vada Saeimas personāla darbu. Prombūtnes laikā priekšsēdētāja pienākumus pilda viņa biedrs pēc vienošanās;

- 3) reprezentē Saeimu;
- 4) izsludina Saeimas vispārējas nozīmes lēmumus laikrakstā «Latvijas Vēstnesis»;
- 5) aizvieto Valsts prezidentu viņa prombūtnes laikā ārvalstīs, slimības un atvaļinājuma laikā, kā arī citos gadījumos, kad Valsts prezidents nespēj pildīt savus pienākumus;
- 6) pārrauga Saeimas drošības dienesta darbu.

68. pants

Saeimas priekšsēdētāja imunitāte

1. Saeimas priekšsēdētājam viņa pilnvaru laikā ir imunitāte pret krimināllietu un civillietu ierosināšanu un tiesas sprieduma izpildīšanu šajās lietās.
2. Saeimas priekšsēdētājam nav imunitātes pret civillietas ierosināšanu un tiesas sprieduma izpildīšanu tajā, ja:
 - a) viņš pats griežies tiesā;
 - b) lieta izriet no ģimenes vai mantošanas tiesību attiecībām;
 - c) lieta ierosināta, pirms Saeimas priekšsēdētājs ievēlēts amatā.

69. pants

Saeimas priekšsēdētāja amata zaudēšanas pirms laika pamati un kārtība

1. Saeimas priekšsēdētājs var zaudēt amatu pirms laika uz Satversmes 65. pantā noteiktajiem pamatiem.
2. Jautājumu par Saeimas priekšsēdētāja amata zaudēšanu pirms laika var ierosināt ne mazāk kā 40 Saeimas deputāti.
3. Par atkāpšanos no amata Saeimas priekšsēdētājs rakstiski paziņo Valsts prezidentam, Saeimas prezidijam un Ministru kabinetam.
4. Satversmes 65. panta 3) un 5) daļā noteikto pamatu piemērošanu Saeimas priekšsēdētāja atlaišanai izvērtē Saeima.
5. Par Satversmes vai likuma pārkāpumu spriež Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā piecu tiesnešu sastāvā. Šā procesa laikā jānoklausās Saeimas priekšsēdētāja vai viņa pilnvarotā pārstāvja viedoklis. Augstākās tiesas Senāts spriedumu nosūta Saeimas prezidijam.
6. Satversmes 65. panta 2) daļā noteiktajā gadījumā Saeimas lēmumu balsta uz 65. panta 2. daļā noteiktā principa pamata un ārstu ekspertu viedokļa.
7. Satversmes 65. panta 4) daļā noteiktajā gadījumā Saeimas lēmumu balsta uz Augstākās tiesas Senāta sprieduma.
8. Saeimas priekšsēdētāju var atlaist Satversmes 65. panta 2) līdz 5) daļā noteiktajos gadījumos ne mazāk kā ar divām trešdaļām visu deputātu balsu. Pirms balsojuma Saeimas sēdē par Saeimas priekšsēdētāja atlaišanu uz šiem pamatiem jautājums šis jāizskata īpaši sasauktā Saeimas Nacionālās drošības komisijas sēdē, kuru vada Saeimas priekšsēdētāja biedrs. Saeimas priekšsēdētājam vai viņa pilnvarotam pārstāvim jānodod vārds komisijai un Saeimas sēdē.
9. Satversmes 65. panta 1), 7) un 8) daļā minētajos gadījumos Saeima lemj ar deputātu balsu vienkāršo vairākumu.
10. Saeimas priekšsēdētājs ir atlaists ar Saeimas lēmuma pieņemšanas dienu.

70. pants

Saeimas atlaišana

1. Saeimu var atlaist tauta, pati Saeima un Valsts prezidents.
2. Tauta atlaiž Saeimu Valsts prezidenta ierosinātā nobalsošanā, ja tā nespēj sekmīgi pildīt Satversmes 47. pantā noteiktos pienākumus.
3. Tautas nobalsošanai jānotiek ne vēlāk kā viena

mēneša laikā no šā panta 2. daļā minētā ierosinājuma. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse no vēlētajiem, kuri piedalījušies pēdējās Saeimas vai Valsts prezidenta vēlēšanās, nobalso par Saeimas atlaišanu, tad Saeima ir atlaista. Ja tauta nenobalso par Saeimas atlaišanu, tad tauta ir atlaidusi Valsts prezidentu.

4. Saeima var sevi atlaist pirms laika ar visu deputātu balsu vairākumu.

5. Valsts prezidents var atlaist Saeimu, ja tā:

- 1) divu mēnešu laikā no Saeimas ievēlēšanas vai iepriekšējās valdības atkāpšanās nespēj vienoties par jaunas valdības izveidošanu;
 - 2) trīs mēnešu laikā kopš budžeta gada sākšanās nav pieņēmusi valsts budžetu.
6. Ja Saeima ir atlaista, jaunas Saeimas vēlēšanas izsludināmas ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atlaišanas.
7. Ja Saeima ir atlaista, tās deputātu pilnvaras paliek spēkā līdz jaunās Saeimas sanākšanai. Atlaistā Saeima var sanākt uz sēdēm, ja Valsts prezidents to sauc. Šīm Saeimas sēdēm dienas kārtību noteic Valsts prezidents.

71. pants

Saeimas kārtējās sesijas un sēdes

1. Saeimas kārtējās sesijas nosaka un sasauc Prezidijs.
2. Par sesijas sākšanu un slēgšanu lemj Saeima.
3. Kārtējās sēdes darba kārtību Prezidijs rakstiski izsludina vismaz 48 stundas iepriekš.

72. pants

Saeimas ārkārtas sesijas un sēdes

1. Saeimas ārkārtas sesijas un sēdes Satversmē noteiktajos gadījumos sasauc Valsts prezidents, Ministru prezidents vai ne mazāk kā trešdaļa deputātu, norādot apspriežamo darba kārtību.
2. Ārkārtas sesijas vai sēdes nekavējoties jāsasauc, ja valstī izsludināts ārkārtējais stāvoklis.
3. Prezidijam ārkārtas sesijas jāsasauc ne vēlāk kā 48 stundu laikā, bet ārkārtas sēdes ne vēlāk kā 24 stundu laikā.

73. pants

Saeimas darbības kārtība

1. Saeimas darbības kārtību nosaka Kārtības rullis, kuram ir likuma spēks.
2. Saeima var pieņemt likumus, lēmumus un citus saistošus aktus, kā arī ievēlēt, iecelt vai apstiprināt amatos amatpersonas vai atcelt viņas no amatiem vienīgi, ja tās sēdē piedalās vismaz puse Saeimas deputātu, ja Satversmē nav noteikts citādi.
3. Saeimas svinīgām un informatīva rakstura sēdēm klātesošo deputātu skaits to lemtspējai nav noteikts.
4. Saeimas sēdi vada un dod atļauju runāt sēdes vadītājs – Saeimas priekšsēdētājs vai viņa biedrs. Sēdes vadītājs nedrīkst piedalīties debatēs, iepriekš nenododot tās vadību savam biedram.
5. Saeimas sēdēs runāt ir tiesības Saeimas deputātiem, Valsts prezidentam, Ministru prezidentam, viņa biedram, ministriem, valsts ministriem, ministriju parlamentārajiem sekretāriem, kā arī ārvalstu, starptautisko organizāciju amatpersonām un ekspertiem pēc īpaša ielūguma.

74. pants

Saeimas sēžu atklātums

1. Saeimas sēdes ir atklātas. Publikai aizliegts izteikt savu attieksmi pret Saeimas sēdē notiekošo vai citādi traucēt kārtību sēdes laikā. Šādā gadījumā sēdes vadītājs var izraidīt no sēdes traucētāju vai visu publiku.
2. Saeimas atklāto sēžu stenogrammām un tās komisiju atklāto sēžu protokolos jābūt publiski pieejamiem. Saeimas atklāto sēžu stenogrammas publicē «Latvijas Vēstnesī».

3. Atklātās sēdes un deputātu atbildes uz jautājumiem pārraida valsts radio, kura apraidei jānosiedz visa Latvijas teritorija.

4. Saeima var noturēt slēgtu sēdi, ja to ierosina ne mazāk kā desmit Saeimas deputāti, Valsts prezidents, Ministru prezidents vai ministrs un par to nobalso ne mazāk kā divas trešdaļas klātesošo deputātu.

5. Nevienu nevar saukt pie atbildības par patiesībai atbilstošu Saeimas vai tās komisijas atklātās sēdes izklāstījumu.

6. Par Saeimas slēgtajām sēdēm var sniegt ziņas tikai ar Saeimas priekšsēdētāja atļauju.

75. pants

Lēmumu, priekšlikumu, citu aktu projektu iesniegšana un pieņemšana

1. Lēmumu projektus un patstāvīgus priekšlikumus var iesniegt Saeimas prezidijs, tās komisija un ne mazāk kā desmit deputāti. Deputātiem tie jāizsniedz vismaz 72 stundas pirms Saeimas sēdes, kurā tie jāizskata.
2. Saeimas lēmumu projekti, patstāvīgie priekšlikumi, priekšlikumi, pieprasījumi, jautājumi un tiem pievienotie dokumenti iesniedzami valsts valodā.
3. Saeimas sēdē nedrīkst izskatīt nevienu lēmuma projektu vai patstāvīgo priekšlikumu, ja deputātiem nav izsniegts:
 - 1) komisijas atzinums par to;
 - 2) savlaicīgi iesniegtie priekšlikumi par grozījumiem tajā;
 - 3) finanšu ministra atsauksme, ja tas prasa valsts budžetā neparedzētus izdevumus.
4. Saeima pieņem savus lēmumus ar klātesošo deputātu balsu vairākumu ne vairāk kā divos lasījumos pēc to izskatīšanas atbildīgajās komisijās, izņemot Satversmē īpaši paredzētos gadījumus.
5. Ja deputātu balsis par pieņemamo lēmumu sadalās vienādi, tad izšķirošā ir Saeimas priekšsēdētāja balss.
6. Amatpersonu vēlēšanas Saeimā notiek, aizklāti balsojot.

76. pants

Saeimas pastāvīgās komisijas un apakškomisijas

1. Saeima ievēlē Kārtības rullī noteiktās pastāvīgās komisijas, noteic to locekļu skaitu un uzdevumus.
2. Pirms komisiju ievēlēšanas Saeimā pārstāvētajām partijām jāparaksta rakstiska vienošanās par komisiju vadību, kas var būt saistīta ar Saeimas prezidija un Ministru kabineta veidošanu. Šī vienošanās jāapstiprina ar Saeimas deputātu vairākuma balsojumu un jāpublicē «Latvijas Vēstnesī».
3. Par šā panta 2. daļā noteikto balsojumu nedrīkst apsolīt vai dot atbildību naudā, ar amatiem vai citādi.
4. Komisijas sēdi līdz tās priekšsēdētāja un sekretāra ievēlēšanai vada Saeimas sekretārs. Turpmākās komisijas sēdes vada un sasauc tās priekšsēdētājs. Deputāts drīkst vadīt tikai vienu komisiju.
5. Komisijas darba sagatavošanai vai atsevišķu uzdevumu veikšanai no saviem locekļiem var ievēlēt apakškomisijas, kurās var iekļaut arī citu komisiju locekļus.
6. Komisijām ir tiesības pieprasīt savai darbībai vajadzīgās ziņas un paskaidrojumus no ministrijām, valsts un pašvaldību iestādēm, uzaicināt savās sēdēs dot paskaidrojumus ministrus un citas valsts un pašvaldību amatpersonas.
7. Komisijas var darboties arī starp sesijām.
8. Komisijas sēdes ir atklātas, tajās var piedalīties arī deputāti, kas nav tās locekļi. Komisija var nolemt rīkot slēgtu sēdi.
9. Komisijas sēde ir lemttiesīga, ja tajā piedalās ne mazāk kā puse tās locekļu.
10. Komisijas sēdes protokolā tās sekretārs.
11. Komisija var pieaicināt lietpratējus, kuriem ir padomdevēju balss tiesības.

12. Komisijas sēdēs ar padomdevēja balsu tiesībām var piedalīties Prezidija locekļi, deputāti, kas parakstījis attiecīgo likumprojektu, Ministru prezidents, viņa biedrs, ministrs, valsts ministrs, kā arī viņu pilnvarotas amatpersonas.

77. pants

Saeimas ārkārtas komisijas

1. Saeimas izmeklēšanas un citas ārkārtas komisijas izveido uz laiku noteiktu jautājumu sagatavošanai un izskatīšanai, kā arī valsts institūciju vai iestāžu un augstāko valsts amatpersonu tiesību vai ētikas normu pārkāpumu izmeklēšanai.

2. Ārkārtas komisija Saeimai jāizveido, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešdaļa deputātu.

3. Izmeklēšanas komisijā pēc proporcionālītes principa jāietver visu Saeimā pārstāvēto partiju deputāti.

4. Izmeklēšanas komisija var izmeklēt jebkuru jautājumu, kam tā izveidota, izsaukt un nopratināt amatpersonas, privātpersonas, pieaicināt lietpratējus, izdarīt revīzijas valdības, pašvaldību un privātajās sabiedrībās un uzņēmumos, ja privātās sabiedrības vai uzņēmumi tieši vai netieši saņem valsts pabalstus, kredītus vai pasūtījumus, vai piedalās valsts vai pašvaldību īpašumu privatizācijā.

5. Izmeklēšanas komisiju sēdes ir atklātas, taču komisija var nolemt noturēt slēgtas sēdes.

6. Izmeklēšanas komisijas sēdēs liecinieku uzaicināšanai, nopratināšanai un pierādījumu iegūšanai tiek piemēroti kriminālprocesa principi un normas – arī jautājumus par liecinieku un ekspertu atvešanu, atbildību un aizsardzību.

7. Izmeklēšanas komisijā iegūtās liecinieku liecības var izmantot pirmstiesas izmeklēšanā un tiesā kā apsūdzības izvirzīšanai un pamatošanai, tā arī aizstāvībai.

8. Izmeklēšanas komisiju sēdēs nopratināmie var izmantot advokātu, konsultantu un ekspertu palīdzību.

9. Tiesai, prokuratūrai, policijai, citām valsts varas institūcijām un iestādēm Saeimas izmeklēšanas komisijām jāsniedz pieprasītā informācija, procesuālā un administratīvā palīdzība, ieskaitot nepieciešamos piespiedu pasākumus.

10. Komisija lietas izmeklēšanai, liecinieku nopratināšanai, liecību pārbaudei, pierādījumu nostiprināšanai un dokumentēšanai var no prokuroru vidus pieaicināt īpašu prokuroru, kuram izmeklējamā lietā ir tiesas apgabala virsprokurora tiesības un uz darba laiku komisijā – Saeimas deputāta imunitāte.

11. Īpašajam prokuroram jābūt politiski neatkarīgai personai ar nevainojamu reputāciju, augstu kompetenci, vismaz desmit gadu kopējo darba pieredzi tiesību sargāšanas institūcijās un vismaz piecu gadu pieredzi prokuratūras darbā.

12. Komisijai īpaši prokurora kandidātūra nav jāaskaņo ne ar vienu valsts institūciju.

13. Komisijas jautājumu lemlēmšanā īpašajam prokuroram ir padomdevēja balsu tiesības. Pierādījumu dokumentēšanā un novērtēšanā viņš pakļauts tikai likumam.

14. Izmeklējamā lietā īpašais prokurors nav atkarīgs no savas pastāvīgās darbavietas vadības vienkārša un lēmumiem.

15. Izmeklēšanas komisijas materiāli var būt par pamatu politiskās neuzticības izteikšanai, kā arī saukšanai pie krimināltiesiskas, civiltiesiskas vai disciplināras atbildības likumā noteiktā kārtībā.

78. pants

Pieprasījumi un jautājumi

1. Saeimai, tās komisijai, frakcijai un ne mazāk kā desmit deputātiem ir tiesības iesniegt Ministru prezidentam, ministram un jebkurai citai valsts amatpersonai rakstveida pieprasījumus.

2. Amatpersonai uz pieprasījumiem jāatbild rakstiski ne vēlāk kā vienas nedēļas laikā.

3. Deputātiem ir tiesības iesniegt Prezidijā rakstiskus jautājumus un steidzamus jautājumus, bet **personiski uzdot mutiskus jautājumus.**

4. Steidzams jautājums jāiesniedz ne vēlāk kā 48 stundas pirms Saeimas sēdes, kurā uz to jāsaņem atbilde. Ja tā nav sniegta šīs Saeimas sēdes laikā, tad atbilde jāsniedz rakstiski ne vēlāk kā 48 stundas pēc sēdes slēgšanas.

5. Pēc Saeimas vai tās komisijas pieprasījuma Ministru prezidentam vai ministram tās jāiepazīstina ar attiecīgiem dokumentiem.

6. Pēc amatpersonas atbildes var notikt debates.

79. pants

Aizliegums deputātam saņemt valsts pasūtījumus un koncesijas

Deputāts nedrīkst pats, ne arī uz citas personas vārda saņemt no valsts pasūtījumus un koncesijas vai citādi nonākt Satversmes 129. pantā noteiktajā interešu konfliktā.

80. pants

Deputātu atalgojums

1. Saeimas deputāti saņem atalgojumu no valsts līdzekļiem.

2. Saeimas prezidija locekļu un deputātu algām jābūt piesaistītām pie minimālās algas un iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju valstī. Bez iekšzemes kopprodukta uz vienu iedzīvotāju un minimālās algas pieauguma Saeimas prezidija locekļu un deputātu algas paaugstināt nedrīkst.

3. Deputātu, kas neierodas uz Saeimas vai komisijas sēdi bez attaisnojoša iemesla, soda par katru nokavētu vai izlaistu sēdi, atvelkot no mēneša pamatalgas Kārtības rullī noteiktu summu.

4. nodaļa Likumdošana

81. pants

Likumdošanas tiesības un valoda

1. Likumdošanas tiesības pieder Saeimai un tautai Satversmē paredzētajā kārtībā.

2. Likumu projekti un pieņemto likumu autentiskie teksti ir valsts valodā.

82. pants

Likumprojektu un likumu ierosinājumu iesniegšana un virzība

1. Likumprojektus Saeimai var iesniegt Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī Satversmē paredzētos gadījumos un kārtībā ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētajū.

2. Likumprojektu var iesniegt tikai pēc noteiktas formas, pievienojot anotāciju, kurā ir pamatota:

- 1) likuma nepieciešamība,
- 2) tā paredzamā ietekme uz tautsaimniecību,
- 3) valsts budžetu un
- 4) spēkā esošo tiesību sistēmu, kā arī
- 5) izvērtēta nepieciešamība grozīt citus normatīvos aktus,
- 6) pārbaudīta tā atbilstība Latvijas starptautiskajām saistībām un
- 7) pamatots, kā nodrošinās likuma izpildi.

3. Valsts prezidents ir tiesīgs iesniegt likuma ierosinājumus, kurus nav jāizveido kā gatavus likumprojektus.

4. Prezidijs ziņo Saeimai par saņemtajiem likumprojektiem līdz ar savu atzinumu par to tālākvirzīšanu atbildīgajai komisijai.

5. Prezidijam jānodrošina visu iesniegto likumprojektu, kā arī savu un komisiju atzinumu par tiem nodo-

šana deputātiem, Valsts prezidentam un Ministru kabinetam vismaz 7 dienas pirms šā panta 4. daļā minētā Prezidija ziņojuma. Pretējā gadījumā tas nav izskatāms Saeimas sēdē.

6. Likumprojektu nedrīkst iekļaut Saeimas sēdes darba kārtībā pirms izskatīšanas atbildīgajā komisijā.

7. Atbildīgās komisijas noraidīts likumprojekts izskatāms Saeimas sēdē, ja to pieprasa šā panta 1. daļā noteiktais iesniedzējs.

8. Deputātu vai komisijas iesniegtu likumprojektu, kuru noraidījusi atbildīgā komisija, vai, ja tajā izdarīti grozījumi, iesniedzējam ne vēlāk kā desmit dienu laikā pēc šā noraidījuma vai grozījuma ar rakstisku iesniegumu Prezidijam jāpieprasa atkārtoti izskatīt Saeimas sēdē. Pretējā gadījumā likumprojektu šajā pašā sesijā var vēlreiz iesniegt izskatīšanai tikai ne mazāk kā ar 51 deputāta parakstiem.

9. Par steidzamu noteiktais likumprojekts otrajā lasījumā nav izskatāms ātrāk kā divas dienas pēc tā nobalsošanas pirmajā lasījumā.

10. Priekšlikumus par grozījumiem likuma projektā var iesniegt Valsts prezidents, Ministru prezidents, ministrs, deputāts, frakcija, ministra pilnvarojumā ministrijas parlamentārais sekretārs. Saeimas juridiskais dienests var iesniegt priekšlikumus, ja tie skar likumdošanas tehniku un kodifikāciju.

11. Nevienu likumprojektu nedrīkst iekļaut darba kārtībā izskatīšanai otrajam un trešajam lasījumam, ja tam nav pievienoti visi Kārtības rullī noteiktā laikā un kārtībā iesniegtie priekšlikumi un dokumenti, kas nav nodoti deputātiem vismaz piecas dienas pirms otrā lasījuma, izņemot steidzamos likumprojektus.

83. pants

Likumu pieņemšana

1. Likumus pieņem ar klātesošu deputātu balsu vairākumu trijos lasījumos, izņemot valsts budžetu, ko pieņem ar visu deputātu balsu vairākumu.

2. Ja deputātu balsis par pieņemamo likumu sadalās vienādi, izšķirošā ir Saeimas priekšsēdētāja balsis.

3. Steidzamos likumus, valsts budžetu un likumus par starptautisko līgumu apstiprināšanu pieņem divos lasījumos.

4. Likumu steidzamību nosaka ne mazāk kā ar 55 deputātu balsīm, bet ārkārtējā stāvokļa apstākļos ar visu deputātu vairākuma balsīm.

84. pants

Satversmes, tās grozījumu, tautai būtisku likumu, lēmumu pieņemšana un grozīšana

1. Saeima var pieņemt un grozīt Satversmi sēdēs, kurās piedalās vismaz trīs ceturtdaļas deputātu. Satversmes grozījumus pieņem trīs lasījumos ne mazāk kā ar divu trešdaļu visu deputātu balsu vairākumu.

2. Pieņem jaunu Satversmi, grozīt Satversmes 1., 2., 5., 6. pantu, 50. panta 1. daļu, 84. panta 2. daļu, kā arī būtiskus Satversmes pamatprincipus un tautai īpaši svarīgus likumus var tikai tautas nobalsošanā.

3. Vai Satversmes grozījumi veido jaunu Satversmi, vai būtiski izmaina Satversmes pamatprincipus, lemj ne mazāk kā ar 60 deputātu balsīm.

4. Saeima lemj par šā panta 2. daļā minēto aktu un to grozījumu nodošanu tautas nobalsošanai ar visu deputātu balsu vairākumu.

5. Divus gadus no Satversmes, tās grozījumu vai likuma pieņemšanas tautas nobalsošanā Saeima drīkst labot tajos tikai nebūtiskas neprecizitātes vai pretrunas.

6. Tautas nobalsošanā pieņemtos lēmumus Saeima var grozīt ne agrāk kā pēc gada un ne mazāk kā ar 60 deputātu balsīm.

7. Ja Saeima pieņemusi likumu vai Satversmes grozījumu, kas, pēc Valsts prezidenta domām, būtu pieņemams tikai tautas nobalsošanā, viņam

ir tiesības to neparakstīt un nodot tautas nobalsošanai.

85. pants

Vēlētāju tiesības iesniegt Satversmes grozījumu un likumu projektus

Ne mazāk kā vienai desmitai daļai vēlētāju, kas piedalījušies pēdējās Saeimas vai Valsts prezidenta vēlēšanās, ir tiesības iesniegt Saeimā pilnīgi izstrādātu jaunas Satversmes, Satversmes grozījumu vai likuma projektu.

86. pants

Vēlētāju iesniegtu Satversmes grozījumu un likumu projektu nodošana tautas nobalsošanai

Ja Saeima noraida 85. pantā noteikto Satversmes vai tās grozījumu projekta nodošanu komisijām, vai noraida to kopumā, vai nepieņem bez satura grozījumiem četru mēnešu laikā no tā saņemšanas, bet likumprojektu – divu mēnešu laikā, tas ne vēlāk kā viena mēneša laikā nododams tautas nobalsošanai.

87. pants

Tiesības piedalīties tautas nobalsošanā

Tautas nobalsošanā var piedalīties visi Latvijas pilsoņi, kuriem ir balsstiesības Saeimas vēlēšanās.

88. pants

Satversmes, tās grozījumu un likumu pieņemšana tautas nobalsošanā

Satversme, Satversmes grozījums vai likums ir pieņemts tautas nobalsošanā, ja par to nobalso ne mazāk kā puse no visiem balsstiesīgiem vēlētājiem, kas piedalījušies pēdējās Saeimas vai Valsts prezidenta vēlēšanās.

89. pants

Likumu publicēšanas apturēšana un to nodošana tautas nobalsošanai

1. Valsts prezidentam ir tiesības apturēt likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem.

2. Valsts prezidentam likuma publicēšana ir jāaptur, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešdaļa Saeimas deputātu.

3. Valsts prezidents vai viena trešdaļa Saeimas deputātu šā panta 1. un 2. daļā minētās tiesības var izmantot četrpadsmit dienu laikā no likuma pieņemšanas Saeimā.

4. Šādi apturētais likums nododams tautas nobalsošanai, ja to pieprasa ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju.

5. Ja šā panta 1. daļā noteikto divu mēnešu laikā 4. daļā minētais pieprasījums neienāk, tad likums ir publicējams.

6. Tautas nobalsošana nenotiek, ja Saeima vēlreiz balso par šo likumu un par tā pieņemšanu izsakās ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no visiem deputātiem.

90. pants

Likuma atcelšana tautas nobalsošanā

Saeimā pieņemtais un Satversmes 89. pantā noteiktajā kārtībā apturētais likums ir atcelts tautas nobalsošanā, ja tajā piedalījušies ne mazāk kā puse no pēdējās Saeimas vai Valsts prezidenta vēlēšanās balsojušo vēlētāju skaita un viņu vairākums ir nobalsojis par likuma atcelšanu.

91. pants

Tautas nobalsošanai nenododamie likumi

Tautas nobalsošanai nedrīkst nodot budžetu, likumus par aizņēmumiem, nodokļiem, muitu, dzelzceļa tarifiem, kara klausību, kara pasludināšanu un uzsākšanu, miera noslēgšanu, ārkārtējā stāvokļa izsludināšanu un izbeigšanu, mobilizāciju un demobilizāciju,

kā arī līgumus ar ārvalstīm, izņemot Satversmes 94. panta 3. daļā noteiktos gadījumus.

92. pants

Aizliegums otrreiz izskatīt un nodot tautas nobalsošanai steidzamus likumus

Ja Saeima ir noteikusi likuma steidzamību ne mazāk kā ar divu trešdaļu balsu vairākumu, Valsts prezidents nedrīkst pieprasīt šāda likuma otrreizēju izskatīšanu vai tā nodošanu tautas nobalsošanai. Šāds likums ir parakstāms un izsludināms ne vēlāk kā trešajā dienā pēc tam, kad Prezidents pieņemto likumu saņēmis.

93. pants

Valsts budžets

1. Saeima vismaz septiņdesmit dienas pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts budžetu. Budžeta projektu iesniedz Ministru kabinets.

2. Ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžeta neparedzētiem izdevumiem, tajā jāparedz līdzekļi šo izdevumu segšanai.

3. Budžetu pēdējā lasījumā pieņem ar visu deputātu balsu vairākumu.

4. Ja Saeima līdz saimnieciskā gada sākumam nav pieņēmusi valsts budžetu, Finanšu ministrija katru nākamo budžeta gada mēnesi finansē iepriekšējā saimnieciskā gada vienas divpadsmitās daļas apjomā, bet ne ilgāk kā trīs mēnešus.

5. Ja Saeima trīs mēnešu laikā pēc budžeta gada sākuma nav pieņēmusi budžetu, Valsts prezidents var to atlaist. Šādā gadījumā Finanšu ministrija līdz jaunās Saeimas ievēlēšanai vadās pēc šā panta 3. daļā noteiktā principa.

6. Budžeta gadam beidzoties, Ministru kabinetam jāiesniedz Saeimai apstiprināšanai atskaite par budžeta izpildi.

94. pants

Starptautisko līgumu apstiprināšana

1. Visiem starptautiskiem līgumiem, kuri izlemj likumdošanas ceļā izšķiramus jautājumus, nepieciešama Saeimas apstiprināšana.

2. Starptautisko līgumu apstiprināšanai vai ratifikācijai, kuru īstenošanai nepieciešami nebūtiski grozījumi Satversmē, vajadzīgs divu trešdaļu visu Saeimas deputātu balsu vairākums.

3. Starptautisko līgumu ratifikācija, kuru īstenošanai nepieciešami būtiski grozījumi Satversmē vai kuri ierobežo Latvijas valsts suverenitāti, iespējama tikai pēc Satversmes grozījumu vai starptautiskā līguma apstiprināšanas tautas nobalsošanā.

95. pants

Valsts prezidenta pieprasījums otrreiz izskatīt likumu

1. Valsts prezidents var četrpadsmit dienu laikā no likuma saņemšanas ar pamatotu rakstu Saeimas priekšsēdētājam pieprasīt likuma otrreizēju izskatīšanu.

2. Valsts prezidenta iebildumus par likuma otrreizēju izskatīšanu Saeima nākamajā sēdē bez debatēm nodod atbildīgajai un citām komisijām. Šāda likuma izskatīšanai piemēro noteikumus par likumprojektu trešo lasījumu.

3. Valsts prezidents otrreiz ierunas nedrīkst celt, ja Saeima likumu atkārtoti pieņem ne mazāk kā ar 55 deputātu balsīm.

96. pants

Likumu parakstīšana, izsludināšana un stāšanās spēkā

1. Valsts prezidents paraksta un izsludina Saeimā pieņemtos likumus ne agrāk kā septiņā dienā un ne vēlāk kā divdesmit pirmā dienā pēc to saņemšanas.

2. Tautas nobalsošanā pieņemtos likumus Valsts prezidents izsludina trīs dienu laikā no nobalsošanas rezultātu pasludināšanas.

3. Valsts prezidents izsludina pieņemtos likumus, paziņojot: «Saeima (tauta) ir pieņēmusi un Valsts prezidents izsludina šādu likumu: (likuma teksts).»

4. Likums stājas spēkā četrpadsmit dienas pēc izsludināšanas, ja tajā nav noteikts citādi.

97. pants

Ministru kabineta tiesības pieņemt noteikumus ar likuma spēku Saeimas sesiju starplaikā

1. Ministru kabinetam Saeimas sesiju starplaikā ir tiesības izdot noteikumus, kuriem ir likuma spēks tikai Satversmē noteiktā ārkārtējā stāvokļa gadījumā.

2. Šā panta 1. daļā minētie noteikumi nedrīkst grozīt Satversmi, vēlēšanu likumus, Ministru kabineta iekārtas, tiesu varas un kriminālprocesa likumus, Krimināllikumu, Civillikumu, Civilprocesa likumu, Administratīvo pārkāpumu kodeksu, Administratīvo procesa likumu, likumus, kas pārdala pilnvaras starp pašvaldībām un centrālajām valsts varas institūcijām, budžetu un budžeta tiesības, tie nevar skart amnestiju, valsts nodokļus, muitu un aizņēmumus.

3. Šā panta 1. daļā minētie noteikumi zaudē spēku, ja nav iesniegti Saeimā trīs dienas pēc Saeimas nākamās sesijas atklāšanas un nav pieņemti viena mēneša laikā pēc šīs sesijas sākuma.

98. pants

Ārkārtas likumdošana

Neko Satversmē nedrīkst iztulkot tā, ka tas atņemtu spēku kara, ārvalstu iebrukuma vai tā draudu, valsts apvērsuma mēģinājuma vai cita ārkārtējā stāvokļa laikā saskaņā ar Saeimas Kārtības rulli pieņemtam likumam, ja likuma mērķis ir novērst ārvalsts iebrukumu vai ārkārtējo stāvokli valstī un tas nav pretrunā ar Satversmi vai Latvijai saistošām starptautisko tiesību normām.

5. nodaļa Valsts prezidents

99. pants

Valsts prezidenta statuss un atbildība

1. Valsts prezidents ir Latvijas Republikas augstākā amatpersona – valsts galva, kas starptautiski pārstāv Latvijas Republiku.

2. Valsts prezidenta amata nosaukums ir aizsargāts ar likumu, to aizliegts lietot jebkurai citai personai.

3. Valsts prezidents ir atbildīgs par savu darbību Latvijas tautai.

4. Valsts prezidents nav atbildīgs Saeimas un tiesas priekšā par rīcību Satversmes un likuma ietvaros Latvijas valsts interesēs.

5. Valsts prezidents nedrīkst atstāt valsti, nesašķaņojot to ar Saeimas priekšsēdētāju un Ministru kabinetu.

100. pants

Valsts prezidenta tiesības un pienākumi

1. Ārlietās Valsts prezidents:

1) pārstāv Latvijas valsti starptautiski;

2) nodrošina valsts ārpolitikas pēctecību un pastāvību;

3) pieņem ārvalstu diplomātiskos pārstāvju un to akreditācijas rakstus;

4) ieceļ Latvijas ārkārtējos un pilnvarotos vēstniekus pēc Ārlietu ministrijas priekšlikuma, paturot tiesības kandidātu noraidīt;

5) izsniedz Latvijas ārkārtējiem un pilnvarotajiem vēstniekiem akreditācijas rakstus;

6) paraksta starptautiskos līgumus un Saeimas

lēmumus par starptautisko līgumu ratifikāciju vai apstiprināšanu pēc Ārlietu ministrijas pamatojuma;

7) var deleģēt Ministru prezidentam savas tiesības parakstīt atsevišķus starptautisku līgumus.

2. Iekšlietas Valsts prezidents:

1) ir Nacionālo bruņoto spēku (NBS) augstākais vadītājs;

2) aicina sastādīt Ministru kabinetu personu pēc Saeimā pārstāvēto politisko partiju ieteikuma;

3) uzstājas ar vēstījumu par stāvokli valstī jaunieievēlētās Saeimas pirmajā sēdē un katru gadu tās rūdēns sesijas pirmajā sēdē;

4) pieņem Ministru prezidenta un Ministru kabineta atkāpšanos;

5) var ierosināt neuzticības balsojumu Saeimā Ministru prezidentam, Ministru kabinetam vai ministram;

6) var atlaist Saeimu Satversmes 70. pantā noteiktā kārtībā;

7) paraksta, izsludina, var apturēt un likt otrreiz izskatīt likumus;

8) iesniedz Saeimā savus likumu, likumu grozījumu projektus un likumu ierosinājumus;

9) var nodot Satversmes tiesā likumus un citus normatīvos aktus, lai pārbaudītu:

a) to atbilstību Satversmei un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem un

b) zemāk stāvošo normatīvo aktu atbilstību augstāk stāvošiem normatīviem aktiem;

10) var nodot Satversmes grozījumus un likumus tautas nobalsošanai Satversmes 84. panta 7. daļā noteiktā kārtībā;

11) Satversmē paredzētajos gadījumos sasauc:

a) Saeimas ārkārtas sēdes, noteic tām dienas kārtību un var piedalīties jebkura to jautājuma apspriešanā;

b) Ministru kabineta ārkārtas sēdes, noteic tām dienas kārtību un var piedalīties jebkura to jautājuma apspriešanā;

12) iecel amatā un atstādina vai atlaiž no tā:

a) Augstākās tiesas priekšsēdētāju,

b) Satversmes tiesas priekšsēdētāju,

c) ģenerālprokuroru,

d) valsts cilvēktiesību pilnvaroto,

e) valsts kontrolieri,

f) Valsts padomes locekļus, kurus viņš pilnvarots iecelt;

g) NBS virspavēlnieku kara laikam,

h) Nacionālo bruņoto spēku augstākos komandierus pēc Ministru kabineta ieteikuma,

i) citas augstākās valsts amatpersonas likumā noteiktos gadījumos;

13) iesaka Saeimai apstiprināšanai NBS komandiera kandidātu miera laikam;

14) vada Nacionālās drošības padomi;

15) izveido un vada Valsts prezidenta militāro padomi;

16) ierosina Saeimai jautājumu par kara pasludināšanu un uzsākšanu;

17) piešķir:

a) augstākās militārā dienesta pakāpes un atņem tās;

b) ordeņus, goda nosaukumus un citus apbalvojumus par īpašiem nopelniem valsts labā un atņem tos;

18) var pieprasīt:

a) no Saeimas likumu autentiskus skaidrojumus;

b) no Augstākās tiesas, Satversmes tiesas, Tieslietu ministrijas un jebkuras augstākās mācību iestādes juridiskās fakultātes viedokli vai skaidrojumu juridiskos jautājumos;

c) no Ministru kabineta vai Ministru prezidenta skaidrojumus par valdības aktiem un pasākumiem;

19) apžēlo notiesātos.

101. pants

Valsts prezidenta kandidāts

1. Valsts prezidenta kandidātam jābūt:

1) ne jaunākam par piecdesmit gadiem;

2) Latvijas Republikas pilsonim no dzimšanas;

3) pirms vēlēšanām Latvijā pastāvīgi nodzīvojušam ne mazāk kā četrus gadus;

4) ar neatkarīgu raksturu un nevainojamu reputāciju.

2. Šā panta 1. daļas 4) punktā noteikto vēlētajī izvērtē balsojot.

3. Pārējās Valsts prezidenta kandidātam izvirzītās prasības ir tādas pašas kā Saeimas deputāta kandidātam.

102. pants

Valsts prezidenta kandidāta izvirzīšana

Valsts prezidenta kandidātu ir tiesīgi izvirzīt:

1) ne mazāk kā desmit tūkstoši pilsoņu;

2) Latvijā reģistrētas politiskās partijas ar ne mazāk kā diviem tūkstošiem individuālo biedru;

3) Pašvaldību savienības kongress;

4) sevi – Valsts prezidents, kā arī persona, kas vienu reizi ir bijusi Valsts prezidents.

103. pants

Valsts prezidenta vēlēšanas

1. Valsts prezidentu uz četriem gadiem ievēl Latvijas pilsoņi vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās un aizklātās vēlēšanās.

2. Pilsoņu tiesības piedalīties Valsts prezidenta vēlēšanās ir tādas pašas kā Saeimas vēlēšanās.

3. Valsts prezidenta vēlēšanas notiek brīvdienā. Datumu noteic Saeima, tomēr tās nedrīkst izsludināt vēlāk kā trīs mēnešus pirms iepriekšējā Valsts prezidenta amata pilnvaru laika beigšanās vai divus mēnešus pēc iepriekšējā Valsts prezidenta amata zaudēšanas pirms laika.

4. Valsts prezidenta vēlēšanas ir notikušas, ja tajās piedalījušies ne mazāk kā puse no pēdējās vispārīgās vēlēšanās balsojušo vēlētajū skaita.

5. Ievēlēts ir kandidāts, kurš ieguvis vairāk nekā pusi vēlēšanās piedalījušos vēlētajū balsu.

6. Ja pirmajā vēlēšanu kārtā ne par vienu kandidātu nav nodota vairāk nekā puse balsu, uz otro kārtu izvirza divus pirmajā kārtā visvairāk balsu ieguvušos kandidātus.

7. Otrā vēlēšanu kārtā notiek ne vēlāk kā vienu mēnesi pēc pirmās kārtas rezultātu izsludināšanas. Tā ir notikusi, ja vēlēšanās piedalās ne mazāk kā puse no pirmajā kārtā balsojušo vēlētajū skaita.

8. Otrajā vēlēšanu kārtā uzvar visvairāk balsu ieguvušais kandidāts.

9. Ja vēlēšanās izvirzīts tikai viens kandidāts, viņš ir ievēlēts, ja ieguvis vismaz ceturto daļu no vēlēšanās piedalījušos vēlētajū balsim.

104. pants

Valsts prezidenta amata nesavienojamība

1. Valsts prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu.

2. Ja par Valsts prezidentu ievēlēts Saeimas deputāts, viņam jānoliek deputāta pilnvaras.

3. Valsts prezidents nedrīkst būt politiskas partijas vai organizācijas biedrs, vai reliģiskas konfesijas priesteris. Pēc ievēlēšanas Valsts prezidentam darbība politiskajā partijā vai organizācijā jāaptur.

105. pants

Valsts prezidenta pilnvaru laiks

1. Nevienam nedrīkst ievēlēt par Valsts prezidentu vairāk kā divas reizes.

2. Valsts prezidents noliek savas pilnvaras dienā, kad jaunieievēltais Valsts prezidents stājas pie amata pienākumu pildīšanas.

3. Ja Valsts prezidenta amats atbrīvojas pirms laika, jaunieievēltais Valsts prezidents iegūst pilnvaras ne vēlāk kā vienu nedēļu pēc Valsts prezidenta vēlēšanu rezultātu izsludināšanas.

106. pants

Valsts prezidenta svinīgais solījums

Valsts prezidents, stājoties amatā, Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu: «Es zvēru, ka viss mans darbs būs veltīts Latvijas tautas labumam. Es darišu visu, kas stāvēs manos spēkos, lai sekmētu Latvijas valsts un tās iedzīvotāju labklājību. Es turēšu svētus un ievērošu Latvijas Satversmi un likumus. Pret visiem es izturēšos taisni un savus pienākumus izpildīšu pēc labākās apziņas.»

107. pants

Valsts prezidenta aktu līdzparakstīšana (kontrasignācija)

1. Valsts prezidenta ierosinātos viņa aktus līdzparaksta Ministru prezidents vai attiecīgais ministrs, kas ar to uzņemas līdzatbildību par šiem aktiem.

2. Līdzparakstīšana nav nepieciešama Valsts prezidenta aktiem, kas izriet no viņa tiesību īstenošanas Satversmes 100. panta 1. daļas no 1) līdz 3) un 5) līdz 7) punktā, 2. daļas no 1) līdz 12) punkta f) apakšpunktam, kā arī 14), 15) un 17) punktā noteiktos jautājumos.

3. Ja Valsts prezidenta aktu ir ierosinājis Ministru prezidents vai ministrs, viņš uzņemas galveno atbildību par šā dokumenta pareizību un tā sekām.

108. pants

Valsts prezidenta pilnvaras un pienākumi ārkārtējos apstākļos

1. Ja Latvijai pieteikts karš vai ienaidnieks uzbrūk Latvijas robežām, vai arī gatavojas tam, Valsts prezidentam nekavējoties jāsasauca Saeima, kura lemj par tālākajiem pasākumiem Satversmes 47. pantā noteikto pilnvaru ietvaros.

2. Valsts mēroga stihiskas nelaimes, masu nekārtību, nemieru, valsts apvērsuma vai tā draudu gadījumā Valsts prezidents nekavējoties sasauca Saeimu, ar tās piekrišanu izsludina valstī ārkārtējo stāvokli, ja apstākļi neļauj gaidīt – izsludina to pats, kā arī ar Ministru prezidenta un Ministru kabineta līdzdalību dara visu, lai novērstu apdraudējumu valstij un tā sekas.

3. Ja šā panta 1. un 2. daļā minētajos gadījumos Saeimas vai Ministru kabineta ārkārtas sēdi nav iespējams sasaukt vai nav iespējams sasaukt savlaicīgi, tad Valsts prezidentam kopā ar Ministru prezidentu vai, ja tas nav iespējams, bez viņa, jāveic visi nepieciešamie iekšējie un starptautiskie pasākumi Latvijas valsts suverenitātes, neatkarības, teritorijas neaizskaramības un drošības garantēšanai, nekavējoties jāziņo tautai par šiem pasākumiem, to iemesliem, kā arī pilsoņu un iedzīvotāju pienākumiem un uzdevumiem.

4. Ārkārtējā stāvokļa apstākļos Valsts prezidents var veikt tikai tādus pasākumus, kādus tie pieprasa.

5. Saeima var atcelt Valsts prezidenta izsludināto ārkārtējo stāvokli.

6. Ārkārtējā stāvokļa laikā izdotie Valsts prezidenta akti darbojas ne ilgāk kā vienu mēnesi pēc to noteikšanas, izņemot gadījumus, kad Saeima apstiprina tos ar likumu.

7. Ārkārtējā stāvokļa laikā Saeimu nedrīkst atlaist.

8. Nekādi ārkārtējā stāvokļa noteikumi nedrīkst atcelt, grozīt Satversmi vai apturēt tās darbību.

9. Šajā pantā noteiktās tiesības un apstākļus Valsts prezidents nedrīkst izmantot autoritāras varas vai diktatūras nodibināšanai.

109. pants

Apzēlošanas tiesības

Valsts prezidentam ir tiesības apzēlot notiesātos, par kuriem tiesas spriedums stājies likumīgā spēkā. Šo tiesību izmantošanas apjomu un kārtību nosaka īpašs likums.

110. pants

Likuma ierosināšanas, apturēšanas un izsludināšanas tiesības

1. Valsts prezidentam ir likuma ierosināšanas, apturēšanas un izsludināšanas tiesības.

2. Valsts prezidentam ir tiesības apturēt Saeimas pieņemtā likuma stāšanos spēkā un nosūtīt to Satversmes tiesai, lai pārbaudītu tā atbilstību Satversmei. Ja Satversmes tiesa atzīst, ka likums ir pretrunā ar Satversmi, Valsts prezidents šādu likumu neparaksta un nodod Saeimai otrreizējai izskatīšanai.

3. Tautas nobalsošanā pieņemtu Satversmi un likumu Valsts prezidents apturēt nedrīkst – tie jāparaksta publicēšanai triju dienu laikā no tautas nobalsošanas rezultātu pasludināšanas.

111. pants

Valsts prezidenta imunitāte

1. Valsts prezidentam viņa pilnvaru laikā ir imunitāte pret kriminālietu un civillietu ierosināšanu un tiesas sprieduma izpildīšanu šajās lietās.

2. Valsts prezidentam nav imunitātes pret civillietas ierosināšanu un sprieduma izpildīšanu tajā, ja:

- 1) viņš pats griežies tiesā;
- 2) lieta izriet no ģimenes vai mantošanas tiesību attiecībām;
- 2) lieta ierosināta, pirms Valsts prezidents ievēlēts amatā.

112. pants

Valsts prezidenta amata zaudēšanas pirms laika pamati

Valsts prezidents var zaudēt amatu pirms laika tikai uz šādiem pamatiem:

- 1) atkāpšanās no amata;
- 2) veselības stāvoklis;
- 3) nespēja sekmīgi pildīt Satversmes 100. pantā noteiktos pienākumus;
- 4) Satversmes vai likuma pārkāpums, kas nav savienojams ar Valsts prezidenta amata pildīšanu;
- 5) morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar Valsts prezidenta amata pildīšanu;
- 6) ja tauta atlaiž Valsts prezidentu, nenobalsojot par viņa ierosināto Saeimas atļaušanu Satversmes 70. panta 3. daļā noteiktajā kārtībā;
- 7) viņa nāve.

113. pants

Valsts prezidenta amata zaudēšanas pirms laika kārtība

1. Valsts prezidents var pats atkāpties no amata, rakstiski paziņojot par to Saeimas priekšsēdētājam.

2. Ierosināt jautājumu Saeimā par Valsts prezidenta atļaušanu uz 112. panta 2) līdz 5) daļā noteiktajiem pamatiem var ne mazāk kā 55 Saeimas deputāti.

3. Valsts prezidentu var atlaist, ja viņš ne mazāk kā 100 dienas viena gada laikā veselības stāvokļa dēļ nav pildījis savus amata pienākumus.

4. Valsts prezidenta veselības stāvokļa noteikšanai izveido neatkarīgu ārstu ekspertu komisiju no trīs ārstiem, no kuriem vienu pieaicina Valsts prezidents, otru – Saeimas prezidijs, trešo – Augstākās tiesas Senāts. Eksperti atbild par slēdziena pareizību Krimināllikumā noteiktā kārtībā.

5. Ja Valsts prezidents veselības stāvokļa dēļ nav spējīgs komisijai izvēlēties savu ārstu, to izdara vi-

na dzīvesbiedrs. Ja tas nav iespējams, to izdara Valsts prezidenta kanceleja.

6. Saeima lēmumu par Valsts prezidenta atļaušanu veselības stāvokļa dēļ var balstīt tikai uz ekspertu slēdziena un šā panta 3. daļas principa pamata.

7. Satversmes 112. panta 3) un 5) daļā noteikto pamatu piemērošanu Valsts prezidenta atļaušanai izvērtē Saeima.

8. Par Valsts prezidenta izdarītu Satversmes vai likuma pārkāpumu pēc Saeimas priekšsēdētāja parakstīta pieprasījuma spriež Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā piecu tiesnešu sastāvā. Procesa laikā Augstākās tiesas Senātā jāuzklausa Valsts prezidenta vai viņa pilnvarotā pārstāvja viedoklis. Augstākās tiesas Senāts spriedumu nosūta Saeimas priekšsēdētājam.

9. Pirms balsojuma Saeimas sēdē par Valsts prezidenta atļaušanu uz Satversmes 112. panta 1) līdz 5) daļā noteiktajiem pamatiem šis jautājums jāizskata īpaši sasauktā Saeimas Nacionālās drošības komisijas sēdē, kuru vada Saeimas priekšsēdētājs. Prezidentam vai viņa pilnvarotam pārstāvim jānod vārds komisijā un Saeimas sēdē.

10. Valsts prezidents ir atļauts uz Satversmes 112. panta 1) līdz 5) daļā noteiktajiem pamatiem ar Saeimas lēmumu, kuru pieņem ne mazāk kā ar divu trešdaļu visu Saeimas deputātu balsu vairākumu.

11. Ja Valsts prezidenta ierosinātā tautas nobalsošanā par Saeimas atļaušanu Satversmes 70. panta 2. un 3. daļā noteiktajā kārtībā vēlētāji nenobalso par to, tad tauta ir atļaidusi Valsts prezidentu.

12. Valsts prezidents zaudē amatu ar Saeimas lēmuma pieņemšanas dienu.

13. Saeima pieņem lēmumu par nākamā Valsts prezidenta vēlēšanu izsludināšanu ar vienkāršo balsu vairākumu.

114. pants

Valsts prezidenta pilnvaru apturēšana uz laiku

Saeima ar divu trešdaļu visu deputātu balsu vairākumu var apturēt Valsts prezidenta pilnvaru pildīšanu līdz lietas izskatīšanas pabeigšanai Augstākās tiesas Senātā un Saeimā Satversmes 112. panta 2) līdz 5) daļā noteiktajos gadījumos.

115. pants

Valsts prezidenta aizvietošana

1. Ja Valsts prezidents atrodas ārvalstīs, atvaļinājumā, ir slims vai citādi uz laiku nevar pildīt savu amatu, viņu aizvieto Saeimas priekšsēdētājs.

2. Ja Valsts prezidenta pilnvaras apturētas uz laiku vai viņš ir atļauts un jaunais Valsts prezidents vēl nav ievēlēts, uz šo laiku viņu aizvieto kolēģija, kas sastāv no Saeimas priekšsēdētāja, Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Satversmes tiesas priekšsēdētāja. Šī kolēģija savus lēmumus pieņem ar balsu vairākumu.

3. Valsts prezidenta aizvietotājs nav tiesīgs izmantot pilnvaras vai pildīt pienākumus, kas noteikti Satversmes 100. panta 1. daļas 4) un 5) punktā, 2. daļas 1), 3), 5), 6), 8), 9), 11), 12) punkta no a) līdz f) apakšpunktā, kā arī 14), 15) un no 17) līdz 19) punktā.

6. nodaļa Valsts padome

116. pants

Valsts padome, tās uzdevumi un akti

1. Valsts padome ir koleģiāla, konsultatīva valsts institūcija, kas darbojas pie Valsts prezidenta un sastāv no valsts augstākajām amatpersonām,

kā arī citām Satversmes 117. pantā minētām personām.

2. Valsts padomes uzdevums ir apspriest un ieteikt valsts politikas galvenos stratēģiskos mērķus un to risinājumus.

3. Valsts prezidents nepieņem lēmumus viņa kompetencē esošajos svarīgākajos valsts politikas jautājumos pirms to apspriešanas Valsts padomē.

4. Valsts padomes aktiem ir rekomendējošs raksturs.

117. pants

Valsts padomes sastāvs

1. Valsts padomi pēc ieņemamajiem amatiem ar lemjošajām balsstiesībām veido: Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, ārlietu ministrs, iekšlietu ministrs, aizsardzības ministrs, Augstākās tiesas priekšsēdētājs, Satversmes tiesas priekšsēdētājs, ģenerālprokurors, valsts kontrolieris, Latvijas universitāšu Rektoru padomes priekšsēdētājs un Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents.

2. Valsts padomes priekšsēdētājs ir Valsts prezidents.

3. Valsts prezidents var uzaicināt pastāvīgi piedalīties Valsts padomē ar padomdevēja balsstiesībām arī citas amatpersonas, kuras viņš uzskata par nepieciešamām.

4. Valsts padomes locekļi par savu darbu algu nesapem.

5. Valsts prezidents var pieaicināt piedalīties visās vai atsevišķās Valsts padomes sēdēs bez balsstiesībām arī citas amatpersonas vai ekspertus.

118. pants

Valsts padomes locekļu sastāva pārskatīšana un viņu atkāpšanās

1. Valsts prezidents var pārskatīt viņa pieaicināto Valsts padomes locekļu sastāvu.

2. Valsts prezidenta pieaicinātie Valsts padomes locekļi var atkāpties ar iesniegumu Valsts prezidentam.

119. pants

Valsts padomes sēdes

1. Valsts padomes sēdes sasauc un vada Valsts prezidents.

2. Valsts padomes sēdes ir slēgtas. Tajās izskatītie jautājumi var būt konfidenciali.

3. Valsts padome paziņo masu saziņas līdzekļiem par tās sēdēs izskatītiem atklātiem jautājumiem.

7. nodaļa Ministru kabinets

120. pants

Ministru kabinets, tā sastāvs, atbildība un darbības laiks

1. Ministru kabinets ir Latvijas Republikas valdība un valsts izpildvaras augstākā institūcija.

2. Ministru kabinets sastāv no Ministru prezidenta un viņa aicinātiem ministriem.

3. Ministru kabinets strādā kā koleģiāla institūcija, kas par savu darbību atbild Saeimas un tautas priekšā.

4. Ministru kabineta darbības laiks atbilst tam uzticību izteikušās Saeimas pilnvaru laikam.

5. Ministru kabinetam ir padotas valsts pārvaldes iestādes.

121. pants

Ministru kabineta tiesības un pienākumi

1. Ministru kabinets:

- 1) sagatavo valsts tautsaimniecības attīstības

programmu laikam līdz nākamajām Saeimas vēlēšanām un iesniedz to apstiprināšanai Saeimā ne vēlāk kā triju mēnešu laikā no uzticības izteikšanas Ministru kabinetam, kā arī nodrošina tās sekmīgu īstenošanu;

2) sagatavo valsts ārpolitikas programmu laikam līdz nākamajām Saeimas vēlēšanām ne vēlāk kā triju mēnešu laikā no uzticības izteikšanas Ministru kabinetam un nodrošina tās sekmīgu īstenošanu;

3) sagatavo likumu un lēmumu projektus un iesniedz tos Saeimā;

4) sagatavo valsts budžeta projektu un iesniedz to Saeimā ne vēlāk kā 70 dienas pirms nākamā finanšu gada sākuma;

5) nodrošina Satversmes, likumu, Saeimas lēmumu, Latvijai saistošu starptautisko līgumu un Valsts prezidenta rīkojumu īstenošanu;

6) izdod Ministru kabineta tiesību aktus un nodrošina to īstenošanu;

7) nodrošina valsts institūcijas ar nepieciešamo finansējumu tām noteikto uzdevumu izpildīšanai;

8) vada, koordinē ministriju darbību un atrisina domstarpības starp ministriem;

9) izveido, reorganizē vai likvidē valsts pārvaldes iestādes;

10) apspriež un izlemj jautājumus, kas skar vairāku ministriju darbību;

11) ieceļ amatā un atbrīvo no tā izpildvaras augstākās amatpersonas;

12) izveido komitejas Ministru kabineta sēdēs izskatāmo jautājumu sagatavošanai;

13) veic nepieciešamos pasākumus valsts aizsardzības, teritoriālās neaizskaramības un drošības nodrošināšanai;

14) veic nepieciešamos pasākumus valsts mēroga stihiskas nelaimes gadījumā.

2. Ministru kabinets nedrīkst paplašināt savas Satversmē noteiktās tiesības un īstenot darbību, kas Satversmē noteikta citai valsts institūcijai.

122. pants

Ministru prezidenta un ministra amata kritēriji

1. Par Ministru prezidentu var būt vienīgi ne jaunāka par 40 gadiem persona ar augstāko izglītību, kura ieguvusi Latvijas pilsonību dzimstot un atbilst visām Saeimas deputāta kandidātam noteiktajām prasībām.

2. Par ministru var būt vienīgi ne jaunāka par 30 gadiem persona ar augstāko izglītību, kura ieguvusi Latvijas pilsonību dzimstot un atbilst visām Saeimas deputāta kandidātam noteiktajām prasībām.

123. pants

Ministru kabineta sastādīšana

1. Ministru kabinetu sastāda persona, kuru pēc konsultācijām ar Saeimā pārstāvēto politisko partiju vadītājiem aicina Valsts prezidents.

2. Valsts prezidents Ministru prezidenta kandidāta izvēlē nedrīkst uzspiest politiskajām partijām savu gribu.

3. Valsts prezidenta aicinātais Ministru prezidenta amata kandidāts par Ministru kabineta sastādīšanu rakstiski ziņo Saeimas priekšsēdētājam, iesniedzot viņam arī deklarāciju par Ministru kabineta iecerēto darbību un Saeimas lēmuma projektu par uzticības izteikšanu Ministru kabinetam un tā locekļiem. Šo dokumentu kopijas nekavējoties izsniedzamas Saeimas deputātiem.

4. Saeimas lēmuma projektu par uzticības izteikšanu Ministru prezidenta biedram, ministram vai valsts ministram, ko Ministru prezidents aicina vai ieceļ vēlāk, Ministru prezidents iesniedz Saeimas priekšsēdētājam.

5. Ja starp Saeimā pārstāvētajām partijām par Ministru prezidenta kandidātu un Ministru kabi-

neta sastāvu ir panākta vienošanās, to rakstiski iesniedz Saeimas prezidijam un deputātiem ne vēlāk kā 24 stundas pirms uzticības balsojuma Saeimā, izslēdzot brīvdienas un svinamās dienas. Šī vienošanās jāpublicē laikrakstā «Latvijas Vēstnesis». Jaunu vienošanos nedrīkst parakstīt, pirms iepriekšējā nav atsaukta.

124. pants

Uzticības izteikšana Ministru kabinetam, Ministru prezidentam un ministriem

1. Ministru prezidentam, Ministru kabinetam un ministriem amata pildīšanas uzsākšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība.

2. Saeima izteic uzticību Ministru kabinetam, Ministru prezidentam un ministriem ar visu deputātu balsu vairākumu pieņemtu lēmumu.

3. Ministriem un valsts ministriem, kurus Ministru prezidents aicina vēlāk, nepieciešams atsevišķs Saeimas lēmums par uzticību.

4. Par uzticības balsojumu nedrīkst deputātiem, partijām vai to amatpersonām apsolt, dot atlīdzību naudā, ar amatiem vai citādi.

5. Ja Ministru prezidenta kandidāts vai viņa sastādītais Ministru kabinets uzticību neiegūst, Valsts prezidentam jāaicina cits Ministru prezidenta kandidāts.

6. Saeimai jāizteic uzticība Ministru prezidentam, viņam jāizveido valdība un tai jāiegūst Saeimas uzticība ne vēlāk kā divu mēnešu laikā pēc Saeimas vēlēšanu galīgo rezultātu izsludināšanas. Pretējā gadījumā Valsts prezidents var atlaist Saeimu, un tiek izsludinātas jaunas vēlēšanas.

7. Ministru prezidents var jebkurā valdības politikas jautājumā pieprasīt Saeimā uzticības balsojumu sev, Ministru kabinetam vai ministram.

125. pants

Ministru kabineta pilnvaru zaudēšanas pirms laika pamati

Ministru kabinets var zaudēt pilnvaras pirms laika uz šādiem pamatiem:

1) Ministru kabineta atkāpšanās;

2) atbalsta zaudēšana Saeimā;

3) neuzticības izteikšana Saeimā uz šādiem pamatiem:

a) nespēja sekmīgi pildīt Satversmes 121. pantā noteiktos pienākumus;

b) Satversmes vai likuma pārkāpums;

4) valsts budžeta noraidījums pēdējā lasījumā;

5) Ministru prezidenta ierosinātā uzticības balsojuma noraidījums.

126. pants

Ministru kabineta pilnvaru zaudēšanas pirms laika kārtība

1. Ministru kabinets ar tā locekļu balsu vairākumu var atkāpties. Ja tas notiek Saeimas sesiju starplaikā, Valsts prezidentam, Saeimas priekšsēdētājam vai Ministru prezidentam nekavējoties jāsasauca Saeimas ārkārtas sēde vai sesija.

2. Par Ministru kabineta atkāpšanos Ministru prezidents rakstiski paziņo Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam.

3. Valsts prezidents pēc apspriedes ar Saeimas priekšsēdētāju un Saeimā pārstāvēto partiju vadību Ministru kabineta atkāpšanos var nepieņemt.

4. Ierosināt izteikt neuzticību Ministru kabinetam uz Satversmes 124. panta 3) daļā noteiktajiem pamatiem var Valsts prezidents, ne mazāk kā četrdesmit Saeimas deputāti, Saeimas Pieprasījumu komisija vai cita komisija, iesniedzot Saeimas prezidijam lēmuma projektu ar neuzticības izteikšanas pamatojumu. Lēmuma projekts iekļaujams Saeimas sēdes darba kārtībā ne agrāk kā piecas dienas, bet ne vēlāk kā desmit dienas pēc tā izsniegšanas deputātiem. Ja šis lēmuma

projekts iesniegts Saeimas sesiju starplaikā, tas iekļaujams Saeimas sēdes darba kārtībā ne agrāk kā desmit dienas pēc kārtējā sesijas sākuma un izskatāms vienā lasījumā.

5. Satversmes 125. panta 3) daļas a) punkta piemērošanu neuzticības izteikšanai Ministru kabinetam izvērtē Saeima.

6. Par Satversmes vai likuma pārkāpumu pēc Saeimas priekšsēdētāja vai Valsts prezidenta pieprasījuma spriež Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā piecu tiesnešu sastāvā.

7. Valsts budžeta noraidījums pēdējā lasījumā ir neuzticības izteikšana Ministru kabinetam.

8. Ministru kabinets zaudē savas pilnvaras, kā arī Saeima tam izsaka neuzticību ne mazāk kā ar 51 Saeimas deputāta balsīm, balsojot atklāti.

9. Neuzticības izteikšana Ministru kabinetam notiek arī, ja Ministru prezidenta pieprasītā uzticības balsojumā Satversmes 124. panta 7. daļā noteiktā kārtībā par uzticību Ministru kabinetam nenobalso visu Saeimas deputātu vairākums.

10. Pirms balsojuma par neuzticības izteikšanu Ministru kabinetam šis jautājums jāizskata īpaši sasauktā Saeimas Nacionālās drošības komisijas un Saeimas sēdē, kuru vada Saeimas priekšsēdētājs. Ministru prezidentam pirms balsojuma par neuzticības izteikšanu jānodrošina vārds komisijā un Saeimas sēdē.

11. Ja Saeima izsaka neuzticību Ministru kabinetam, tas uzskatāms par neuzticību arī Ministru prezidentam.

127. pants

Ministru prezidents, viņa tiesības un pienākumi

1. Ministru prezidents ir valdības – valsts izpildvaras augstākās institūcijas vadītājs.

2. Ministru prezidents:

1) sastāda Ministru kabinetu;

2) nosaka ministru pienākumus un seko to izpildei;

3) nosaka Ministru kabineta darba kārtību;

4) vada Ministru kabineta darbu un sēdes;

5) ieceļ ministru, kurš aizstāj Ministru prezidentu viņa prombūtnes vai slimības laikā;

6) paziņo Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam par Ministru kabineta vai savu atkāpšanos;

7) ierosina vai pieņem ministru atkāpšanos, paziņojot par to Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam;

8) atbild par deklarācijas par Ministru kabineta iecerēto darbību, valsts tautsaimniecības attīstības programmas, ārpolitikas programmas izstrādāšanu, īstenošanu un katru gadu atskaitās Saeimai par to;

9) paraksta starpvaldību līgumus;

10) ziņo Saeimai un Valsts prezidentam par Ministru kabineta pasākumiem un tā īstenoto politiku;

11) nodrošina valsts aizsardzības, drošības, tautsaimniecības mobilizācijas plānu izstrādi, izpildi un sniedz Saeimai gadskārtējo ziņojumu par to;

12) kopīgi ar Valsts prezidentu dara visu nepieciešamo valsts neatkarības, teritoriālās neaizskaramības, drošības un demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzībai, valsts mēroga stihisku nelaimju novēršanai un to seku likvidēšanai, nepieciešamības gadījumā izsludinot ārkārtējo stāvokli un nekavējoties paziņojot par to Saeimas prezidijam.

3. Ministru prezidenta izsludināto ārkārtējo stāvokli var atcelt Saeima.

4. Ministru prezidenta noteiktie ārkārtējā stāvokļa noteikumi darbojas ne ilgāk kā vienu mēnesi pēc to izsludināšanas, izņemot gadījumus, kad Saeima tos apstiprina ar likumu, labo vai atceļ.

5. Šajā pantā noteiktās tiesības un ārkārtējā stāvokļa apstākļus Ministru prezidents nedrīkst izmantot autoritāras varas vai diktatūras iedibināšanai.

6. Ministru prezidents nedrīkst atstāt valsti bez saskaņošanas ar Valsts prezidentu un Saeimas priekšsēdētāju.

128. pants

Aizliegums ieņemt amatus

Ministru kabineta locekļi sava amata pildīšanas laikā nedrīkst vienlaikus būt Saeimas, pašvaldību deputāti, kā arī ieņemt amatus tiesās vai šķīrējtiesās.

129. pants

Ierobežojumi interešu konfliktu novēršanai

1. Ministru kabineta locekļi nedrīkst vienlaikus ieņemt apmaksātus amatus citās valsts, pašvaldību institūcijās un uzņēmumos vai privātajos uzņēmumos, būt valsts, pašvaldību vai privāto uzņēmumu padomju, valžu vai revīzijas institūciju locekļi, saņemt paši vai arī uz citas personas vārda valsts pasūtījumus un koncesijas, kā arī uzņemties uzdevumus, kas var traucēt viņu kā valsts amatpersonu pienākumu pildīšanu, vai kompromitēt viņu darbību.

130. pants

Ministru kabineta locekļu svinīgie solījumi

1. Ministru prezidents pēc uzticības balsojuma viņam Saeimā nodod un paraksta tādu pašu svinīgo solījumu kā Valsts prezidents.

2. Citi Ministru kabineta locekļi pēc uzticības balsojuma viņiem Saeimā paraksta tādu pašu svinīgo solījumu kā Valsts prezidents.

131. pants

Ministru prezidenta imunitāte

1. Ministru prezidentam viņa amata pildīšanas laikā ir imunitāte pret krimināllietu un civillietu ierosināšanu un tiesas sprieduma izpildīšanu tajās.

2. Ministru prezidentam nav imunitātes pret tiesu un tās spriedumu izpildīšanu civillietā, ja:

- 1) viņš pats griežies tiesā;
- 2) lieta ir saistīta ar ģimenes vai mantošanas tiesību attiecībām;
- 3) lieta ierosināta, pirms Ministru prezidents stājies pie amata pildīšanas.

132. pants

Ministru kabineta locekļa amata zaudēšanas pirms laika pamati

Ministru kabineta locekļis var zaudēt amatu pirms laika uz šādiem pamatiem:

- 1) atkāpšanās no amata;
- 2) veselības stāvoklis;
- 3) neuzticības izteikšana Saeimā uz šādiem pamatiem:
 - a) nespēja sekmīgi un koleģiāli pildīt Satversmes 121. un 138. pantā, bet Ministru prezidentam 127. pantā un ministram 139. pantā noteiktos pienākumus;
 - b) Satversmes vai likuma pārkāpums, kas nav savienojams ar viņa amata pildīšanu;
 - c) morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar viņa amata pildīšanu;
 - 4) atbalsta zaudēšana Saeimā;
 - 5) Ministru prezidenta ierosinātā uzticības balsojuma noraidījums;
 - 6) iecelšana vai ievēlēšana citā amatā;
 - 7) viņa nāve.

133. pants

Ministru kabineta locekļa atkāpšanās kārtība

1. Ikviens Ministru kabineta locekļis var atkāpties no amata.

2. Ministru prezidenta atkāpšanās nozīmē Ministru kabineta atkāpšanos.

3. Ministru kabineta atkāpšanās nozīmē Ministru prezidenta atkāpšanos.

4. Ministru prezidents par atkāpšanos rakstiski paziņo Valsts prezidentam un Saeimas priekšsēdētājam.

5. Ministru prezidenta biedrs, ministrs un valsts ministrs par atkāpšanos rakstiski paziņo Ministru prezidentam, bet viņš – Valsts prezidentam, Saeimas priekšsēdētājam un izziņo par to Ministru kabinetam.

6. Ja Ministru prezidenta atkāpšanās notiek Saeimas sesiju starplaikā, tad Valsts prezidentam vai Saeimas priekšsēdētājam nekavējoties jāsauc Saeimas ārkārtas sesija.

7. Valsts prezidents pēc apspriedes ar Saeimas priekšsēdētāju un Saeimā pārstāvēto partiju vadību var nepieņemt Ministru prezidenta atkāpšanos.

134. pants

Ministru kabineta locekļa atlaišana veselības stāvokļa dēļ

1. Ministru kabineta locekli var atlaist, ja viņš 100 dienas viena gada laikā nav pildījis savus pienākumus veselības stāvokļa dēļ.

2. Ierosināt atlaist Ministru prezidentu veselības stāvokļa dēļ var Valsts prezidents, ne mazāk kā četrdesmit Saeimas deputāti, (Ministru prezidenta biedru, ministru vai valsts ministru mazāk kā trīsdesmit deputāti), Saeimas Pieprasījumu komisija un cita komisija, iesniedzot Saeimas prezidijam pamatotu lēmuma projektu par attiecīgā Ministru kabineta locekļa atlaišanu veselības stāvokļa dēļ.

3. Ministru prezidenta veselības stāvokļa noteikšanai izveido ārstu ekspertu komisiju no trim ārstiem, vienu pieaicina Valsts prezidents, otru – Saeimas prezidijs, bet trešo Ministru prezidents. Ja Ministru prezidents veselības stāvokļa dēļ nav spējīgs izvēlēties ārstu komisijai, to izdara viņa dzīvesbiedrs. Ja tas nav iespējams, tad ārstu izvēlas Valsts kanceleja. Eksperti atbild par sava slēdziena pareizību Krimināllikumā noteiktā kārtībā.

4. Ekspertu komisiju Ministru prezidenta biedra, ministra vai valsts ministra veselības stāvokļa izvērtēšanai izveido Saeimas Sociālo lietu komisija triju ārstu sastāvā.

5. Saeima savu lēmumu pieņem ar visu deputātu balsu vairākumu, balstoties uz ekspertu slēdzieniem un šā panta 1. daļas noteikumu.

135. pants

Neuzticības izteikšana Ministru kabineta loceklim

1. Ierosināt izteikt neuzticību Ministru prezidentam uz Satversmes 132. panta 3) daļā noteiktajiem pamatiem var Valsts prezidents, ne mazāk kā četrdesmit Saeimas deputāti, (Ministru prezidenta biedram, ministram vai valsts ministram mazāk kā trīsdesmit deputāti), Saeimas Pieprasījumu komisija un cita komisija, iesniedzot Saeimas prezidijam pamatotu lēmuma projektu par neuzticības izteikšanu. Lēmuma projekts iekļaujams Saeimas sēdes darba kārtībā ne agrāk kā piecas dienas, bet ne vēlāk kā desmit dienas pēc tā izsniegšanas deputātiem. Ja šis lēmuma projekts iesniegts Saeimas sesiju starplaikā, tas iekļaujams Saeimas sēdes darba kārtībā ne agrāk kā desmit dienas pēc kārtējās sesijas sākuma un izskatāms vienā lasījumā.

2. Pirms balsojuma par neuzticības izteikšanu Ministru prezidentam šis jautājums jāizskata īpaši sasauktā Saeimas Nacionālās drošības komisijas un Saeimas sēdē, kuru vada Saeimas priekšsēdētājs. Ministru prezidentam vai viņa pārstāvim pirms balsojuma par neuzticības izteikšanu jānodrošina vārds komisijā un Saeimas sēdē.

3. Satversmes 132. panta 3) daļas a) un c) punktā noteikto izvērtē Saeima.

4. Par Satversmes vai likuma pārkāpumu pēc Saeimas priekšsēdētāja vai Valsts prezidenta pieprasījuma spriež Augstākās tiesas Senāts Ministru prezidentam ne mazāk kā piecu, bet ministram – trīs tiesnešu sastāvā.

5. Neuzticību Ministru kabineta loceklim Saeima izteic ne mazāk kā ar visu tās deputātu vairākuma balsīm.

6. Ja Ministru prezidenta pieprasītā uzticības balsojumā Satversmes 124. panta 7. daļā noteiktajā kārtībā par uzticību attiecīgajam Ministru kabinetam nobalso mazāk kā visu Saeimas deputātu vairākums, tas uzskatāms par neuzticības izteikšanu.

7. Ja Saeima izteic neuzticību Ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam Ministru kabinetam.

8. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, viņam jāatkāpjas un Ministru prezidentam viņa vietā jāaicina cita persona, kurai nepieciešama Saeimas uzticība.

9. Ministru prezidents var izteikt neuzticību savam biedram, ministram vai valsts ministram, un viņam jāatkāpjas arī tad, ja Saeima viņiem nav izteikusi neuzticību.

136. pants

Ministru kabineta locekļa pilnvaru apturēšana uz laiku

Saeima ar tās deputātu balsu vairākumu var Ministru kabineta locekļa pilnvaras apturēt uz laiku no neuzticības izteikšanas procesa ierosināšanas līdz tā pabeigšanai.

137. pants

Ministru kabineta un tā locekļa aizvietošana

1. Ja Ministru prezidents atrodas ārvalstīs vai ir saslimis, uz šo laiku viņš ieceļ sev aizvietotāju. Ja tas nav izdarīts, viņu aizvieto Ministru kabineta izraudzīts ministrs.

2. Ja Ministru prezidenta pilnvaras ir apturētas uz laiku Satversmes 136. pantā noteiktajā kārtībā, tad uz šo laiku viņu aizvieto Ministru kabineta izraudzītais ministrs.

3. Ministru prezidenta vai Ministru kabineta atkāpšanās gadījumā līdz uzticības balsojumam jaunajam Ministru prezidentam un Ministru kabinetam Valsts prezidents un Saeima var uzdot esošajam Ministru prezidentam un Ministru kabinetam turpināt pildīt pienākumus.

4. Ja Saeima izteikusi neuzticību Ministru kabinetam vai Ministru prezidentam, Valsts prezidents var uz laiku līdz jaunā Ministru kabineta uzticības iegūšanai Saeimā iecelt pagaidu valdību un vienam no tās locekļiem uzdot tās vadību.

138. pants

Ministru kabineta darbība

1. Ministru kabineta sēdes ir atklātas.

2. Ministru kabinets var noturēt slēgtas sēdes konfidenciala rakstura jautājumu izskatīšanai.

3. Ministru kabinets apspriež ministriju izstrādātos likumprojektus, jautājumus, kuri attiecas uz vairāku ministriju darbību un atsevišķu kabineta locekļu ierosinātos valsts politikas jautājumus.

4. Katra ministrija un valsts pārvaldes iestāde sagatavo likumprojektus un jautājumus Ministru kabineta sēdēm savu pilnvaru ietvaros.

5. Likumprojekti pirms to iesniegšanas Ministru kabinetā jāaskaņo ar Tieslietu ministriju un Finanšu ministriju, bet likumprojekti, kas skar ārlietas, arī ar Ārlietu ministriju.

6. Ministru kabineta un Ministru prezidenta darbību nodrošina Valsts kanceleja.

139. pants

Ministrija

1. Ministrija ir valsts pārvaldes nozares vadošā iestāde, kas izstrādā nozares politiku, ar to saistī-

tos likumprojektus, organizē un koordinē politikas un likumu īstenošanu, kā arī sagatavo jautājumus Ministru kabineta sēdēm.

2. Ministrijām likumprojekti, pirms to iesniegšanas Ministru kabinetā, jāsaskaņo ar Tieslietu ministriju un Finanšu ministriju; likumprojekti, kas skar ārlietas, arī ar Ārlietu ministriju, bet tie, kas skar citu ministriju darbības jomu, arī ar tām.

3. Katrs ministrs vada savu ministriju patstāvīgi un atbild par to.

4. Ministrijas administratīvais vadītājs ir valsts sekretārs, kurš ir pakļauts ministram.

8. nodaļa Valsts ārpolitika

140. pants

Latvijas ārpolitikas galvenie mērķi

Latvijas ārpolitikas galvenie mērķi ir:

- 1) nodrošināt Latvijas kā nacionālas valsts patstāvību, tās tautas suverenitāti, valstiskumu un starptautisko drošību neierobežoti tālā nākotnē;
- 2) sekmēt un nodrošināt cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību ievērošanu atbilstoši starptautisko tiesību pamatprincipiem un Latvijas starptautiskajām saistībām;
- 3) nodrošināt sekmīgu Latvijas tautsaimniecības attīstību un taisnīgu starptautisko darba dalīšanu;
- 4) aizsargāt Latviju pret globalizācijas negatīvajām sekām un ekonomisko kolonizāciju;
- 5) veicināt līdztiesīgu Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā, NATO un citās Latvijai nepieciešamās starptautiskajās organizācijās, nodrošinot tajās Latvijas nacionālo interešu ievērošanu.

141. pants

Latvijas valsts ārpolitikas pamatprincipi

1. Latvijas valsts veido savu ārpolitiku, vadoties pēc vispārattīstītiem starptautisko tiesību pamatprincipiem, kas noteikti:

- 1) ANO Statūtos;
 - 2) 1970. gada ANO Deklarācijā par starptautisko tiesību principiem, kas skar draudzīgas attiecības un sadarbību starp valstīm saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtiem;
 - 3) Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) pamatdokumentos;
 - 4) Eiropas Padomes (EP) Latvijai saistošos dokumentos;
 - 5) Eiropas Savienības (ES) Latvijai saistošos dokumentos.
2. Latvija savā ārpolitikā īpaši vadās no šādiem pamatprincipiem:
- 1) starptautisko tiesību prioritātes;
 - 2) starptautiskā miera un drošības nodrošināšanas;
 - 3) taisnīguma un starptautisko attiecību morāles;
 - 4) cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību sekmēšanas un nodrošināšanas;
 - 5) tautu pašnoteikšanās tiesībām un neiejaukšanās citu valstu iekšējās lietās;
 - 6) valstu suverenitātes, vienlīdzības, teritoriālās neaizskaramības un tautu līdztiesības;
 - 7) tautu pastāvīgās suverenitātes pār saviem nacionālajiem un dabas resursiem;
 - 8) atturēšanās no spēka un tā draudu pielietošanas pretēji starptautisko tiesību pamatprincipiem;
 - 9) strīdu mierīgas noregulēšanas un spēka pielietošanas rezultātā radīto teritoriālo ieguvumu neatzīšanas;
 - 10) starptautiskās sadarbības un starptautisko saistību godprātīgas pildīšanas.

142. pants

Valsts ārpolitikas pēctecības un stabilitātes nodrošināšana

1. Latvijas valsts ārpolitikas pēctecību un patstāvību nodrošina Valsts prezidents.

2. Valsts prezidentam, Ministru kabinetam un Ārlietu ministrijai jāīsteno daudzpusēji sabalansēta, uz Latvijas nacionālo interešu īstenošanu un valsts ārējās drošības garantēšanu vērsta augsti profesionāla ārpolitika.

3. Valsts augstāko amatpersonu oficiāli paustais viedoklis nedrīkst būt pretrunā ar Latvijas valsts ārpolitikas programmu vai arī būtiski atšķirties no tās.

9. nodaļa

Valsts aizsardzība un nacionālā drošība

143. pants

Valsts nacionālā drošība un tās garantēšana

1. Valsts nacionālā drošība ir Latvijas un tās tautas valstiskuma, neatkarības, teritoriālās neaizskaramības, Satversmē noteiktās demokrātiskās valsts iekārtas, cilvēka pamattiesību un pamatbrīvību, labklājības un stabilitātes nodrošināšana.

2. Nacionālās drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums.

3. Miera laikā Latvijā nevar atrasties un nevar tikt ievesti ārvalstu bruņotie spēki, kodolieroči, militārās kodoliekārtas, ārvalstu fiziskajām vai juridiskajām personām piederošas vai pakļautas bruņotas vienības, izņemot saskaņā ar Latvijas starptautiskajiem līgumiem ar ANO, NATO un Eiropas Savienību, kas Saeimā ratificēti ne mazāk kā ar visu Saeimas deputātu balsu vairākumu.

144. pants

Valsts institūcijas, kas atbild par nacionālo drošību

Valsts institūcijas, kas atbild par nacionālo drošību ir: Saeima, Valsts prezidents, Ministru kabinets, Ministru prezidents, Nacionālās drošības padome (NDP), Aizsardzības ministrija, Nacionālie bruņotie spēki, Iekšlietu ministrija un Satversmes aizsardzības birojs (SAB).

145. pants

Nacionālās drošības padome

1. Nacionālās drošības padome saskaņo valsts institūciju vienotu valsts politiku, plānus un koncepciju nacionālās drošības jomā, iesniedz Saeimai priekšlikumus par SAB direktora iecelšanu un atbrīvošanu no amata.

2. NDP lēmumiem ir rekomendējošs raksturs.

3. Nacionālās drošības padomes locekļi ir Valsts prezidents, Saeimas priekšsēdētājs, Saeimas nacionālās drošības komisijas priekšsēdētājs, Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijas priekšsēdētājs, Ministru prezidents, aizsardzības ministrs, ārlietu ministrs, iekšlietu ministrs, SAB direktors. NDP sēdes sasauc Valsts prezidents, tajās ir tiesīgs piedalīties ģenerālprokurors.

146. pants

Valsts aizsardzības un drošības bruņotās institūcijas

1. Valsts aizsardzības un drošības bruņotās institūcijas ir: Nacionālie bruņotie spēki (NBS), kas sastāv no regulārajiem aizsardzības spēkiem un Zemessardzes; Iekšlietu ministrijas pakļautībā un pārraudzībā esošās bruņotās institūcijas un struktūrvienības, kā arī valsts drošības iestādes.

2. Valsts aizsardzības un drošības bruņoto institūciju pienākums ir:

- 1) aizsargāt valsti kara un miera laikā;
- 2) aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu, tās institūcijas, tautsaimniecības drošību, valsts iekšējo kārtību, drošību, pilsoņu pamattiesības, pamatbrīvības un īpašumu to apdraudējuma gadījumā;
- 3) nodrošināt kārtību ārkārtējā stāvokļa, tajā skaitā stihisko nelaimību gadījumos, garantēt satiksmes, citu komunikāciju drošību un sniegt palīdzību iedzīvotājiem;
- 4) rīkoties pēc savas iniciatīvas miera laikā, īstenojot šā panta 2. daļas 2) un 3) punktā noteiktos pienākumus, ja civilās varas pārstāvji nevar savlaicīgi dot rīkojumus un kavēšanās varētu novest pie nelabojama kaitējuma.

147. pants

Aizsardzības ministrijas, aizsardzības ministra un NBS virspavēlnieka pilnvaras

1. Aizsardzības ministrija:
- 1) izstrādā un īsteno valsts aizsardzības politiku;
 - 2) plāno aizsardzībai nepieciešamos līdzekļus un iesniedz Ministru kabinetam priekšlikumus par to;
 - 3) nodrošina aizsardzībā iesaistītā personāla pārvaldi un militāro izglītību.
2. Aizsardzības ministrs ir civila persona, kas vada Aizsardzības ministriju un veic civilo kontroli pār NBS un citām ministrijas pakļautībā, pārraudzībā un pārziņā esošajām institūcijām un struktūrvienībām.

148. pants

Nacionālo bruņoto spēku vadība

1. Nacionālo bruņoto spēku augstākais vadītājs ir Valsts prezidents.
2. Miera laikā Nacionālos bruņotos spēkus vada NBS komandieris.
3. Kara laikā Valsts prezidents ieceļ NBS virspavēlnieku.
4. NBS virspavēlnieks:
 - 1) vada valsts militāro aizsardzību;
 - 2) mobilizē NBS rezerves valsts aizsardzības vajadzībām;
 - 3) ārkārtējā stāvokļa vai kara laikā var izdot personu tiesības un brīvību ierobežojošus rīkojumus.

149. pants

Zemessardze

1. Latvijas Republikas Zemessardze ir brīvprātīgs militarizēts sabiedrības paš aizsardzības formējums NBS sastāvā.
2. Zemessardze:
 - 1) piedalās valsts aizsardzības uzdevumu plānošanā un izpildē saskaņā ar valsts aizsardzības plānu;
 - 2) iesaista Latvijas Republikas pilsoņus valsts aizsardzības, sabiedriskās un tiesiskās kārtības nodrošināšanā;
 - 3) nodrošina kaujas, mobilizācijas gatavību un pretizlūkošanu savās struktūrvienībās;
 - 4) apmāca zemessargus, jaunsargus un skolu jaunatni militārajās zinībās;
 - 5) sadarbojas ar aizsardzības spēkiem, policiju, robežsargiem, muitu, valsts drošības dienestiem, valsts un pašvaldību iestādēm savas kompetences ietvaros.
3. Zemessardzē aizliegta politisko partiju darbība, sadarbība ar partijām un palīdzības saņemšana no tām.
4. Līdzdalība politiskajās partijās un sabiedriskajās organizācijās nav aizliegta ārrindas zemessargiem.

150. pants

Valsts aizsardzības pienākums

1. Kara laikā katra vesela obligātā dienesta vecumā esoša vīriešu kārtas pilsoņa pienākums ir aizsargāt savu valsti.

2. Miera laikā katra vesela obligātā dienesta vecumā esoša vīriešu kārtas pilsoņa pienākums ir pildīt obligātā militārā vai aizvietojošā dienesta pienākumu un savlaicīgi gatavoties tam.

3. Obligātā militārā dienesta pienākumu miera laikā var aizstāt ar likumā noteiktu aizvietojošo dienestu.

151. pants Iekšlietu ministrija

1. Iekšlietu ministrija, tās pakļautībā un pārraudzībā esošās institūcijas:

- 1) izstrādā un īsteno valsts iekšlietu politiku;
- 2) sargā sabiedrisko kārtību;
- 3) aizsargā personu tiesības un likumīgās intereses;
- 4) veic ugunsdrošības, ugunsdzēsības un glābšanas pasākumus;
- 5) apsargā, kontrolē robežu un nodrošina vīzu režīmu;
- 6) prognozē un novērš valsts, sabiedrības un tautsaimniecības drošības apdraudējumus.

2. Iekšlietu ministrs ir civila persona, kas vada Iekšlietu ministriju un veic civilo kontroli pār visām ministrijas pakļautībā, pārraudzībā un pārziņā esošajām institūcijām un struktūrvienībām.

152. pants Valsts drošības iestādes

1. Valsts drošības iestādes ir:
 - 1) Satversmes aizsardzības birojs;
 - 2) NBS Militārās pretizlūkošanas dienests;
 - 3) Iekšlietu ministrijas Drošības policija.
2. Valsts drošības iestādes pilda izlūkošanas, pretizlūkošanas un cīņas ar organizēto noziedzību pienākumus.

10. nodaļa Tautsaimniecība, dabas resursi, finanses un īpašums

153. pants Tautsaimniecības un tirgus darbības pamatprincipi

1. Latvijas tautsaimniecības galvenais uzdevums ir augošas tautas labklājības nodrošināšana, nabadzības izskaušana un demokrātijas galvenā balsta – plašas vidusšķiras – izveidošana.

2. Latvijas tautsaimniecība darbojas valsts regulētas tirgus ekonomikas un brīvās iniciatīvas apstākļos.

3. Tautsaimniecības valsts regulējuma mērķis ir:

1) nodrošināt valsts iekšējo tirgu pret pasaules ekonomikas globalizācijas un tās svārstību izraisītajām negatīvajām sekām;

2) rūpēties, lai Latvijas iesaistīšanās starptautiskās, reģionālās vai globālās organizācijās un globālos ekonomikas procesos nenovestu pie Latvijai svarīgu tautsaimniecības nozaru iznīcināšanas, būtiskas vājināšanas vai tautsaimniecībai stratēģiski svarīgu uzņēmumu slēgšanas;

3) sekmēt privāto iniciatīvu, lauksaimniecisko, rūpniecisko ražošanu un pakalpojumus, saprātīgu peļņas sadali starp ražotājiem, pārstrādātājiem un tirgotājiem, kā arī aizsargāt sabiedrību pret pārmērīgas peļņas gūšanu uz tās rēķina;

4) nodrošināt tirgus mehānismu sekmīgu darbību valsts, pašvaldību un visas sabiedrības interesēs;

5) nodrošināt ar nodokļu sistēmas un citu ekonomisko sviru palīdzību tādu valsts un sabiedrības materiālo resursu sadalīšanu un pārdalīšanu, kas

vislabāk kalpo visas sabiedrības, nevis atsevišķu šķiru vai indivīdu interesēm;

6) nodrošināt ar pretmonopola noteikumiem, lai kapitāla brīva pārvietošanās nenovestu pie īpašuma tiesību uz zemi, galvenajiem dabas resursiem un pakalpojumiem nonākšanas šaura personu loka, ārvalstu, vai ārvalstnieku īpašumā vai kontrolē pretēji visas sabiedrības interesēm;

7) nepieciešamības gadījumā ar valsts ieguldījumiem attīstīt un atbalstīt valsts un pašvaldības uzņēmumus stratēģiskajās un zinātnes ietilpīgajās nozarēs;

8) panākt, lai ar lauksaimniecību nodarbojas, cik praktiski un ekonomiski iespējams, vairāk ģimeņu to ekonomiskās drošības apstākļos;

9) nepieļaut nelīdztiesīgu konkurenci no ārvalstu uzņēmumu puses, kas Latvijas uzņēmumus ekonomiski nostāda investīciju, nodokļu, kredīta un tirgus jomā sliktākos apstākļos, nekā ārvalstu uzņēmumus;

10) nodrošināt ārējās tirdzniecības bilances līdzsvaru: imports nedrīkst tā pārsniegt eksportu, ka tas grauj valsts maksājumu bilanci, valūtas stabilitāti, nacionālos uzņēmumus un to eksportu;

11) sekmēt to tautsaimniecības nozaru, izglītības, zinātnes un kultūras pasākumu apmierinošu darbību, kuru brīvais tirgus nespēj nodrošināt.

154. pants Dabas resursi

1. Latvijas tautai nedrīkst atņemt tās dabiskos iztikas līdzekļus.

2. Latvijas dabas resursi, ieskaitot galvenos minerālu resursus, lielo upju atjaunojamās enerģijas avotus, un ienākumi no tiem ir valsts īpašumā, ievērojot likumīgās īpašuma tiesības un starptautiskos līgumus.

3. Valsts un pašvaldību meži ir privatizējami tikai izņēmuma kārtā un nebūtiskos apjomos. Tie nav nododami koncesijā ārvalstu kapitāla kontrolētiem uzņēmumiem.

4. Šā panta 2. un 3. daļā minēto valsts un pašvaldību dabas resursu pārvaldīšanas, atsavināšanas un no tā iegūtās peļņas izmantošanas kārtība nosakāma vienīgi ar likumu.

155. pants Valūtas, budžeta, finansu un kredīta politika

1. Saeimas un Ministru kabineta pienākums ir nodrošināt valsts un visas sabiedrības interesēm atbilstošu finanšu un budžeta politiku.

2. Saeimas un Latvijas Bankas pienākums ir īstenot uzņēmējdarbību, eksportu, pozitīvu ārējās tirdzniecības bilanci, tautsaimniecības un tautas labklājības attīstību sekmējošu valūtas un kredīta politiku.

156. pants Latvijas Banka un valūta

1. Latvijas Banka ir neatkarīga, vienīgi Saeimas kontrolei pakļauta valsts institūcija.

2. Latvijas Bankai pieder Latvijas valūtas emitēšanas un valsts valūtas rezervju glabāšanas tiesības.

3. Latvijas nacionālā valūta ir lats.

4. Latvijas Bankas pienākums ir nodrošināt Latvijas valūtas stabilitāti un ierobežot inflāciju.

5. Latvijas Bankas valūtas politika nedrīkst traucēt preču eksportu un radīt negatīvu ārējās tirdzniecības bilanci.

157. pants Monopoldarbības ierobežojumi

1. Valsts pienākums ir sekmēt konkurenci, pēc iespējas novērst monopola situācijas izveidošanos nekustamo īpašumu jomā, ražošanā un pakalpojumu sniegšanā.

2. Valsts un pašvaldības kontrolē monopolu preču un pakalpojumu cenas ar valsts regulēšanas un tarifu komisiju palīdzību, lai tie neizmanto monopolstāvokli nesamērīgas peļņas gūšanai un konkurentu izspiešanai no tirgus pretēji valsts un sabiedrības interesēm.

3. Valsts vai pašvaldību dabiskā vai stratēģiskā monopola uzņēmumi jāsauglabā valsts vai pašvaldību īpašumā vai kontrolē.

158. pants Energētika

1. «Latvenergo» ir valsts enerģētikas galvenais uzņēmums, kas nav privatizējams vai ieķīlājams kopā vai pa daļām.

2. Spēkstacijās uz lielajām Latvijas upēm ne mazāk kā 51% no to kapitāla jāpieder Latvijas valstij.

3. Latvijas enerģētikas tirgus ir starptautiski atvērts.

4. Starpnieku firmām tirgot elektroenerģiju Latvijā ir aizliegts.

159. pants Gaisa satiksme

Valsts regulē gaisa satiksmi un tās tirgu visas sabiedrības interesēs.

160. pants Dzelzceļa satiksme

1. Valsts regulē dzelzceļa satiksmi un tās tirgu visas sabiedrības interesēs.

2. Latvijā dzelzceļa satiksmes pamatā ir brīvais tirgus un privātā iniciatīva.

3. Valsts īpašumā esošie maģistrālie sliežu ceļi, tilti un to darbībai nepieciešamā infrastruktūra nav privatizējama. Valsts sliežu ceļi visiem pārvaldītājiem ir brīvi pieejami uz vienādu noteikumu pamata.

4. Valstij jānodrošina dzelzceļa modernizācija, pasažieru pārvadāšana un citu pakalpojumu sniegšana, ievērojot visas sabiedrības intereses.

5. Pasažieru pārvadājumus pa dzelzceļu nodrošina ar valsts un pašvaldību pasūtījuma līgumiem, nepieļaujot citu transporta līdzekļu nelīdztiesīgu konkurenci.

6. Par dzelzceļa satiksmes drošību atbild valsts.

7. «Latvijas dzelzceļa» vai tā daļu privatizācija var notikt tikai, balstoties uz likumu, saglabājot valstij «Latvijas dzelzceļa» kontrolpaketi.

8. «Latvijas dzelzceļa» uzņēmumu likvidācija, apvienošana, sadalīšana, īpašuma tiesību maiņa uz sliežu ceļu atsevišķiem posmiem vai atsevišķu posmu slēgšana, kas ietekmē pakalpojumu sniegšanu pasažieriem, var notikt vienīgi ar Saeimas piekrišanu.

161. pants Autoceļi un pasažieru pārvadājumi ar autotransportu

1. Valsts un pašvaldību autoceļi, tilti uz tiem ceļu satiksmes drošības aprikojums ir valsts un pašvaldību īpašums, kas nav privatizējams.

2. Valsts un pašvaldības atbild par autoceļu attīstību un satiksmes drošību uz tiem.

3. Valsts un pašvaldības atbild par auto kravu un pasažieru pārvadājumu drošību un organizāciju visas sabiedrības interesēs.

162. pants Kuģniecība un zvejniecība

1. Latvijai kā jūras valstij jāsauglabā un jāatbalsta kuģniecība un zvejniecība kā tautsaimniecības tradicionālās nozares.

2. Valstij jāīsteno tāda nodokļu un kredīta politika, lai Latvijas valsts un privātie kuģi atrastos zem Latvijas karoga.

3. Valsts atbild par kuģniecības un zvejniecības drošību savos iekšējos, teritoriālajos ūdeņos, piegulošajā zonā, kā arī uz Latvijas rēdējam piederošajiem un Latvijā reģistrētajiem kuģiem.

163. pants

Tautsaimniecības un reģionu attīstības plānošana

1. Valstij jānodrošina Latvijas zemes apdzīvotība ar saprātīgu nodokļu, reģionālo, lauksaimniecības, mežkopības un ieguldījumu rūpniecības uzņēmumos politiku.

2. Valsts pienākums ir nodrošināt ar nodokļu, investīciju politikas un citu pasākumu palīdzību visu Latvijas reģionu līdzsvarotu attīstību, rūpēties, lai iedzīvotāji nepamet rajonus, reģionus, novadus vai tautsaimniecībai svarīgas nozares.

3. Valsts pienākums ir nodrošināt iedzīvotājiem vienādus elektrības, gāzes un telefona līniju tarifu neatkarīgi no viņu dzīvesvietas.

164. pants

Nodokļi

1. Nodokļu politikas mērķis ir nodrošināt nepieciešamos ieņēmumus valsts un pašvaldību budžetos, kā arī veicināt uzņēmējdarbību.

2. Nodokļu sistēmai jābūt taisnīgai, jāsaudzē mazāk aizsargātos iedzīvotāju slāņus, jāsekmē dažādu iedzīvotāju grupu sociālā izlīdzināšanās, uzņēmējdarbība un zemes apdzīvotība.

165. pants

Lauksaimniecība un mežkopība

1. Valsts pienākums ir nodrošināt lauku iedzīvotājiem darba vietas, cilvēka cienīgu iztiku un apgādāt iedzīvotājus pilnībā ar Latvijā tradicionāli ražotiem lauksaimniecības produktiem.

2. Šā panta 1. daļā noteiktais panākams ar atbilstošu nodokļu, muitas, karantīnas, kredītu, cenu, subsīdiju, iekšējā tirgus aizsardzības, ārējā tirgus nodrošināšanas un kooperatīvu veidošanas politiku.

3. Lauksaimniecības un mežu zemi var pārdot vai iznomāt tikai Latvijas pilsoņiem, kā arī to veidotiem lauksaimniecības kooperatīviem un mežkopības uzņēmumiem.

4. Lauksaimniecības un mežu zemi nedrīkst pārdot par cenu, kas neietver meliorācijas un citas zemes ierīkošanas izmaksas.

5. Latvijas lauksaimniecības un mežu zemes atsavināšana vai noma nedrīkst novest pie reģionālu vai Latvijas mēroga monopolu izveidošanās.

6. Ne mazāk kā pusei no Latvijas mežiem jābūt valsts un pašvaldību īpašumā.

166. pants

Vides aizsardzība

Tautsaimniecības attīstības un tūrisma politika ir jāsašķir ar vides aizsardzības interesēm un cilvēka tiesībām uz tīru, veselīgu un estētisku vidi, kas nodrošināms ar efektīvu sabiedrības audzināšanas, uzraudzības un sodu sistēmu.

II. nodaļa Tiesu vara

167. pants

Tiesu varas neatkarība, tās veidošanas un darbības pamatprincipi

1. Tiesu vara Latvijā ir neatkarīga, visos līmeņos nodalīta no likumdošanas un izpildu varas.

2. Tiesu var spriest tikai tā tiesa, kurai šīs tiesības piešķir Satversme, likums un tikai likumā noteiktā kārtībā.

3. Ikvienu jaunu tiesu var izveidot tikai ar Saeimas pieņemtu likumu.

4. Tiesnesis nedrīkst vienlaicīgi ieņemt nekādu citu amatu vai strādāt citu algotu darbu, izņemot pedagoģisko.

5. Saeimas, pašvaldību deputāti, Ministru kabineta locekļi, citi valsts un pašvaldību izpildvaras pārstāvji nedrīkst būt tiesas, šķīrējtiesas tiesneši vai tiesas piesēdētāji.

6. Kara tiesas darbojas uz sevišķa likuma pamata tikai kara laikā.

7. Tiesas spriedumus pasludina Latvijas Republikas vārdā.

8. Tauta piedalās tiesas spriešanā ar piesēdētāju līdzdalību, ko nosaka īpašs likums.

9. Krimināllietās par smagiem noziegumiem par tiesājamā vainu spriež zvērināto tiesa.

168. pants

Tiesu neatkarība

1. Valsts institūcijām, sabiedriskajām un politiskajām organizācijām, juridiskajām un fiziskajām personām jāievēro tiesu neatkarība un tiesnešu neaizskaramība.

2. Nav pieļaujama nekāda tiesas spriešanas ierobežošana, ietekmēšana, tieši vai netieši draudi, citāda prettiesiska iejaukšanās tiesas spriešanā neatkarīgi no tā, kādā nolūkā tas notiek. Tiesneša vai tiesas piesēdētāja ietekmēšana un iejaukšanās tiesas spriešanā ir aizliegta.

3. Tiesu neatkarību garantē valsts. Tiesas tieši, bez Ministru kabineta starpniecības finansē Saeima.

4. Tiesu spriežot, tiesa vadās pēc Satversmes, likumiem un citiem normatīvajiem aktiem, Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem, vispārpieņemtiem tiesību principiem, tiesu prakses un Latvijā atzītām morāles normām.

169. pants

Tiesnesim izvirzāmās prasības

Par tiesnesi var strādāt tikai Latvijas Republikas pilsonis, augsti kvalificēts un godīgs jurists, kas atbilst visām likuma «Par tiesu varu», kā arī Satversmes 53. panta 7. daļā noteiktajām prasībām.

170. pants

Tiesnešu ievēlēšana un iecelšana amatā

1. Tiesnešus ievēlē Saeima uz četriem gadiem konkursa kārtībā.

2. Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz četriem gadiem ieceļ Valsts prezidents.

3. Pirms stāšanās amatā tiesnesis nodod likumā noteikto zvērestu, kuru pieņem Valsts prezidents.

171. pants

Tiesneša amata zaudēšana pirms laika, pārcelšana citā amatā un pazemināšana amatā

1. Pamats tiesneša atbrīvošanai no amata pirms laika ir:

- 1) tiesneša paša vēlēšanās;
- 2) ievēlēšana vai iecelšana citā amatā;
- 3) veselības stāvoklis;
- 4) likumā noteiktā maksimālā vecuma sasniegšana;
- 5) piederība pie partijām vai politiskajām organizācijām, ja tiesnesis atsakās to pārtraukt;
- 6) ievēlēšanas termiņa notecēšana un nepārvēlēšana tiesneša amatā;
- 7) notiesājošs spriedums krimināllietā;
- 8) tīšs Satversmes vai likuma pārkāpums vai nolaidība, kas saistīta ar tiesas spriešanu un izraisījis būtiskas sekas;
- 9) tāds morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar tiesneša statusu;
- 10) tiesneša neatbilstība likuma «Par tiesu varu» vai Satversmes 53. panta 7. daļā noteiktām prasībām;

11) likumā noteiktā pārbaudes laika neizturēšana.

2. Tiesneša pārcelšana uz citu tiesneša amatu, algas samazināšana vai atļaušana no amata pretēji šā panta noteikumiem, kā arī nepamatota lietu izņemšana no viņa tiesvedības, ir aizliegta.

3. Tiesneša pārcelšana uz citu tiesneša amatu vai vietu pretēji viņa gribai ir atļauta tiesu reformas vai tās organizācijas izmaiņu dēļ, nesamazina viņa algu.

4. Tiesnesi atļaut no noteikta amata pirms laika var tikai tā institūcija, kas viņu iecēlusi vai ievēlējusi. Saeima var atļaut tiesnesi no amata pirms laika ar deputātu balsu vairākumu.

172. pants

Tiesu sistēma

1. Tiesu Latvijā spriež rajona (pilsētas) tiesas, apgabaltiesas un Augstākā tiesa, bet kara laikā – arī kara tiesa.

2. Latvijā pastāv Satversmes tiesa, kas likumā noteiktos ietvaros izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei un citas ar likumu tās jurisdikcijā nodotās lietas, kā noteikts Satversmes 184. pantā.

173. pants

Rajona (pilsētas) tiesas

1. Rajona (pilsētas) tiesas veido atbilstoši Latvijas Republikas administratīvi teritoriālajam iedalījumam, bet Rīgas pilsētā – atbilstoši tās iedalījumam rajonos.

2. Rajona (pilsētas) tiesas ir pirmās instances tiesas civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās.

174. pants

Apgabaltiesas

1. Latvijas Republikā ir piecas apgabaltiesas: Rīgas apgabaltiesa, Kurzemes apgabaltiesa, Latgales apgabaltiesa, Vidzemes apgabaltiesa un Zemgales apgabaltiesa. Apgabaltiesu darbības teritoriju nosaka likums.

2. Apgabaltiesas ir pirmās instances tiesas tām civillietām un krimināllietām, kuras saskaņā ar likumu ir piekritīgas apgabaltiesai.

3. Apgabaltiesas ir apelācijas instances tiesas civillietās, krimināllietās un administratīvajās lietās, kuras izskatījušas rajona (pilsētas) tiesas.

175. pants

Augstākā tiesa

1. Augstākās tiesas sastāvā ir:

- 1) Civillietu tiesu palāta un Krimināllietu tiesu palāta;
- 2) Senāts.

2. Tiesu palātas ir apelācijas instances tiesas civillietās un krimināllietās, kuras izskatījušas apgabaltiesas kā pirmās instances tiesas.

3. Senāts sastāv no Civillietu departamenta, Krimināllietu departamenta un Administratīvo lietu departamenta. Senāts ir kasācijas instances tiesa civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām, kuras izskatītas apelācijas instances tiesās. Senāts izskata arī citas lietas, kuras saskaņā ar Satversmi vai likumu ir tam piekritīgas.

4. Augstākās tiesas plēnums ir tās tiesu palātu un Senāta tiesnešu kopsapulce, kura:

- 1) pieņem tiesām saistošus izskaidrojumus par likumu piemērošanu;
 - 2) izveido tiesu palātas un Senāta departamentus;
 - 3) ievēlē Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus.
5. Augstākās tiesas priekšsēdētāju uz četriem gadiem no Augstākās tiesas tiesnešu vidus ieceļ Valsts prezidents.
6. Augstākās tiesas priekšsēdētājs:
 - 1) izskatot lietas Senātā, ir attiecīgā tiesas sastāva priekšsēdētājs;
 - 2) ir Augstākās tiesas plēnuma priekšsēdētājs;
 - 3) vada Augstākās tiesas organizatorisko darbu.
 7. Augstākās tiesas priekšsēdētāja vietniekus uz četriem gadiem ievēlē Augstākās tiesas plēnums no Augstākās tiesas tiesnešu vidus.

176. pants

Tiesas process

1. Tiesas process ir atklāts, mutisks, notiek likuma «Par tiesu varu» un procesuālo likumu noteiktā kārtībā.
2. Likumā noteiktajos gadījumos tiesa var izskatīt lietu slēgtā sēdē.
3. Tiesājamam nav jāpierāda savs nevainīgums, visas šaubas par tiesājamā vainu tiesai jāvērtē par labu tiesājamam.
4. Tiesas spriedumi un lēmumi, izņemot Augstākās tiesas Senāta nolēmumus, ir pārsūdzami, ja likumā nav noteikts citādi.
5. Sūdzība par tiesas nolēmumu nevar pasliktināt sūdzības iesniedzēja tiesisko stāvokli, ja vien sūdzību nav iesniegusi arī pretējā puse.

177. pants

Kriminālatbildība un sods

1. Nevienam nevar notiesāt par nodarījumu, kas nebija noziedzīgs saskaņā ar Latvijas likumu vai starptautiskajām tiesībām brīdī, kad tas tika pastādāts.
2. Nekas šajā pantā neliedz notiesāt un sodīt jebkuru personu par nodarījumu, kas bija noziedzīgs brīdī, kad tas tika izdarīts, saskaņā ar vispārpieņemtajiem tiesību principiem vai starptautiskajām tiesībām.
3. Nevienam par noziegumu nedrīkst uzlikt smagāku sodu, nekā tas bija likumā noteikts noziedzīgā nodarījuma laikā.

178. pants

Prokuratūra un tās pilnvaras

1. Prokuratūra ir tiesu varas institūcija, kas patstāvīgi veic uzraudzību pār likumības ievērošanu likumā noteiktās kompetences ietvaros.
2. Prokuratūra:
 - 1) reaģē uz likuma pārkāpumu, uzsākot un veicot kriminālvajāšanu;
 - 2) uzrauga citu tiesībsargāšanas iestāžu izmeklēšanas un operatīvo darbību;
 - 3) organizē, vada un veic pirmstiesas izmeklēšanu;
 - 4) uztur apsūdzību tiesā valsts vārdā;
 - 5) uzrauga sodu izpildi un likumību brīvības atņemšanas vai tās ierobežošanas vietās;
 - 6) aizsargā personu, valsts un pašvaldību tiesības un likumīgās intereses;
 - 7) iesniedz prasības pieteikumus vai iesniegumus tiesā;
 - 8) piedalās lietu izskatīšanā tiesā.

179. pants

Ģenerālprokurors un viņa pilnvaras

1. Prokuratūras darbu vada un kontrolē ģenerālprokurors.
2. Ģenerālprokuroru pagaidu prombūtnes laikā pēc viņa norādījuma aizstāj viens no virsprokuroriem.
3. Ģenerālprokuroru uz četriem gadiem ieceļ Valsts prezidents pēc konsultācijām ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju, tieslietu un iekšlietu ministru.
4. Par ģenerālprokuroru var iecelt tikai personu:
 - 1) ar augstāko juridisko izglītību;
 - 2) kura ne mazāk kā trīs gadus strādājusi par Satversmes tiesas, Augstākās tiesas vai apgabaltiesas tiesnesi un
 - 3) kurai ir vismaz trešā kvalifikācijas klase vai
 - 4) kura ne mazāk kā piecus gadus strādājusi prokurora amatā un
 - 5) atbilst arī Satversmes 53. panta 7. daļā noteiktām prasībām.

180. pants

Ģenerālprokurora imunitāte

1. Ģenerālprokuroram viņa amata pildīšanas laikā ir imunitāte pret krimināllietu un civillietu ierosināšanu un izpildīšanu.

2. Ģenerālprokuroram nav imunitātes civillietā, ja:

- 1) viņš pats griežies tiesā;
- 2) lieta izriet no ģimenes vai mantošanas tiesību attiecībām;
- 3) lieta ierosināta, pirms ģenerālprokurors ieceļts amatā.

181. pants

Ģenerālprokurora amata zaudēšanas pirms laika pamati

Ģenerālprokurors var zaudēt amatu pirms laika uz šādiem pamatiem:

- 1) atkāpšanās no amata;
- 2) darba kavēšana ne mazāk kā 100 dienas viena gada laikā veselības stāvokļa dēļ;
- 3) nespēja sekmīgi pildīt amata pienākumus vai darba pienākumu tīša nepildīšana;
- 4) tīšs Satversmes vai likuma pārkāpums vai nolaidība, kas izraisījis būtiskas, kaitīgas sekas;
- 5) tādš morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar prokurora amatu;
- 6) piederība pie partijām vai politiskajām organizācijām, ja prokurors atsakās to pārtraukt;
- 7) iecelšana vai ievēlēšana citā amatā;
- 8) pilnvaru laika izbeigšanās;
- 9) pensijas vecuma sasniegšana;
- 10) viņa nāve.

182. pants

Ģenerālprokurora amata zaudēšanas pirms laika kārtība

1. Ģenerālprokuroru no ieņemamā amatā atlaiž Valsts prezidents.
2. Ģenerālprokurora veselības stāvokli noskaidro Valsts prezidenta izveidota ārstu komisija.
3. Satversmes 181. panta 3) un 5) daļā noteikto pamatu piemērošanu ģenerālprokurora atbrīvošanai no amata izvērtē Valsts prezidents.
4. Par Satversmes 181. panta 4) daļā noteikto pamatu piemērošanu ģenerālprokurora atbrīvošanai no amata pēc Valsts prezidenta ierosinājuma spriež Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā trīs tiesnešu sastāvā;
5. Ja Valsts prezidents uzskata, ka ģenerālprokurora atrašanās amatā var traucēt izmeklēšanas gaitu par Satversmes 181. panta no 2) līdz 5) daļā noteikto pamatu piemērošanu viņa atbrīvošanai no amata, tad Valsts prezidents var uz šo laiku atstādināt ģenerālprokuroru no amata pienākumu pildīšanas.
6. Ģenerālprokurora pilnvaras beidzas ar viņa atlaišanu no amata šajā pantā noteiktajā kārtībā.
7. Līdz jauna ģenerālprokurora iecelšanai Valsts prezidents viņa amata pildīšanu uz laiku var uzticēt kādam no Ģenerālprokuratūras virsprokuroriem pēc apspriedes ar Augstākās tiesas priekšsēdētāju, tieslietu un iekšlietu ministru.

183. pants

Advokatūra

1. Advokāti ir tiesu sistēmai piederīgas personas, profesionāli un neatkarīgi aizstāvji un pārstāvji, kas sniedz personām juridisko palīdzību, to uzdevumā piedalās pirmstiesas izmeklēšanā un tiesā, kā arī veic citas juridiskas darbības.
2. Advokātu profesionālo darbību regulē likums.

184. pants

Satversmes tiesa un tās pilnvaras

1. Satversmes tiesa ir neatkarīga, īpaša tiesu varas institūcija.
2. Tiesā vai netiesā iejaukšanās Satversmes tiesas spriešanā nav pieļaujama.
3. Satversmes tiesu tieši, bez Ministru kabineta starpniecības, finansē Saeima.
4. Satversmes tiesa izskata lietas par:
 - 1) likumu un citu normatīvo aktu atbilstību Satver-

smei un Latvijai spēkā esošajiem starptautiskajiem līgumiem;

- 2) Latvijas starptautisko līgumu atbilstību Satversmei;
- 3) normatīvo aktu ar zemāku juridisko spēku atbilstību normatīvajiem aktiem ar augstāku juridisko spēku;
- 4) Saeimas, Ministru kabineta, Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja un Ministru prezidenta aktu, izņemot administratīvos aktus, atbilstību likumam un Satversmei;
- 5) rīkojuma, ar kuru Ministru kabineta pilnvarotais ministrs ir apturējis pašvaldības domes pieņemto lēmumu, atbilstību likumam;
- 6) likumu un citu normatīvo aktu spēkā esamību;
- 7) to, vai noteikts starptautiskais līgums ir spēkā un ir saistošs Latvijai;
- 8) konstitucionālajiem stridiem starp galvenajām valsts institūcijām par to pilnvaru savstarpējo sadali;
- 9) sūdzības par cilvēka konstitucionālo pamattiesību un pamatbrīvību pārkāpumiem;
- 10) pašvaldību sūdzības par to konstitucionālo tiesību pārkāpumiem no citu valsts institūciju puses;
- 11) Saeimas vai pašvaldību deputātu pilnvaru atņemšanas pirms laika tiesiskumu;
- 12) citas ar likumu Satversmes tiesas kompetencē nodotās lietas.

185. pants

Satversmes tiesas sastāvs, tiesnešu apstiprināšana un iecelšana amatā

1. Satversmes tiesā ir septiņi tiesneši, kurus apstiprina Saeima.
2. Trīs Satversmes tiesas tiesnešus apstiprina pēc ne mazāk kā desmit Saeimas deputātu priekšlikuma, divus – pēc Ministru kabineta priekšlikuma un divus – pēc Augstākās tiesas plēnuma priekšlikuma. Augstākās tiesas plēnuma izraudzās Satversmes tiesas tiesneša amata kandidātus no Latvijas Republikas tiesnešu vidus.
3. Satversmes tiesas priekšsēdētāju no Satversmes tiesas tiesnešu vidus uz četriem gadiem ieceļ Valsts prezidents un atbrīvo no Satversmes tiesas priekšsēdētāja amata.
4. Satversmes tiesas tiesneši, aizklāti balsojot, ar visa tiesnešu sastāva balsu absolūto vairākumu no sava vidus uz četriem gadiem ievēl Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieku.
5. Pēc apstiprināšanas Satversmes tiesas tiesnesis dod likumā «Par tiesu varu» paredzēto tiesneša zvērestu, ko pieņem Valsts prezidents.

186. pants

Satversmes tiesas tiesnesim izvirzāmās prasības

1. Par Satversmes tiesas tiesnesi var apstiprināt Latvijas pilsoni, kam ir:
 - 1) augstākā juridiskā izglītība un
 - 2) vismaz desmit gadus ilgs darba stāžs juridiskajā specialitātē vai zinātniski pedagoģiskajā darbā tieslietu specialitātē zinātniskajā vai augstākajā mācību iestādē.
2. Par Satversmes tiesas tiesnesi nedrīkst apstiprināt personu kura:
 - 1) nevar būt par tiesneša amata kandidātu saskaņā ar likumu «Par tiesu varu» un
 - 2) neatbilst Satversmes 53. panta 7. daļā noteiktām prasībām.

187. pants

Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru laiks

1. Satversmes tiesas tiesneša pilnvaru laiks ir desmit gadi.
2. Savu pilnvaru laikā, izņemot Satversmes 189. pantā noteiktos gadījumus, Satversmes tiesas tiesnesis ir neatceļams.

3. Viena un tā pati persona nevar ieņemt Satversmes tiesas tiesneša amatu ilgāk par desmit gadiem.

188. pants Satversmes tiesas priekšsēdētāja un viņa vietnieka pienākumi un tiesības

1. Satversmes tiesas priekšsēdētājs vada tiesas sēdes, organizē tās darbu un pārstāv to.
2. Satversmes tiesas priekšsēdētāja vietnieks palīdz Satversmes tiesas priekšsēdētājam pildīt viņa pienākumus un aizstāj viņu prombūtnes laikā.
3. Satversmes tiesas priekšsēdētājam un viņa vietniekam ir tiesības dot rīkojumus Satversmes tiesas tiesnešiem tikai organizatoriskos jautājumos.

189. pants Satversmes tiesas tiesneša amata zaudēšanas pirms laika pamati un kārtība

1. Satversmes tiesas tiesnesis var zaudēt amatu pirms laika uz šādiem pamatiem:
 - 1) pēc tiesneša vēlēšanās;
 - 2) veselības stāvoklis, par ko uzskatāma amata pienākumu nepildīšana šā iemesla dēļ 100 dienas viena gada laikā;
 - 3) viņš sistemātiski nepilda savus darba pienākumus, un viņam par to jau uzlikts disciplinārsods;
 - 4) viņš ir notiesāts par nozieguma izdarīšanu, un spriedums stājies likumīgā spēkā;
 - 5) morāli apkaunojošs nodarījums, kas nav savienojams ar tiesneša statusu;
 - 6) 70 gadu vecuma sasniegšana.
2. Uz šā panta 1. daļas 2) līdz 6) daļā noteiktajiem pamatiem tiesnesi atbrīvo no amata ar Satversmes tiesas lēmumu, kas pieņemts ar visu tiesnešu absolūto balsu vairākumu.

190. pants Tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu

1. Tiesības iesniegt pieteikumu Satversmes tiesā ir:
 - 1) Valsts prezidentam;
 - 2) Saeimai;
 - 3) ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātiem;
 - 4) Ministru kabinetam;
 - 5) ģenerālprokuroram;
 - 6) Valsts kontroles padomei;
 - 7) pašvaldību domei;
 - 8) Valsts cilvēktiesību pilnvarotajam (Valsts cilvēktiesību birojam);
 - 9) tiesai;
 - 10) zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim;
 - 11) personai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

191. pants Satversmes tiesas sēde

1. Satversmes tiesas sēdes ir atklātas, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā ar valsts vai komercnoslēpuma sargāšanas interesēm.
2. Tiesas sēdē klātesošās personas drīkst izdarīt rakstveida piezīmes un skaņu ierakstus. Videoieraksti, fotouzņēmumi, kā arī skaņu ieraksti ārpus publikai paredzētajām vietām tiesas sēdes laikā izdarāmi tikai ar tiesas sēdes priekšsēdētāja piekrišanu, lai pēc iespējas netraucētu tiesas sēdes norisi.
3. Tiesas spriedumu pasludina publiski.
4. Lietas izskatīšanā nevar piedalīties tiesnesis, kurš ir piedalījies apstrīdamā likuma vai normatīvā akta izstrādāšanā un pieņemšanā vai ir piedalījies šīs lietas izskatīšanā citā tiesā vai šķīrējtiesā kā tiesnesis, prokurors, pārstāvis, vai arī ir personiski ieinteresēts lietas izskatīšanā.

192. pants

Satversmes tiesas spriedums

1. Satversmes tiesa ir tiesīga ar savu spriedumu noteikt vai:
 - 1) likums vai cits normatīvais akts vai tā daļa ir pretrunā ar Satversmi;
 - 2) normatīvais akts ar zemāku juridisko spēku ir pretrunā ar normatīvo aktu ar augstāku juridisko spēku;
 - 3) likums vai cits normatīvais akts ir spēkā;
 - 4) noteikts starptautiskais līgums ir spēkā un ir saistošs Latvijai;
 - 5) vai ir noticis personas konstitucionālo pamattiesību un pamatbrīvību pārkāpums.
2. Satversmes tiesas spriedums ir obligāts visām valsts un pašvaldību institūcijām, iestādēm un amatpersonām, ieskaitot tiesas, kā arī fiziskajām un juridiskajām personām.
3. Normatīvo aktu, kuru Satversmes tiesa atzinusi par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normatīvajam aktam, tiesas un citas valsts institūcijas nav tiesīgas piemērot no Satversmes tiesas sprieduma pasludināšanas brīža, ja Satversmes tiesa nav noteikusi citādi, un šo aktu pieņēmušajai institūcijai tas jālabo.
4. Satversmes tiesa var dot skaidrojumu, ka noteikts starptautisko tiesību princips vai norma, kā arī starptautiskās tiesas vai šķīrējtiesas spriedums tieši noteic Latvijas fizisko vai juridisko personu tiesības un pienākumus.
5. Ja Satversmes tiesa ir atzinusi par neatbilstošu Satversmei Latvijai saistošu starptautisko līgumu, Ministru kabinetam jāgādā par grozījumiem šajā līgumā, tā attiecīgajā normā vai par atbilstošas atrunas izteikšanu dotajai līguma normai, šā līguma denonsēšanu, tā darbības apturēšanu vai pievienošanās tam atsaukšanu.
6. Ja Satversmes tiesa ir atzinusi kāda Latvijas normatīvā akta neatbilstību Latvijai saistošam starptautiskajam līgumam, tad Satversmes tiesai par to jāpaziņo Saeimai vai Ministru kabinetam, kuram šis akts jāgroza.
7. Satversmes tiesas spriedums ir galīgs. Tas stājas spēkā pasludināšanas brīdī.

12. nodaļa Pašvaldības

193. pants

Pašvaldības un to iedzīvotāji

1. Pašvaldības ir valsts administratīvi teritoriālās vienības vietējo iedzīvotāju – Latvijas pilsoņu – ievēlēta vara, kas patstāvīgi un uz savu atbildību pārvalda šo teritoriju Satversmes un likuma ietvaros savu iedzīvotāju interesēs.
2. Latvijas valsts teritorija ir iedalīta vietējo un reģionālo pašvaldību teritorijās.
3. Vietējās pašvaldības teritorijas iedzīvotāji ir tie, kam šīs pašvaldības teritorijā ir pastāvīgā dzīvesvieta.
4. Reģionālo pašvaldību teritoriju iedzīvotāji ir tajās ietilpstošo vietējo pašvaldību teritoriju iedzīvotāji.
5. Pašvaldība ir atbildīga par savu darbu vēlētajū un likuma priekšā.
6. Pašvaldības iedzīvotāju tiešās demokrātijas instrumenti ir pašvaldību vēlēšanas, pilsoņu sapulces, tautas nobalsošana un citi likumā noteikti pasākumi.

194. pants

Pašvaldību varas un izpildu institūcijas un to valoda

1. Pašvaldības varas pārstāvības institūcija ir dome.
2. Pašvaldības patstāvīgi izveido savas izpildinstitūcijas, pārvaldes struktūras un izvēlas to darbiniekus.

3. Pašvaldību oficiālā un darba valoda ir valsts valoda.

4. Jautājumu par citas valodas izmantošanu darbam ar iedzīvotājiem katra pašvaldība lemj patstāvīgi.

195. pants

Pašvaldību pamattiesības

1. Pašvaldībām ir tiesības patstāvīgi vai kopā ar valsts pārvaldes institūcijām īstenot savu iedzīvotāju vietējā rakstura intereses, ja to pārvalde ar Satversmi vai likumu nav nodota citām institūcijām.
2. Latvijā sabiedriskos pienākumus veic tās varas institūcijas, kas ir tuvāk iedzīvotājiem. Citādu varas un pilnvaru sadali var pamatot tikai efektivitātes un taupības apsvērumi.
3. Pašvaldības patstāvīgi nosaka to kompetencē esošo pilnvaru izpildes kārtību un finansē darbību no sava budžeta.
4. Valsts varas institūcijām nav tiesības iejaukties ar Satversmi un likumu noteiktajā pašvaldību kompetencē.
5. Ja valsts ar likumu vai citādi uzdod pašvaldībai veikt jebkādu valsts varas kompetencē paliekošu pienākumu, tas jāfinansē no valsts budžeta un tā īstenošana jāpielāgo vietējiem apstākļiem.
6. Pašvaldības savās teritorijās var organizēt tautas nobalsošanas svarīgu savā kompetencē esošo jautājumu izlemšanai.
7. Pašvaldību savienībai, ja tā apvieno vairāk nekā pusi vietējo un reģionālo pašvaldību, ir tiesības pārstāvēt pašvaldības sarunās ar Ministru kabinetu, ziņot par pašvaldību viedokli Saeimā, iesniegt Satversmes tiesā pieteikumus par likumu atbilstību Satversmei un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.
8. Plānojot un pieņemot lēmumus jautājumos, kas skar pašvaldības, valsts varas institūcijām savlaicīgi jākonsultējas ar tām.
9. Pašvaldībām ir tiesības savas kompetences ietvaros uz līgumu pamata veidot apvienības ar valsts institūcijām, citām pašvaldībām un juridiskām personām kopējo mērķu sasniegšanai.

196. pants

Pašvaldību ekonomiskās tiesības

1. Vietējās un reģionālās pašvaldības ir ekonomiski patstāvīgas, ar savu nodokļu bāzi un finanšu līdzekļiem, kas atbilst to likumā noteikto pilnvaru īstenošanai un ar kuriem tās var brīvi rīkoties likuma ietvaros.
2. Pašvaldībām ir tiesības Satversmes un likumu ietvaros uzlikt vietējos nodokļus, nodevas un administratīvos sodus, noteikt to likmes un izmantot šos līdzekļus.
3. Finanšu sistēmai, uz kuras balstās pašvaldību budžeti, jābūt daudzpusīgai un elastīgai, lai ar tās palīdzību varētu segt pašvaldību izdevumus.
4. Pašvaldībām ir īpašuma tiesības uz to zemi, citu nekustamo un kustamo īpašumu. Tām ir tiesības dibināt, iegūt, turēt īpašumā, pārvaldīt, nodot pārvaldē trešajām personām, atsavināt savus uzņēmumus, to daļas, rīkoties ar īpašumu, kā arī patstāvīgi veidot, pārvaldīt un izmantot savus budžeta līdzekļus.
5. Nacionālajam kapitāla tirgum jābūt pašvaldībām pieejamam. Pašvaldību tiesības aizņemties finanšu līdzekļus var ierobežot vienīgi likums.
6. Valsts pienākums ir dot garantijas maksātspējīgo pašvaldību finansēšanai saprātīgā apmērā arī no starptautisko finanšu tirgu līdzekļiem.
7. Valsts pienākums ir piedalīties ar valsts budžeta līdzekļiem pašvaldību finanšu izlīdzināšanā, līdzsvarojot attīstības iespējas dažādos reģionos un vietējo pašvaldību teritorijās ar Izlīdzināšanas fonda palīdzību un konsultējoties ar pašvaldībām par pārdaļāmo līdzekļu piešķiršanas kārtību.

8. Pašvaldībām piešķiramās dotācijas pēc iespējas nedrīkst būt paredzētas tikai noteiktu projektu finansēšanai. To piešķiršana neierobežo pašvaldību galveno brīvību – tiesības veidot savu finanšu un investīciju politiku.

197. pants

Pašvaldību tiesību ierobežojumi

Pašvaldības nedrīkst pieņemt lēmumus un noteikumus, kas ir pretrunā ar Satversmi un likumiem, kā arī tādus, kuriem būtu atpakaļejošs spēks vai kas prettiesiski pārkāptu pašvaldību iedzīvotāju likumiskās tiesības.

198. pants

Pašvaldības domes vēlēšanas

1. Pašvaldību domi ievēl uz četriem gadiem.
2. Domi vispārīgās, vienlīdzīgās, tiešās, proporcionālās un aizklātās vēlēšanās ievēl pilngadīgi Latvijas Republikas pilsoņi, – pašvaldības iedzīvotāji, kā arī personas, kurām šajā pašvaldībā ir zemesgrāmatā reģistrēts nekustamais īpašums. Pašvaldību vēlēšanās vēlētais var balsot tikai vienu reizi un vienā vēlēšanu apgabalā.

3. Pārējās Latvijas pilsoņu tiesības un ierobežojumi vēlēties pašvaldību deputātus atbilst šīs Satversmes 52. panta 1. un 3. daļā noteiktajiem Saeimas deputātu vēlēšanu principiem.

4. Domē var ievēlēt ikvienu pilngadīgu pilsoni, kam dotajā pašvaldībā ir pastāvīgā dzīvesvieta vai zemesgrāmatā reģistrēts nekustamais īpašums.

5. Pārējās Latvijas pilsoņu tiesības un ierobežojumi ievēlētjiem par pašvaldību deputātiem atbilst šīs Satversmes 53. panta 2., 3., 5., 6., un 7. daļā noteiktajiem Saeimas deputātu vēlēšanu principiem.

6. Pašvaldību vēlēšanu likumdošana nedrīkst noteikt stingrākus ierobežojumus nekā Saeimas vēlēšanu likumdošana.

199. pants

Deputāta pilnvaru laiks

1. Deputāta pilnvaras sākas ar jaunievēlētās domes pirmās sēdes dienu vai ar brīdi, kad pašvaldību vēlēšanu likumā noteiktajā kārtībā iepriekšējā deputāta vietā stājas nākamais kandidāts no attiecīgā saraksta.

2. Deputāta pilnvaras beidzas ar nākamā sasaukuma domes pirmās sēdes dienu vai ar pagaidu administrācijas izveidošanu atbilstoši pašvaldību vēlēšanu likuma noteikumiem.

200. pants

Deputāta pilnvaru zaudēšana pirms laika

1. Deputāts zaudē savas pilnvaras pirms laika, ja:
1) dome pieņemusi lēmumu par deputāta pilnvaru izbeigšanos sakarā ar deputāta personisku rakstveida iesniegumu par savu pilnvaru;

2) stājies spēkā deputātu notiesājošs tiesas spriedums krimināllietā vai deputāts atzīts par rīcības nespējīgu;

3) stājies spēkā tiesas spriedums, ka attiecīgā dome vai deputāts ir ievēlēts, pārkāpjot vēlēšanu likuma noteikumus un domes vēlēšanas vai deputāta ievēlēšana ir atzīta par spēkā neesošu;

4) deputāts izdarījis tādu morālas dabas pārkāpumu, kas nav savienojams ar deputāta amatu;

5) deputāts izslēgts vai izstājies no partijas, no kuras viņš ir ievēlēts domē, izslēgts vai izstājies no savas frakcijas;

6) deputāts vairāk nekā trīs reizes pēc kārtas bez atbilstošas iemesla nav piedalījies domes sēdē;

7) deputāts ir miris.

2. Deputāta pilnvaras anulē uz šā panta 1. daļā noteiktajiem pamatiem ar domes lēmumu, kas pieņemts ar visu deputātu balsu vairākumu, izņemot šā panta 1. daļas 4) punktā noteikto, kad lēmumu pieņem ar divu trešdaļu visu deputātu balsu vairākumu.

201. pants

Deputāta pilnvaru nolikšana uz laiku un viņa aizvietošana

1. Domes deputātam ir pienākums nolikt savas pilnvaras uz Saeimas deputāta amata vai Ministru kabineta locekļa pildīšanas laiku.

2. Ja domes deputāts pilnvaras nolīcis uz laiku vai zaudējis tās, viņa vietā stājas nākamais kandidāts no tā paša saraksta.

3. Domes deputāts, kurš šajā pantā noteiktajā kārtībā nolīcis domes deputāta pilnvaras, var tās atjaunot attiecīgās domes darbības laikā pēc Saeimas deputāta vai Ministru kabineta locekļa amata pildīšanas izbeigšanas.

202. pants

Deputāta pienākumi domē

1. Deputātam domē ir pienākums:

1) piedalīties domes un tās institūciju sēdēs, kuru sastāvā viņš ievēlēts;

2) ievērot Satversmes, likumu, kā arī attiecīgās domes nolikuma un sēžu reglamenta noteikumus;

3) pildīt domes lēmumus.

203. pants

Deputāta tiesības savā vēlēšanu apgabalā

Deputātam savā vēlēšanu apgabalā ir tiesības bez īpaša pilnvarojuma:

1) būt klāt, kad valsts pārvaldes iestādēs izskata jautājumus, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlēšanu intereses;

2) pieprasīt no valsts pārvaldes un pašvaldības iestāžu amatpersonām, kā arī uzņēmējdarbības vadītājiem mutvārdu vai rakstveida paskaidrojumus jautājumos, kas skar attiecīgās pašvaldības vai viņa vēlēšanu apgabala vēlēšanu intereses;

3) iepazīties ar valsts pārvaldes un pašvaldības iestāžu, kā arī pašvaldības uzņēmumu dokumentāciju, kas skar attiecīgās pašvaldības intereses, ja tas nav aizliegts ar likumu;

4) rīkot tikšanās ar iedzīvotājiem.

204. pants

Deputāta pienākumi savā vēlēšanu apgabalā

Deputātam savā vēlēšanu apgabalā ir pienākums:

1) piedalīties attiecīgās domes lēmumu izpildes kontrolē;

2) izskatīt iedzīvotāju sūdzības un iesniegumus un ne vēlāk kā mēneša laikā pēc sūdzības vai iesnieguma saņemšanas sniegt atbildi;

3) ne retāk kā reizi mēnesī pieņemt iedzīvotājus.

205. pants

Pašvaldības domes vadības un kontroles institūciju ievēlēšana

1. Pašvaldības dome no deputātiem ievēl priekšsēdētāju, viņa vietniekus, apstiprina pašvaldības nolikumu un var iecelt izpilddirektoru.

2. Dome ievēl komitejas, komisijas un apstiprina to nolikumus.

3. Pašvaldības domē pārstāvētajām partijām atbilstoši savu deputātu skaitam ir tiesības uz pārstāvību visās pašvaldības komitejās un komisijās.

4. Dome izveido pašvaldības uzdevumu īstenošanai nepieciešamās izpildinstitūcijas.

5. Dome izveido vai pieaicina kontroles un revīzijas institūciju.

206. pants

Domes lēmumu pieņemšana

1. Pašvaldību domes lēmumus pieņem, balsojot atklāti, ar balsojušo deputātu balsu vairākumu.

2. Aizklāta balsošana notiek, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešdaļa deputātu.

3. Atsevišķu, īpaši svarīgu lēmumu pieņemšanai domes nolikumā var noteikt augstāku nepieciešamo balsu skaitu.

4. Domes sēde ir tiesīga pieņemt saistošus lēmumus, ja tajā piedalās ne mazāk kā puse no visiem tās deputātiem.

5. Ikviens deputāts jebkurā jautājumā, izņemot šā panta 9., 11. un 12. daļā noteiktos gadījumos, var pieprasīt vārdisku balsošanu.

6. Ja deputātu balsojumus balsis sadalās vienlīdzīgi, izšķirošā ir priekšsēdētāja balsis.

7. Pašvaldības domes lēmumi un saistošie noteikumi nedrīkst būt pretrunā ar Satversmi un likumiem.

8. Nelikumīgus pašvaldības lēmumus un noteikumus ar motivētu rīkojumu aptur Ministru prezidents.

9. Domes priekšsēdētāju un viņa vietniekus ievēl aizklātās vēlēšanās ar visu domes deputātu balsu vairākumu.

10. Balsojumu par domes priekšsēdētāja vai viņa vietnieka atbrīvošanu no amata var ierosināt ne mazāk kā viena trešdaļa deputātu vai Ministru kabineta pilnvarotais ministrs.

11. Domes priekšsēdētāju atbrīvo no amata pirms laika ar trīs piektdaļu visu deputātu balsu vairākumu, balsojot aizklāti.

12. Domes priekšsēdētāja vietnieku atbrīvo no amata ar visu deputātu balsu vairākumu, balsojot atklāti.

207. pants

Pašvaldības domes un tās vadības atlaišana pirms laika pamati un kārtība

1. Pašvaldību dome var sevi atlaist pirms laika ar deputātu parasto balsu vairākumu.

2. Pašvaldības domi var atlaist Saeima ar ne mazāk kā ar 60 deputātu balsīm, ja pašvaldības dome:

1) atkārtoti nepilda vai pārkāpj Satversmi, likumus, Ministru kabineta noteikumus vai arī nepilda tiesas spriedumus;

2) sistemātiski pieņem prettiesiskus lēmumus vai veic darbības, kas ir citu valsts vai pašvaldību institūciju kompetencē;

3) divu mēnešu laikā kopš sanākšanas uz pirmo sēdi vai iepriekšējā priekšsēdētāja amata zaudēšanas nav ievēlējusi savu priekšsēdētāju, viņa vietnieku vai pastāvīgās komitejas;

4) divus mēnešus pēc valsts budžeta pieņemšanas nav spējusi pieņemt savu budžetu;

5) nav spējīga pieņemt lēmumus, jo trīs sēdes pēc kārtas tajās nepiedalās vairāk nekā puse deputātu;

6) sistemātiski nav spējīga pieņemt lēmumus deputātu savstarpējo nesaskaņu vai nekompetences dēļ.

3. Domes atlaišanu šā panta 2. daļā minētajos gadījumos ar likumprojektu pēc savas iniciatīvas vai ģenerālprokurora motivēta priekšlikuma var arī ierosināt Ministru kabinets vai ne mazāk kā 40 Saeimas deputāti.

4. Rajonu pilsētu domes priekšsēdētāju un viņa vietnieku var atlaist no amata, vienīgi balstoties uz Satversmes 65. pantā noteiktajiem pamatiem līdzīgi kā Saeimas prezidija locekli. Minētās pašvaldību amatpersonas var atlaist arī, ja viņas nepilda tiesas spriedumus.

5. Pagasta domes priekšsēdētāju var atlaist no amata Ministru kabineta atbildīgais ministrs, vadoties no pašvaldību likumdošanā noteiktiem pamatiem un kārtības.

208. pants

Pašvaldības vara un kompetence

1. Pašvaldības publiskā vara izplatās un tās normatīvajiem un administratīvajiem aktiem ir spēks vienīgi tās teritorijas robežās.

2. Vietējām un reģionālajām pašvaldībām ir savva kompetence, kuras ietvaros tās atbild par šādiem galvenajiem jautājumiem:

- 1) pašvaldības amatpersonu iecelšanu un to kompetences noteikšanu;
- 2) vēlēšanu iecirkņu darbību;
- 3) sava budžeta pieņemšanu un savas darbības finansēšanu;
- 4) attīstības plānu izstrādāšanu un īstenošanu;
- 5) pašvaldībai piekritošo nodokļu, nodevu un administratīvo sodu noteikšanu;
- 6) citiem pienākumiem likuma ietvaros.

209. pants

Domes sēžu atklātums

1. Pašvaldības domes sēdes ir atklātas, izņemot likumā noteiktos gadījumus.
2. Atklātām vienmēr jābūt tām domes sēdēm, kurās pieņem pašvaldības budžetu, apspriež tā izpildi, finanšu līdzekļu, kā arī īpašuma izlietojumu.

210. pants

Pašvaldību darbības uzraudzība un kontrole

1. Valsts uzrauga pašvaldību darbību tikai Satversmē un likumā noteiktajos ietvaros un kārtībā.
2. Valsts uzraudzības pār pašvaldībām mērķis ir nodrošināt to darba atbilstību Satversmei un likumam, kā arī veicināt to uzdevumu sekmīgāku pildīšanu.
3. Uzraudzību pār pašvaldībām valsts īsteno tā, lai kontrolējošās institūcijas iejaukšanās būtu atbilstoša to interešu svarīgumam, kuru aizsardzība ir iejaukšanās mērķis.
4. Valsts kontrole pārbauda pašvaldību budžeta līdzekļu izmantošanas likumību.
5. Strīdus starp valsts varas institūcijām un pašvaldībām izšķir tiesa.

211. pants

Pašvaldības un uzņēmējdarbība

1. Pašvaldību tiesības un pienākums ir sekmēt tautsaimniecības un uzņēmējdarbības attīstību savā teritorijā.
2. Pašvaldība var finansiāli atbalstīt noteikta privātā uzņēmuma attīstību savā teritorijā, ja ar tādu pašu uzņēmējdarbību nenodarbojas šīs pašvaldības uzņēmums.

212. pants

Likumdošana par pašvaldībām

Likumdošanai par pašvaldībām jāatbilst Satversmei.

13. nodaļa Valsts kontrole

213. pants

Valsts kontrole un tās pilnvaras

1. Valsts kontrole ir no Saeimas, Ministru kabineta, citām valsts izpildvaras institūcijām un

pašvaldībām neatkarīga, koleģiāla institūcija, kuras mērķis ir uzraudzīt un pārbaudīt valsts un pašvaldību, kā arī to uzņēmumu mantas un finanšu līdzekļu stāvokli, rīcību ar to, budžeta līdzekļu iekasēšanu un to izlietošanu atbilstoši likumam, valsts, pašvaldību un sabiedrības interesēm.

2. Valsts kontroli tieši, bez Ministru kabineta starpniecības finansē Saeima.

3. Valsts kontrolei ir tiesības un pienākums izteikt Saeimai un Ministru kabinetam savu viedokli: kādi šo institūciju pieņemtie normatīvie akti, nepilnības vai pretrunas tajos rada iespējas izsaimniekot valsts un pašvaldību līdzekļus, izmantot vai privatizēt tos pretēji valsts, pašvaldību vai sabiedrības interesēm, kā arī traucē sekmīgu šā panta 1. daļā noteikto Valsts kontroles pienākumu pildīšanu.

4. Valsts kontroles sastāvā ietilpst valsts kontroleris, Valsts kontroles padome un revīzijas departamenti.

5. Valsts kontrole nepārbauda Saeimu.

214. pants

Valsts kontroleris, viņa iecelšana un Valsts kontroles padome

1. Valsts kontroli vada valsts kontroleris, kas tiesībās pielīdzināms ministram. Viņu uz četriem gadiem ieceļ Valsts prezidents. Valsts kontroleri var atkārtoti ieceļt šajā amatā.

2. Valsts kontroleris ir Valsts kontroles padomes priekšsēdētājs.

3. Valsts kontroles padomes sastāvā ietilpst valsts kontroleris un seši padomes locekļi.

4. Valsts kontroles padomes locekļus pēc valsts kontroliera priekšlikuma uz četriem gadiem ieceļ Saeima.

5. Valsts kontroleris, Valsts kontroles padomes locekļi, Valsts kontroles revīzijas departamentu koleģijas locekļi nedrīkst būt politisko partiju biedri. Valsts kontroles revidenti un revidentu palīgi nevar ieņemt amatus politisko partiju vēlēšanās institūcijās.

215. pants

Valsts kontroliera atbilstības amatam prasības

1. Par valsts kontrolieri var ieceļt tikai personu ar neatkarīgu raksturu, nevainojamu reputāciju, augstāko ekonomisko vai juridisko izglītību un kura atbilst Satversmes 53. panta 7. daļā Saeimas deputātu kandidātam noteiktajām prasībām.

2. Valsts kontroleris nedrīkst ieņemt nevienu citu algotu amatu.

216. pants

Valsts kontroliera atskaitīšanās kārtība

Valsts kontroleris par savu darbu regulāri sniedz pārskatu Valsts prezidentam un ne retāk kā reizi gadā Saeimai.

217. pants

Valsts kontroliera imunitāte

1. Valsts kontrolierim viņa amata pildīšanas laikā ir imunitāte pret krimināllietu un civillietu ierosināšanu un izpildīšanu.

2. Valsts kontrolierim nav imunitātes civillietās, ja:

- a) viņš pats griezies tiesā;
- b) lieta saistīta ar ģimenes vai mantošanas tiesību attiecībām;
- c) lieta ierosināta, pirms valsts kontroleris iecelts savā amatā.

218. pants

Valsts kontroliera amata zaudēšanas pirms laika pamati

1. Valsts kontroleris var zaudēt amatu pirms laika uz šādiem pamatiem:

- 1) atkāpšanās no amata;
- 2) veselības stāvoklis;
- 3) nespēja tikt galā ar sava amata pienākumiem;
- 4) Satversmes vai likuma pārkāpums;
- 5) tāds morālas dabas pārkāpums, kas nav savienojams ar valsts kontroliera amatu;
- 6) iecelšana vai ievēlēšana citā amatā;
- 7) pensijas vecuma iestāšanās;
- 8) viņa nāve.

219. pants

Valsts kontroliera atlaišanas kārtība

1. Valsts kontrolieri atlaiž Valsts prezidents.

2. Valsts kontroliera veselības stāvoklis var būt par pamatu viņa atlaišanai no amata, ja viņš šā iemesla dēļ vairāk nekā simts dienas viena gada laikā nav pildījis savus dienesta pienākumus. Valsts kontroliera veselības stāvokli vērtē Valsts prezidenta izveidota ārstu ekspertu komisija.

3. Satversmes 218. panta 1. daļas 3) un 5) daļā noteikto vērtē Valsts prezidents.

4. Par Satversmes 218. panta 1. daļas 4) daļā minētā Satversmes vai likuma pārkāpumu spriež Augstākās tiesas Senāts ne mazāk kā trīs tiesnešu sastāvā.

220. pants

Valsts kontroles padomes lēmumu pārsūdzēšana

Valsts kontroles padomes lēmumu revīziju jautājumos var pārsūdzēt Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātā.

221. pants

Likumdošana par Valsts kontroli

Valsts kontroles iekārtu un pilnvaras nosaka īpašs likums.

Šī Satversme ir pieņemta tautas nobalsošanā 2002. gada
Stājas spēkā četrpadsmitajā dienā pēc izsludināšanas.

Satversmes grozījumu projektu sagatavojusi darba grupa šādā sastāvā:

Darba grupas vadītājs un pamatteksta autors – profesors, Dr. h. jur., Latvijas Zinātņu akadēmijas akadēmiķis,

LU Starptautisko attiecību institūta direktors – Juris Bojārs

Darba grupas locekļi: docents Valdis Cielavs un nodaļas «Tiesu vara» galvenais autors, ilggadējs Augstākās tiesas priekšsēdētājs,

Policijas akadēmijas viesprofesors, zvērināts advokāts Gvido Zemrībo.

Projekts apspriests un pilnveidots: LU zinātniskajā konferencē 2002. gada 6. februārī, zinātniskajā konferencē Latvijas Policijas akadēmijā 2002. gada 19. februārī un LSDSP konferencē 2003. gada 23. martā.